

H. S. a

DAMIR FEIGEL

ČUDEŽNO OKO

126j

GORICA 1930.

IZDALA IN ZALOŽILA KNJIŽ. ZADRUGA „GORIŠKA MATICA“

Vse pravice pridržane.

126 j

Čuti uživajo.

Dan se je nagibal. Pravkar se je bila usula po kratkem, a silnem treskanju ploha, ki je izdatno ohladila junijsko ozračje. Oblaki so se oddaljili, posijalo je solnce, zableščali so pod žicami obcestne električne napeljave nešteti biseri v rdečem siju poslavlajočih se žarkov in le stežka so zapuščali svetle višine. Sam sploh ni imel nobeden toliko poguma, združiti se je moral s svojim bližnjim tovarišem, da sta se združena odločila za smrtni skok v globel mestne ulice.

Mesto je na mah oživel. Prijetni hlad po neznosni popoldanski sopari je izbežgal meščane iz zatohlih sob, da se še pred večerjo naužijejo izčiščenega zraku.

V gledališču ob mestnem parku se je končala popoldanska predstava. Skozi šest izhodov se je usipala pestra množica na ulico. Prijetno jo je iznenadila izpremema in z zadovoljnimi obrazi so hiteli vsak svojo pot.

Med zadnjimi sta zapuščala dvorano Adolf Repič, sodni svetnik v Dobravi, podeželskem trgu, in njegov prijatelj in nekdanji sošolec Mirko Golob, ki se je bil povzpел do pravnega konzulenta uglednega industrijskega podjetja v glavnem mestu, poročil se z edino hčerko lastnika dotične tvrdke in postal po smrti svojega tasta ravnatelj ženine dediščine.

Svetnik Repič, visok, slok gospod z močnimi, negovanimi brki, ki so pa že začeli siveti, si je takoj zvil cigareto.

«No, kam pa sedaj, Mirko?»

Ravnatelj Golob, majhna, širokopleča in precej rejena postava, si je bil otrl z ruto pot raz čelo, ki mu navzgor ni bilo meje. Slamnik je zmečkal in si ga vteknil pod pazduho. Črez njegov široki, gladko obriti obraz se mu je razlezel zadovoljen smehljaj, povzdignil je svoj pogled do prijatelja in mu odvrnil:

«Kaj deš, Dolfe, ali bi ne bilo dobro, če bi napravila nekaj korakov po parku? Hoja in zrak bosta naju ulačnila in večerja nam bo v tem večji meri teknila. Če moraš sedeti dve uri zaporedoma bodi tudi na mehkem fotelju, komaj čakaš, da si s kratkim izprehodom vsaj nekoliko uravnaš svoje kosti.»

Ko sta stopala za voglom mimo ljudi, ki so se gnetli skozi dva vhoda k naslednji predstavi, je omenil ravnatelj Golob:

«No, danes si bo lastnik kina lahko mel roke. Štiri predstave, zvišane cene in vkljub temu vedno popolnoma razprodana dvorana.»

«Mene je predstava naravnost iznenadila. V resnici nisem pričakoval take dovršenosti,» je izjavil Repič in skušal skrajšati svoj korak in ga prilagoditi hoji svojega spremljevalca, kar mu je pa le deloma uspelo.

«Tudi mene je zadovoljila, mene, ki sem v tem oziru precej razvajen,» je priznal ravnatelj Golob. «Obiskujem le najboljše filme priznanih družb z izvrstnimi igravci. Kaj hočeš, moja fanta ne mirujeta in dvakrat na teden se moram žrtvovati in iti z njima k predstavam.»

«Tu v mestu vam je na uporabo vsakovrstnih razvedril, ki jih mi na deželi nimamo. Sicer pa odkrito povedano, jaz teh razvedril niti ne pogrešam. Vživel sem se že davno v enoličnost našega trga, dan je podoben dnevu in človek spozna šele po doraščajočih otrocih, kako hitro minevajo leta tudi v taki enoličnosti.» Zopet se je trudil Repič, da bi korakal vstric. Videlo se je, da

so kratki koraki prava muka njegovim dolgim krakom.

Prijatelja sta jo bila že krenila v mestni park.

«Oprosti,» se je nenadoma ustavil Golob in povprašal Repiča: «Koliko otrok pa imaš?»

«Štiri, vsi študirajo v bližnjem mestu,» je odgovoril Repič in si prižgal znova cigareto, ki mu je bila med razgovorom ugasnila.

«Jaz imam samo dva fanta, toda rečem ti, oba odtehtata dvanajstorico drugih. Tak poper sta, da me marsikdaj zaškrbi njuna bodočnost,» je potožil Golob in si s slamnikom pihljal sapo v obraz, stopajoč počasi po z drobnim peskom posuti poti.

«Kaj hočeš, mladost je norost, pravi že star pregovor,» je tolažil Repič. «Sicer pa roko na srce, ali nisva bila tudi midva nekoč mlada. Skupaj sva študirala, zato se kajpak dobro poznavata.»

«Gimnazijska leta, saj res!» Zopet se je za trenutek ustavil Golob. «Počakaj vendar! Kam pa divjaš? Povej mi, kje neki je sedaj Hermina. V tretji tečaj učiteljišča je hodila, ko smo mi maturirali. Pozneje sem jo popolnoma izgubil z vidika. Ti si pa ostal v deželi, zato boš gotovo vedel, kaj in kako je z njo. To je ona Hermina, ki je iztisnila, kaj pravim, izžela je iz mene dva soneta, edina dva soneta, ki sem ju zagrešil v vseh štirideset in dveh letih svojega življenja. Prvi verz enega izmed teh sonetov mi je ostal še dandanes v spominu. Le poslušaj, uživaj in smeji se tudi ti: Ko drevje se osulo je cvetovov... Kaj meniš, da sem opazil napako podvojene rodilnikove končnice? Izredno mi je ugajal ta krepki rodilnik. Šele Herminina opazka, da sem v prvem verzju nekoliko zajeceljal — dekle je imelo še precej humorja — me je iztreznila, a zamorila je ob enem v meni mlado ljubezen in ugonobila pod mano nedolžnega pegaza. Ne po prvi ne po drugem mi ni bilo žal. Spomini so pa le spomini!»

«Če se ne motim...» je razmišljal Repič in se zagledal v tleči ogorek svoje cigarete, «ne, že vem, poročila se je na svojem zadnjem službenem mestu z dobrim trgovcem in vse kaže, da je srečna.»

«Prav, bova torej oba dovršila svoje dneve v Merkurjevem naročju. Kaj pa s tvojo Fanico?» Golob je radovedno poškilil na svojega prijatelja.

«Fanči meniš, kaj ne! Naveličala se je učiteljevanja, menda že po prvem letu, šla v mesto in se polagoma dotipkala do odvetniške soproge. Njen mož ima vsak prvi četrtek v mesecu v trgu, kjer jaz službujem, uradni dan in tako se snidemo prejšnji večer, da pretarokiramo nekaj uric.»

«Saj druge zabave v tisti pušči nimaš. Pušča pa pomeni zdravje, planinski zrak uživaš, in — kar je poglobitno — živce si ohranil, v kolikor te lahko presodim, še nedotaknjene. Nervoznosti menda sploh ne poznaš. Toda vrniva se, kmalu pojdeva večerjat.»

Golob je pogledal na uro.

«Še pol ure časa imava. Veš, dragi Dolfe, v začetku, ko si prišel v moj urad, sem te namerala povabiti na svoj dom. Opustil sem pa vabilo, ker sem te hotel ohraniti sebi samemu. Predstavil bi te svoji ženi, razgovarjal bi se z njo in ena najvažnejših točk vajinega pogovora bi bil seveda jaz, kajti jaz sem edina oseba, ki jo oba dobro poznata. Potem, ko bi me bila oba dodobra obrala, no, kaj potem, potem bi moral hvaliti moja fanta, čeprav bi ti bila mogoče med tem že nastavila nekaj bucik na stol. Ali ni bolje, da sva prosta vsakršnih spon in da si ne dava kratiti in motiti od nikogar svojih spominov na davna leta. Toda, vruga, že zopet! Kam se ti pa tako mudi? Kaj misliš priti na ta način hitreje do pokojnine?»

Repič se je bil v resnici izpozabil. Redno je prehitel svojega spremljevalca za dobršen korak. Videti je bilo, kakor bi se oba lovila po

mestnem parku, oziroma kakor bi se bila pravkar pošteno spričkala.

«Ni pomoči, narava me je obdarila le s predolgimi preklami.»

Na svojem izprehodu sta se bila povrnila prijatelja v že bajno razsvetljeno bližino gledališča. Zvonček nad vhodom je bil utihnil, znamenje, da se je nova predstava že začela. Vsa procelna stran je bila prelepljena z velikimi reklamnimi podobami.

«Ali mi nisi pravil, da je to prva taka predstava v vašem mestu?» je izpregovoril Repič in si zopet zvijal cigareto, ne toliko iz potrebe, kakor radi tega, da laže dočaka počasnega prijatelja.

«Zvenečega filma nismo doslej poznali, čeprav živimo v prestolnici. V resnici je to lep izum. Jaz sem ga bil napovedal že pred leti, ker sem slutil, da ni v elektriki nič nemogočega. Človek se že ne zadovolji več z osebami, ki se nemo premikajo pred njim po belem platnu, ne, zahotelo se mu je tudi užitka sluhu. Film, spojen z zvočnimi ploščami, pri čemer se spoji optični element z akustičnim v novo, višjo enoto. Tehnika je v zadnji dobi čudovito napredovala. Pred nami na platnu se giblje fotografija, ki govori, in naše uho doznava istočasno vse naravne zvoke, ki se popolnoma strinjajo s pravkar odigravajočim se položajem. V tej istočasnosti tiči po mojem mnenju tajnost psihološkega učinka. V resnici, nepričakovan napredek v filmski stroki.»

«S tem je pa menda tudi zaključena njegova pot, kajti večje popolnosti si skoraj misliti ne morem,» se je oglasil Repič in si obnavljal, gledaje pestre lepake na zidu, posamezne prizore. «Še sedaj čutim v ušesu zvonki smeh lepe kmetice in pesem, ki si jo je zažvižgal podjetni mlinar.»

«Jaz sem pa v tem oziru drugačnega mnenja,» je prestrigel Golob prijatelja Repiča in se

po svoji navadi zopet ustavil. «Prej ne bo nehal človek, dokler ne doseže, da pride poleg vida, poleg sluha, še tretji čut do užitka in to bo vonj. Da se pošiljajo slike brezžično na velike daljave, je znana stvar. Prav tako staro je dejstvo, da se prenaša po radiju glas brezžično na enake daljave. Prišel bo izumitelj, ki združi oboje tako, da bomo priča prizorom, ki se bodo istočasno dogajali kdo ve v kakem daljnem mestu. Ta izum bo izpopolnil črez nekaj časa drug izumitelj in bo pošiljal tudi duhove brezžično v svet. Tako bomo recimo pri požaru videli zubelj, kako neusmiljeno žre in ugonablja, karkoli je gorljivega v njegovem območju, bomo slišali prasketanje ognja, trobento, piščalke in povelja ognjegascev, sikanje vode in lomljenje tramov, a čutili bomo tudi dim, kakor bi se nahajali tik nesreče in ne toliko in toliko sto kilometrov daleč.»

«Tvoja domišljija se je pravkar menda le prebohotno razbrstila,» se je pošalil Repič, «saj bomo potemtakem, če se uresničijo tvoje besede, pogodili pri prizorih, predstavljajočih slavnostne obede, s kakimi likerji si napijajo diplomatje, omamljal nas bo vonj newyorške lepote, ki pride še vedno prvovrsten do nas, čeprav bo moral preleteti ves Atlantski ocean, prijetno nas bo božal duh po pečeni goski in gorje kuharici, če nam zadiši prismojena pečenka pod nos, brezžično bi ji odpovedali službo, če bi imeli le tozadevni aparat na razpolago.»

«Le zbijaj jih, kolikor ti drago! A meni verjemi, da mi bo v tem oziru pritrčila bodočnost, kakor je udejavila sedanost moje nekdanje slutnje. Ponavljam, da je v elektriki vse mogoče. Črez deset let se boš še spomnil mojih besed.»

«Ne oponašaj mi mojega izvajanja, dragi Mirko!» ga je poprosil Repič. «Jaz mislim s podeželskimi možgani. Kako naj zasledujem napredke, če pa prebiram le dnevnik in še ta mi prihaja redno drugi dan v roke. Res nas veže

poštni avtomobil vsak dan z bližnjo železniško postajo, a kaj je to! Če bi ne obiskal vsake tri mesece svoje dece v mestu, bi se bil že kdaj popolnoma podeželim. Odtod torej moja skromnost, da se zadovoljujem, če uživata samo dva čuta in ne iščem užitka še za tretji čut. Prav srečen sem, da sem pogodil tako priliko in bil priča zvočnemu filmu. V naš trg niti nemi film še ni prišel, za radio se tudi nismo mogli zediniti ne toliko radi stroškov kolikor radi mesta, kam naj bi ga bili postavili.»

«Tudi radio boš kmalu slišal,» je dejal ravnatelj Golob s pokroviteljskim glasom, kakršnega uporabljajo nevede in nehote tako nekam nagonski velikomeščani, ko razkazujejo prestrašenemu in strmečemu deželanu lepote, umetnine in posebnosti velikega mesta.

Odkar je bil dovršil svetnik Repič vseučiliščne študije, ni prišel nikdar več v prestolnico. Služboval je skoraj nepretrgoma le na podeželskih okrajnih sodnijah, kjer ni poznal gneče niti ob največjih cerkvenih shodih. Zato mu je bilo tesno pri srcu, ko so valovile mimo njega množice, ki sta jih bila privabila hlad in večerna razsvetljava na ulice. Obločnice, visoko nad ulicami, pravljično razsvetljene izložbe in trgovine so mu jemale vid, piščalke in trobila avtomobilov, zvonci tramvaja so ga glušili in pozabil je, da je bil pred kakimi dvajsetimi leti sam velikomeščan, vajen velikomestnega šuma, ropota in vrveža. Skoraj ni čutil, kako ga je bil prijel ravnatelj za roko in ga krmaril spretno skozi valoveče množice.

«Ravno prav prideva!» je opomnil ravnatelj, kakor bi hotel s to opazko utemeljiti svoje voditeljske pravice. «Pravijo, da mora človek osredotočiti vse svoje misli le na jed, da ne sme med jedjo ne brati, ne poslušati godbe ne petja, ker si samo na ta način zagotovi temeljito žvečenje in s tem dobro prebavo, toda midva se ne bova rav-

nala po takih predpisih. Jaz sem vedno zagovarjal stališče: čim več čutov uživa, tem bolje. Večerjala bova v prvovrstni restavraciji »Pri zlatem grozdu«. Ta restavracija ti zaposli vse tvoje čute. Oko se ti koplje v pravljličnih toaletah in srčkanih obrazčkih, uho se naslaja ob melodijah svetovnoznanih pevk, mimo tebe, rekel bi, huškne val prijetnega parfuma, vonj po vijolici, lipi, bezgu te predrami, ne leže ti ko gosta megla na dušo, kar se večkrat dogaja v drugih lokalih, kjer dame ne poznajo estetičnih mej in si poškrope z dišavami vso obleko, ko bi jim zadostovalo, če bi jo bile pokadile z odprto stekleničico. O okusu pa ne bom govoril, saj boš sam bral jedilni list in ko režeš slastno pečenko, ko nabadaš na vilice meso, krompirčke ali solato, uživa tudi tip.»

Ta opis dobrot, ki jih nudi restavracija »Pri zlatem grozdu« svojim gostom, je spravil Repiča iz ravnovesja. Najrajši bi bil legel in se odpočil od nenavadnih vtisov, ki so že načenjali njegove živce. Toda, kaj poreče njegov prijatelj? Ne, taki slabosti bi se bil Mirko le smejal in bi dobil novo točko, da bi se šalil z deželani, ki hodijo s kurami spat in ne žrtvujejo nobene ure svojega rednega spanja.

A zgodilo se je, da sta prav tedaj vzbudila velikomestni ropot in šum v Repiču nekdanjega visokošolca, ki sta ga bili uspavali podeželska enoličnost in dolgočasje. Vzravnal se je, val poguma je zaplal po njegovih žilah. Neopazno se je opráščal voditeljske roke svojega prijatelja in izjavil — velikomestna prešernost je zazvenela iz njegovih besed — malomarno:

«Sem v resnici radoveden, v koliko se bo ujemal tvoj opis z dejstvi. Pri filmu trije čuti, »Pri zlatem grozdu« pa kar vseh pet.» Po kratkem odmoru je še pripomnil — prejšnja prešernost mu je bila že nekoliko izpuhtela — : «Že vidim, z močnim korcem zajemate meščani življenje, med-

tem ko mi, deželani, večkrat celo svojo žličko založimo, da je ob pravem času niti najti ne moremo.»

Tako kramljaje sta dospela prijatelja na velik trg. Ker je kar šest ulic vodilo nanj, se je premikala po širokih pločnikih ob hišah večja množica. Kmalu sta jo krenila preko trga naravnost proti večji stavbi na nasprotni strani.

Nad vhodom je visel velikanski grozd. Jagode iz cekinasto rumenega stekla so hranile v sebi vsaka po eno električno žarnico. S svojo mirno, prav nič vsiljivo svetlobo je vabil grozd v svoje kraljestvo in tudi, če bi ravnatelj in svetnik ne bila imela namena, bi se bila le s težavo odtegnila temu vabilu.

Velika dvorana, toneča v morju svetlobe, ju je sprejela. Pet vrst belo pogrnenih miz je mejilo tam daleč spredaj z vzvišenim odrom, ki so ga obrobjali oleandrovi in lavorjevi grmi in nizke palme. Na mnogih mestih je zaslutil Repič mimogrede neslišna in brezšumna vetrila, ki so odvajala dim in skrbela za prijetno temperaturo.

Le še tretjina miz je čakala gostov. K mizi ob zidu sta sedla.

Repič se je vdajal zopet malodušju. Moj Bog, kaj napravi dežela iz človeka. Petnajst, dvajset let, in že te slepi boljša razsvetljava in že te bega prostornejša dvorana in že te omamlja večja družba čeprav tujih ljudi.

Kakor bi trenil, so se postavili pred mizo ko piščalke pri orglah ofračeni strežniki: eden z jedilnim listom, drugi s seznamom vin, tretji s smotkami in cigaretami, četrti, najmlajši, je prihajal k novodošlim gostom menda samo radi tega, da je odstranjal umišljene drobtinice, spretno mahajoč s prtičem po brezhibnem prtu.

Kaka postrežba! Doma je Repič trkal, vpil do hripavosti, razbijal in ko se je končno prikazala s kake strani krčmarica ali dekla, mu je za-

donel na uho prijazni pozdrav: «A vi ste, gospod svetnik?»

Jedilni list je bil pravi seznam mojstrov in kuharske umetnosti. Jedi so se vrstile, francoski izrazi so se bratili z angleškimi besedami, vsaka jed se je zdela Repiču okusnejša od prejšnje. Koliko dobrot in en sam želodec! Zbiraj, če moreš! Najrajši bi bil Repič zatisnil oči in pritisnil s kazalcem na katerokoli točko jedilnega lista. Kar bi bil pokazal prst, prav tisto jed bi bil naročil. Pogledal je okrog in zdelo se mu je, da ga gleda vsa dvorana in da so spoznali že vsi v njem uradnika, ki ga je bila predelala in preobličila dežela v teku let po svoje. Doma je bil človek prost takih skrbi in takih muk. V domači krčmi je dobil potnik za večerjo danes golaš ali sir, jutri pa sir ali golaš.

«Kar ti naroči, Mirko, še zame!» se je izrezal Repič in oddal jedilni list prijatelju. «Prepričan sem, da bolje pogodiš od mene!»

K bližnjim, še praznim mizam so sedle novo-došle skupine. Svila, čipke, gospodje v črnini ali v belih poletnih oblekah. Repiču je dobro delo, da je bil v črnini. Udeleževal se je namreč zborovanja pravnikov iz vse države. Predstojniki sodnij so dobili migljaj, naj sodelujejo, bo že ministrstvo skrbelo za primerno odškodnino udeležencem.

Z dlanjo je šel Repič preko lic in preko brade in z nemirom je ugotovil, da so se bile te vražje kocine, obrite prejšnji večer, že zopet pririnile na svetlo. Povsod drugod je videval gladko obrite obraze, kakor bi bili prihajali pravkar izpod brivčeve britve. Spomnil se je naddavkarja v Dobravi, ki se ni mogel nikdar odločiti ne za brado ne za britje.

Prihitel je strežnik in razvrstil krožnike po mizi. Ravnatelja Goloba je dobro poznal. Prihitel je natakar s steklenico, kozarcema in odvijajem. Istočasno je zadonela iz dveh trobil na odru Lisztova rapsodija, ki jo je mojstrski izvajal z

vsem čarom ciganske spretnosti izboren orkester kdo ve kje.

Repicu se je zdelo čudno, kako morejo gostje poslušati godbo, jesti in se razgovarjati ob enem. Svoje čute morajo imeti vse drugače v oblasti, pri njem so si pa kratili čuti drug drugemu užitke.

Le polagoma se je vživljal Repič v večerno življenje gorenjih plasti prestolniškega meščanstva. Novi, nenavadni vtisi so mu bili izgnali še ono trohico prešernosti, ki mu je bila ostala pri vstopu v dvorano.

Prijatelj Golob ga je opazoval. Ugotovil je, da je omagal pod vtisi oni Repič, ki je slovel svoje dni daleč okoli kot «salonski lev» in ki si je bil priboril svoje dostojanstvo z elegantnim nastopom in zabavnim kramljanjem.

Ko sta povečerjala, sta si prižgala Repič cigareto, Golob importiranko. Natakar jima je bil nalil čaši.

«Prijatelj Dolfe, na zdravje!» Golob je rahlo trčil z Repičem. «Vidiš, tu sem najrajši zahajam, tu se človek odpočije, tu si izpreže svoje živce po napornem delu. Veseli me, da si me dobil v uradu. Moj naslov si kajpada dobil v naslovniku. Upam, da vaše zborovanje ne bo še tako kmalu pri kraju. Če si zaželiš, se popeljeva jutri kam v okolico. Kaj praviš k tej kapljici? Izborna, kaj ne?!»

«Izborna!» je vzdihnil Repič. «Izborna!» so ponovile njegove ustnice. «Ogenj ima v sebi. Brez pomena gotovo ne gori luč v vsaki jagodi tam zunaj nad vhodom,» se je navdušil in se prepričal z novim požirkom o izredni kakovosti vinske kapljice.

«Sedaj mi povej, Dolfe, kaj je z našimi solci? V domači deželi si ostal, zato boš o njih vsekakor več vedel kakor jaz.» Ravnatelj se je bil naslonil s komolci na mizo. Z levico se je igral s svojim kozarcem, obračaje ga rahlo okoli njegove

osi, z desnico je otresal svojo smotko v pepelnik. «Edino o tragični nesreči Kemčevi sem zvedel iz časnikov. Pred kakimi petimi leti se je pobil v gorah.»

V tem je pristopil k njuni mizi slok gospod z izredno bujnimi lasmi. Naočniki z velikima, okroglima lečama, obrobljenima s črno rožnino, so povečavali njegove oči in dajali njegovemu pogledu nekaj skrivnostnega.

«Oprostita, gospoda,» se je opravičeval novodošlec, «da vaju motim v vajinih spominih. Nikjer ne dobim prostora oziroma povsod drugod bi bil bolj nadležen kakor v vajini družbi. Zato vaju prosim za prostorček pri mizi.»

«Kar sedite!» — «Le poslužite se!» sta hitela oba ustrezat njegovi prošnji. Njun razgovor je bil na ta način prekinjen, posebno tudi radi nove melodije, ki je vrela iz trobil in napolnjevala dušo in srce.

Repič se je, kolikor je pač mogel, odtegnil vplivu glasbe in opazoval svojega novega soseda, ki se je bil zagledal po dvorani. Po njegovih gostih laseh je sodil, da je pisatelj, lahko tudi filozof. Čemu pa odkimuje tujec? Ali je bolan? Že zopet je odkimal. Nervozen mora biti. Smešno to odkimovanje. Čudak, da mu ga ni para! Repič je s požirkom iz kozarca še pravočasno zakril smehlaj, ki mu je silil na ustna, ko je videl ponovno kretnjo pri svojem opazovancu.

To nenavadno stalno, v presledkih ponavljajoče se odkimovanje omiznega soseda je Repiča nemalo zbegalo. Zaželel si je, da bi radio prenehalo. Potem bi si usmeril svoje misli drugam, v razgovoru s prijateljem o sošolcih, v obujanju spominov bi še najprej pozabil na tajnostne poglede in na avtomatične kretnje novega omiznika.

Ko je bil pristopil tujec k mizi, se je oprustil, da ju moti v njunih spominih. Kako je mogel vedeti, o čem sta se razgovarjala? Slišati ju ni mogel. Takšna pa tudi nista ne Repič ne Golob, da

bi po svoji zunanosti prisilila vsakogar do domneve, da živita samo in izključno le od spominov.

Tako je razmišljaj Repič. Nenadoma se mu je nekaj zasvetilo v glavi. Kaj, ko bi... toda ne... neumna misel... proč z njo! A glej, sosed z velikimi naočniki je prikimal. Ni odkimal, prikimal je.

Torej je le res. Znojne kapljice so se pojavile na Repičevem čelu. Obrisal si jih je. Zbral je vse svoje moči, zbral vso svojo energijo v to, da bi nič več ne mislil. Zabraniti je hotel vsak tudi najmanjši pojav kake misli, ker tujec s tajnostnim pogledom — razbere vsako misel. Zato odkimovanje pri ugibanju o njegovem poklicu, bolezni, čudaštvu, zato odobravanje pri ugotovitvi, da zna tujec brati tuje misli.

«Že vidim, gospoda, da bi vama s svojo nadaljno navzočnostjo pokvaril ves večer. Pogodila sta oba. To je eden izmed poskusov z mojim novim aparatom. Toda oprostita, tu je moja posetnica, da se bomo poznali!»

Tujec je segel v žep, vzel iz listnice dve posetnici in izročil vsakemu eno. «Dr. ing. elek. Ubald Vogel» sta brala na njej.

«Dolgo sem kolebal, kaj in kako bi s svojim aparatom,» je nadaljeval Vogel. «Iskal sem vsepovsod prave prilike, iskal pravih oseb. Verjemite mi, gospoda, da mi je grenila ta moja neodločnost v veliki meri zadnje dneve. Davi sem se slednjič odločil, da si moram še danes dobiti primerne pomočnika. Prišel sem k «Zlatemu grozdu», najbolj štetemu shajališču imovitejših slojev in mestnega razumništva, in če me ne varajo vse moje slutnje, nisem prišel zastonj. Vem sicer, da ni pravega mesta za tujca niti pravega časa za vsiljen razgovor tam, kjer si izmenjavata prijatelja sredi valujočih melodij in mameče okolice spomine na minula srečna dijaška leta, toda...»

«Nikarte se opravičevati, gospod doktor,» je segel v besedo Golob, ki se ni mogel otresti domneve, da gre tu za prav navadno podporo, ki bi je bil rad deležen ubožni raziskovavec, iščoč po razkošnih prostorih mecenov svojemu izumu. «Kar ven z besedo! Če vam moreva biti kakorkoli uslužna, vas prav rada podpreva.»

«Motite se, gospod!» se je živahno uprl tuji doktor. «Jaz ne iščem mecena, ki naj bi mi omogočil z darežljivo roko udejstvitvev mojih načrtov, nikakor ne, jaz iščem sodelavcev. Sedaj nočem vama še dalje kratiti užitkov, zelo bi me pa veselilo, če bi smel vaju pozdraviti v svoji delavnici, kjer bi se lahko nemoteno razgovarjali o mojem tozadevnem predlogu. Ali bi imela čas jutri popoldne tako recimo med peto in sedmo uro? Srečen bi bil, če bi smel trditi, da vaju je naključje izbralo in postavilo v območje mojega izuma, kajti prav taka dva, kakršna sta vidva, sem si zaželel kot sodelavca. Enega iz sodnijske, drugega iz trgovske stroke.»

«Kako pa veste, gospod doktor, da sem jaz sodnik, moj prijatelj pa trgovec?» je vprašal Repič govornika, dobro vedoč, da ni mislil tedaj prav nič ne o sebi ne o svoji službi.

«Nič lažjega,» je odvrnil Vogel, «prav sama sta se bila izdala in sicer na ta način, da ste vi sodili, da sem to in to, vaš prijatelj me je pa precenil z drugačnega, trgovskega vidika, prerešetaje moje plačilne zmožnosti. Torej, gospoda, kaj ne, da se lahko zanesem na vajin prihod! Klanjam se, pozdravljam in na svidenje!»

In že je bil izginil inženir med mizami.

Zamišljeno sta sedela Repič in Golob pri svoji mizi. Razmišljala sta in skoraj opazila nista, da jima je bil nalil natarak prazna kozarca in se odstranil, ne da bi mu bil kdo kaj ukazal, s prazno steklenico, da prinese novo.

«Seveda pojdem!» se je vzbudil iz svojih misli Golob. «Zanimivo, kaj ne! In večja presenečenja

naju najbrž še čakajo. Ko je naročil ta skrivnostni Vogel osminko vina z mineralno vodo, sem ga precenil — v resnici precenil, kakor je to že sam ugotovil — da nima vkljub eleganci denarja; odkimal je; zobje ga bole, odkimal je; gumb pri ovratniku zadaj ga drgne ob vrat, odkimal je; mogoče mu je pa ovratnik pretesen, odkimal je. Sklepal sem iz tega, da zna brati misli, da vidi v notranjost mojih možganov in glej ga vruga! to pot je prikimal. Skoraj ustrašil sem se, ko je tako nezmotljivo ugotovil moje misli, s katerimi sem ga kajpada užalil, saj sem mu bil prisodil beraške namene. Nič hudega ni, a človeka se vkljub temu polasti čuden občutek, ko spozna, da nima njegova hiša nobenih vrat, nobenih temnic, niti zaves in da lahko gleda vanjo kdorkoli in kadarkoli!»

«Tudi mene je skoraj stresla mrščalica,» je dodal Repič, «ko so mu bile odkrite moje misli, ki niso bile zanj nič manj laskave ko tvoje, Mirko. Z nervoznim čudakom, z bolnikom sem ga ošteval v svojih mislih. Dr. ing. elek. Iz električne stroke je torej. Ali mi nisi že pred kakima dvema urama trdil, da je v elektriki vse mogoče. Prijatelj Mirko, sedaj ti verjamem tudi film za tri čute.»

«Dovolj o tem! Pustiva razglabljanje za jutri!» je svetoval ravnatelj Golob in nagnil čašo. «Kje sva že ostala? Že vem. Remec se je pone srečil v hribih...»

V delavnici raziskovavca.

Lep avtomobil je zapuščal mesto in polzel po široki, dobro udelani in ob tistem času skoraj prazni cesti. V avtomobilu sta sedela Golob in Repič. Prejšnji večer sta se bila domenila, da pride po končanem zborovanju in kosilu Repič v Golobovo pisarno, nakar se odpeljeta z ravnateljstvom avtomobilom, še preden pojdeta k skrivnostnemu inženirju, na izlet v bližnje letovišče. Sredi smrekovega gozda se okrepčata s primerno južino, da si nabereta večjo zalogo sil za morebitne poskuse tajnostnega doktorja.

Dejstvo, da je možno brati najbolj skrite misli svojega soseda, je prav za prav vplivalo na oba. Tako ravnatelja Goloba kakor svetnika Repiča je spremljalo sinočnje odkritje ves dopoldan, prvega pri njegovih preudarkih, pri pregledu in odpravi pošte in pri narekovanju pisem, drugega pri zborovanju.

Na zborovanju se je razpravljalo o maloletnih. Po raznih drugih govornikih se je hotel oglasiti tudi Repič z umestnim predlogom, o katerem je bil prepričan, da ga odobre vsi udeleženci, saj mu ga je narekovala potreba in utemeljila večletna praksa. Toda glavni poročevavec je nosil prav take naočnike z velikima, okroglima lečama, obrobljenima s črno rožnino, kakor inženir Vogel, zato se je Repiču zasidrila v možganih domneva, da zna tudi referent brati tuje misli. Če jih pa zna brati, čemu naj igra Repič pojaca in govori o stvari, ki jo je bil referent že razbral z njegovih možganov.

Po zborovanju je stopil Repič v skromno gostilno v bližini razpravne dvorane, da pokosi in dočaka ure, za katero sta se bila zmenila s prijateljem.

Ni še dobro sedel za mizo, že mu je prinesel strežnik, ne da bi mu bil kaj naročil, kosilo, kakršnega si je zaželel v trenutku, ko je sedal na stol. Ali je znal tudi strežnik brati tuje misli? Nemogoče. Saj niti naočnikov ni nosil.

Ko je pokosil Repič, se je oglasil v njem nekdanji preiskovalni sodnik. Vprašal je natakarka, kako mu je mogel prinesiti brez posebnega naročila kosilo, ki se je popolnoma ujemalo z njegovimi neizgovorjenimi željami.

«Veste, gospod doktor,» se je hotel opravičevati strežnik, «ko ste prestopili prag, sem bil v kuhinji. Hitro sem pogledal nazaj in vas zamenjal z našim stalnim gostom, gospodom Kunstlom. Prav taka postava, prav take kretnje. Šele ko sem vas opazil pri nepravi mizi, sem spoznal svojo zmoto. Kosilo, namenjeno gospodu Kunstlu, sem pa že postavil na mizo. Če ga sprejmete, sem si mislil, je dobro, če ga ne sprejmete, ni nobena nesreča, ponesem pač kosilo nazaj. A imel sem srečo. Ne samo, da sta sprejeli nenaročene jedi, celo zadovoljil sem vas po vaših lastnih besedah in to me še posebej veseli!»

Repič je pazno poslušal natakarjevo odkritosrčno opravičbo. Hvala Bogu, natakar ni znal brati misli. Brez drugega je verjel njegovim besedam, saj se ni bil natakar prav nič ustavil v svojem zagovoru, govoril je, kakor govore ljudje, ki govore resnico, in si ni sproti prav nič izmišljal. Stari sodniki imajo za take stvari dober nos.

Repič je bil vkljub temu v notranjosti razdvojen. Sam se ni več poznal. Vesel je bil, da ni znal brati natakar njegovih misli, jezen, ker se je bil zmotil v svoji domnevi. Bal se je ljudi Voglovega tipa, ob enem ga je pa neka nepoznana

silna gnala v njihovo družbo. Ta vražji izum! Tako ga je bil prevzel, da se ni mogel več odtegniti njegovemu vplivu. Mislil si je že, da zna vsak brati njegove misli, zato se je že zalotil, kako je bil odkazal svojim mislim posebno pot.

Repič si je naročil še eno četrto. Prosti čas ga je bil prisilil k temu, saj bi se bil moral šele čez dobro uro zglasiti pri svojem prijatelju.

Repič je zopet razmišljal dalje o razbiranju tujih misli. Zdel se mu je to tak problem, na kakršnega še ni bil naletel v vsem svojem življenju. Spomnil se je pri tem črtice, ki jo je bil prebral še pred nedavnim časom. Junak dotične črtice je moral radi stave govoriti resnico, kar je imel v možganih, to je moralo na jezik. Nekaj podobnega je pri Voglovemu izumu.

Repič je le nadalje predel svoje misli. Pravni izpiti, rigorozni, sodnijski izpiti se bodo morali opustiti. Saj tudi ne bo drugega izhoda. Izpraševanec bo lahko razbral že iz profesorjevih možganov odgovor na stavljeno mu vprašanje, saj misli profesor, ko stavi študentu vprašanje, vsekakor tudi sam na odgovor. Če bo imel torej izpraševanec Voglov aparat, bo odgovoril prav tako, kakor si je mislil izpraševavec, obe mnenji se bosta krili in dijak bo prebil izpit z izvrstnim uspehom.

Kaj pa — Repič se je čim bolj poglobljal v četrto dimenzijo, kakor je to sam označil, novega izuma — če bi znal tudi profesor brati s pomočjo enakega aparata tuje misli in če bi razbral pri izpitu iz izpraševančevih možganov, da odgovarja ta, študent, zato tako pravilno, ker je bil pogledal v njegove, profesorjeve, možgane. Kaj potem? In če bi se končno zavedel izpraševanec - kandidat, da ve profesor, da si je bil izposodil študent svoje znanje in svoje odgovore prav iz njegovih možganov? Repiču so se začeli mešati pojmi. Jaz vem, kaj ti misliš, da si jaz mislim o tvojih mislih. Ta zadeva se mu je zdela skoraj bolj zamo-

tana kakor vprašanje o maloletnih in o kaznovanju njihovih prestopkov...

Šele vožnja v odprtem avtomobilu, naglo menjajoči se vtisi mimo letečih kmečkih hiš, žitnih polj, vrtov, logov, vasi, gozda so nekako odpihali obema izletnikoma misel na inženirja Vogla in njegov izum. Prejšnji večer je bil določil ravnatelj Golob izlet, ki naj bi bil obema v zabavo, toda oba sta čutila, ko je švigala obcestna okolica mimo njih, da jima je postal ta izlet potreba, razvedrilo.

Prosta priroda je blagodejno vplivala na Repiča. Pogled, ki se mu je zaletal po mestnih ulicah vedno le ob zidove, ki se v mestu ni mogel naleteti in izdivjati, ker mu je bilo dano le pre-majhno torišče, se je zunaj mesta izplačal za oba dneva, prebita v mestu; nič mu ni ušlo, vsako lepoto je opazil.

Kakor je bilo omamilo sinoči velikomestno življenje Repiča z vsem čarom umetnega bleska, tako ga je prosta priroda iztreznila. Kesal se je, da se je bil izneveril deželi, primerjevaje jo z mestom.

Čemu, se je vprašal Repič, naj uživa vseh pet čutov hkratu? Kdor tako dela, nima časa dovolj, da bi si razvrstil užitke posameznim čutom drugega za drugim. Časa primanjkuje meščanom, zato se vrši pri njih vse neznansko hitro, zato taka nagla postrežba v restavraciji. Na deželi ne poznajo naglice. Čemu ne bi čakal človek v domači, podeželski krčmi če treba tudi pet, deset minut, saj ne more nič zamuditi. Čemu je treba toliko in takih jedil? Zato, ker sta nervoznost in naglica odvzeli meščanom vsako veselje do jedi in jim morajo nadomestiti radi tega razne začimbe in izredna pikantnost lakoto in tek. Res nima človek v trški krčmi velike izbere, toda, kar naroči, zaužije s slastjo, ker ga je bil sveži zrak ulačnil. In umetne vonjave? Duh po pokošenem in posušenem senu, duh po smrekah in hojah,

duh po gorski flori dokazujejo, da je priroda sama še najboljša tovarna za zdrave vonjave. Umetni duhovi omamljajo, naravni oživljajo.

Tako je razmišljal Repič in zaprosil končno v srcu celo neobritega naddavkarja oproščenja. Tako se je bila dežela hitro opomogla od sinočnjega poraza v borbi z mestom in zopet se je dvignila po Repičevem prizadevanju, a to pot kot zmagovavka.

Avtomobil se je ustavil pred elegantnim hotelom. Radi zgodnje popoldanske ure so bile mize tako na trati pred hotelom kakor na verandi, kjer je bil postavljen tudi oder za godbo, še prazne. Letoviščarji so prespavali, zvesti svojim meščanskim navadam, najbolj vroče opoldanske ure po svojih sobah.

Natakar, ki ga je bil vzbudil ropot motorja iz rahle dremavice, je pridirjal. Tudi hotelir sam se je potrudil, da pozdravi svojega starega znanca, Goloba, ki ga je bil že od daleč spoznal.

«Lepo je tukaj,» je dejal Repič, ko stala bila s prijateljem zopet sama, «a daleč. Najmanj štirideset kilometrov je prevozil avtomobil, da je naju pripeljal na kraj, kjer se da dihati v hladni senci. A take priboljške si zamorejo privoščiti le nekateri krogi, osebe, ki jim ni za stotak več ali manj. Pri nas je pa dežela sama že letovišče, ki deli senco, hlad in zdravje vsem brez razlike popolnoma zastonj.»

«Soglašam s tvojim mnenjem,» je dejal ravnatelj Golob in si naložil na krožnik nekaj koščkov mrzlega narezka, «toda senca, hlad in zdravje so brez vsakih dodatkov predolgočasni. Dolg čas mrtvi dušo in telo, zato se morajo pridružiti hladu in senci zabava, godba, družabne igre, obhodi z lampijončki, podoknice in čemu podobno. Škoda, da ne moreva ostati čez večer tu! Videl bi, dragi Dolfe, kako bi oživel ta sedaj tako mirni kotiček in kako se znajo zdraviti meščani z nepretirano zabavo.»

Repič je molčal. Le predobro je poznal oمامو, ki bi se ga bila skoraj gotovo zopet polastila v kljub temu, da je bila pravkar premagala v njegovih mislih skromna preproščina dežele bahato umetničenost vsega mestnega življenja.

V živahnem razgovoru sta bili minili dve uri in le prehitro je prišel čas odhoda. Prijatelja sta se zleknila v mehka sedeža avtomobila, ki se je z nezmanjšano hitrostjo vračal proti mestu. Šele tedaj sta se spomnila pravega namena svojega izleta, dr. Vogel je zopet zagospodoval v njunih možganih, z raznih vidikov sta zopet pretresala njegov tajnostni aparat in dalekosežnost njegovega izuma. Brzobjavni drogi z vsem svojim pestrim in bujno zelenim ozadjem so brzele mimo voza, a izletnika nista videla ničesar, njuni pogledi so bili uprti v notranjost.

Hipni sunek ju je vzdramil iz razmišljanja. Avtomobil se je bil ustavil pred navadno, predmestno hišo.

Do vratc vozila jima je prišel naproti dr. Vogel, odet s črno haljo, segajočo mu do gležnjev. S prijaznim smehljajem ju je pozdravil in se odkritosrčno veselil njunega prihoda.

«Gospoda,» se je nenadoma obrnil inženir, vodeč svoja gosta v svojo delavnico, «ne bodita nasilna s svojimi mislimi, pustita, naj se porajajo, kakor jim je dano, kajti vedita, da sem sedaj enak vama dvema. Nimam namreč pri sebi skrivnostnega očesa, s katerim gledam v tuje možgane.»

Prijatelja sta se spogledala, češ, mu li smeva verjeti. Ker ni zavrnil izumitelj z odločno izjavo teh njunih dvomov, kar bi bil gotovo storil, če bi bil imel dotični aparat pri sebi, sta se potolažila in se razveselila, da ju je rešil težkih spon, ki sta si jih hotela sama sebi nadeti z nenaravnim, s prisiljenim usmerjanjem misli v določeno smer.

V prednji sobi so se kopičili v desnem kotu prazne škatle in prazni zaboji, ki so s svojimi to-

varniškimi znaki pričali o mnogih naročilih učnega gospodarja. Tej sobi je sledila spalnica, skromno opremljena z najpotrebnejšim pohištvom. Številne knjige v bližini postelje so izdajale, da jih prebira njihov lastnik celo ponoči.

Iz spalnice je pripeljal dr. Vogel gosta v svojo delavnico, dolgo sobo, ki je nastala iz treh manjših sob na ta način, da sta se bili dve vmesni steni podrli. Sledovi te preureditve so se še vedno poznali tako na stropu kakor na stenah. Delavnica je bila radi štirih, v eni vrsti stoječih oken, zelo svetla. Ob ostalih treh stenah so se pa dvigali visoko pod strop omare in predalniki, napolnjeni in zašarjeni z najrazličnejšimi predmeti, stroji in strojčki.

Vzdolž sobe je bila postavljena po sredi dolga in široka miza, ki je bila tudi vsa založena z manjšimi in večjimi instrumenti in aparati. Le en konec mize je bil izpraznjen. Trije stoli ob tem praznem koncu so že označali kraj, kamor sede družba.

«Svojo postrežnico čakam,» je dejal inženir, ko so sedli vsi trije k mizi, «da jo pošljem po nekaj prigrizka in pijače, a je še ni od nikoder.»

«Ne trudite se, gospod inženir,» mu je segel ravnatelj Golob v besedo, «s prijateljem Repičem prihajava pravkar z izleta. Južinala sva že. Če pa menite, da morate dati na vsak način duška svoji gostoljubnosti, potem bi vas že rajši prosil za skodelico črne kave.»

«Poln lonec nam jo bo skuhala postrežnica! Oprostita, nekaj sem slišal zunaj, skoraj gotovo je to ona!» S temi besedami ju je pustil sama.

«Tu je torej prostor, kjer ustvarja velik znanstveni genij svoje izume,» se je oziral svetnik po sobi.

«Čeprav vlada vsepovsod-splošen kaos, se mi vkljub temu dozdeva, kakor bi bil v kakem svetišču,» je dodal ravnatelj z nekako slovesnim glasom.

«Koliko aparatov nam je bil pokazal profesor za fiziko v sedmem in osmem razredu gimnazije, a niti enega znanca ne vidim med vso to ropotijo.» Repič je bil še enkrat pazno preletel vse razstavljene predmete.

«Vsi tisti znanci so že davno pomrli,» je odvrnil Golob, «vedi, da je minila od tedaj že dolga doba četrstoletja in da je ni skoraj vede, ki bi bila prav v tem času toliko napredovala ko fizika.»

Inženir se je vrnil in prisedel.

«Vse je urejeno! Kava se že kuha. Preden vama pojasnim in razložim, čemu sem vaju povabil k sebi, bi vaju rad seznanil z zgodovino svojega izuma. Toda, kako vendar morem biti tako pozabljiv! Tu je, gospoda, škatla, postrežite si sami! Cigarete ali smotke. Po prstih se vama pozna, da sta oba strastna kadivca.

Prej še kratek uvod o meni. Jaz se bavim izključno le z raziskovanjem fizikalnih pojavov, proučujem jih in skušam na podlagi svojih raziskav in svojih izvajanj priti do novih izumov. Še najrajši se pa ukvarjam s fiziko.

Gotovo bosta razumela, gospoda, da je raziskovanje združeno z velikimi stroški. Poleg navadnih stroškov za stanovanje, prehranitev, obleko imamo še izredne stroške z nabavo znanstvenih knjig in posebnih aparatov, ki nam lajšajo in krajšajo pot do cilja.

Radi pomanjkanja sredstev bi se bil moral odpovedati znanstvenemu raziskovanju, da bi si ne bil pomagal z dvema izumoma. Napravil sem namreč dve igrački: z eno sem posnemal glas škržata, druga je bila kositrna miš, ki je sama tekla po tleh, ko se je navila. Ti dve iznajdbi mi donašata še dandanes toliko dohodkov, da sem popolnoma prost vsakršnih skrbi in da se morem baviti tudi s še tako dragimi poskusi. Človek si ne more misliti, v kakih množinah se prodajo

priljubljene igračke. Starši ugođe svojim ljubljenskóm pač vsako njihovo željo.

Naj jo mahnem po tem kratkem uvodu naravnost proti izumu, radi katerega sem vaju povabil k sebi.

Ne vem več, s katero zadevo sem se tedaj bavil. Prav na tem mestu sem sedel. Ali sem risal, ali računal, se res ne morem domisliti. Nena doma opazim v elektroskopu pred sabo, kako se zlata lističa odbijata zdaj v manjši, zdaj v večji meri. Električna ju je oddaljevala. Da je bila električna, mi je dopovedal aparat, t. j. elektroskop, toda odkod električna?

Preiskal sem vso delavnico, da bi dobil skriti izvor elektrike. Zaman. Odklopil sem zvezo z mestno elektrarno. Nič. Premetal sem vse po sobi. Brez najmanjšega uspeha. Hude muke so to za človeka, ki ve in je prepričan, da mora biti nekje nekaj, ki išče, a ne more uspeti. A mi raziskovavci smo vajeni takih muk, saj prav iz takih muk se sestavlja naše življenje. Imamo pa ob enem tudi to prednost, da ne odnehamo, dokler ne izsledimo tega, česar smo iskali. Omenjam pri tem, da je bil elektroskop izredno fin aparat, ki sem si ga bil naročil prav tiste dneve.

Črez dan sem iskal, ponoči razmišljal. Količkokrat sem vstal iz postelje, stopil do elektroskopa in glej! električna je morala biti tu, kajti povzročila je zopet znani pojav z lističi.

Končno sem vendar le zalotil neznanca, ki me je toliko časa vodil za nos. Ker sta se lističa odbijala le, ko sem bil v bližini, in sta se združila, kakor hitro sem se oddaljil od aparata, sem prišel do zaključka, da postane, ko deluje naše živčevje, neka energija prosta. Ta energija se izžarjuje v obliki posebnih žarkov, z drugimi besedami, ko človek misli, proizvajajo električno. Kadarkoli so delovali moji možgani v bližini elektroskopa, vedno so označevali lističi elek-

triko, ki se je bila oprostila, a označevali so ne samo električno, marveč tudi njeno jakost; čim intenzivneje sem mislil, tem bolj sta se lističa kračila.

Ugotovil sem bil na ta način bistvo misli, a z ugotovitvijo samo mi ni bilo mnogo pomagano. Bil sem kakor biolog, ki je izsledil nov bacil, ki se pa ne zadovolji s tem svojim uspehom, marveč proučuje dalje in išče sredstev, s katerimi bi zamoril bacile, oziroma s katerimi bi ozdravil bolezen, ki jo povzroča dotični bacil.

Kako izpremeniti energijo, izžarjeno med delovanjem našega živčevja, zopet v misli, v iste misli, a na drugem mestu, v drugih možganih? Podobna naloga kakor pri radiju. Glas se izpremeni v električno, v električne žarke, ki se razkrope po zraku in se v sprejemnem aparatu zopet izpremenijo v glas.

Na takem aparatu, ki bi izpreminjal tuje misli zopet v iste misli a v drugih možganih, sem delal več ko tri leta. Hvala Bogu, pomagala sta mi pri tem delu škržat in miš in z njuno pomočjo sem končno vendar le prišel do cilja. Sestavlil sem tak aparat, ki je služil sicer popolnoma svojemu namenu, ki je bil pa le preokoren, prevelik. Nikakor nisem bil z njim zadovoljen. Izpopolnjeval sem ga, manjšal sem ga in krajšal in ožal, dokler se nisem ustavil pri obliki, ki se mi je zdela primerna. Aparat, s katerim sem izprašal v dvorani restavracije «Pri zlatem grozdu» vajino vest, sem bil skrtil v svoje goste lase. Po tem vidita, da sem ga zmanjšal do najmanjše oblike, ki mi jo je bilo mogoče doseči.

Postrežnica prinaša kavo. Preneham za sedaj svoje predavanje, da se nekoliko okrepčamo.»

Iz velikega vrča, ki je meril najmanj dva litra, je nalival gostitelj kadečo se kavo v skodele, ki so bile nenavadno velike in radi tega v pravem razmerju z obsežnim vrčem. Prijeten vonj je namah napolnil sobo. Vsi trije so počasi zajemali z

žličko poživljajočo tekočino. Vladal je molk, le tu pa tam se je zaslišal žvenket žlice, s katero je ta ali oni pomešal sladkor po skodeli.

«Ko sem imel tako aparat v primerni obliki — krstil sem ga z znanstvenim imenom: noetikonfer, kar pomenja: prenašavec misli,» je nadaljeval inženir in skozi velike, okrogle leče njegovih naočnikov so se videle povečane oči, ki so kakor pogledi uspravavca vplivale na oba poslušavca, da se nista mogla odtegniti njihovi skrivnostni sili, «so se me lotile nove skrbi. Kako bodočnost bo imel moj izum? Ali bo pomenil za človeštvo dobroto, ali mu bo v škodo? Ali bo zasejal med ljudi še več sovraštva, kot ga je že sedaj med njimi, ali bo pa prav radi dejstva, da ne more ostati nobena misel več skrita, vplival blažilno in plemenito na ves človeški rod. Na noben način nočem, da bi izviral iz mojega izuma kako novo gorje. Kakor hitro se prepričam, da se bo držalo aparata več prekletstva ko blagoslová, razbijem ga in nanj se bo mo spominjali samo mi trije.

Umljivo vama je, gospoda, da sem jaz pri vsej tej zadevi le preveč pristranski, da bi mogel priti resnici do dna. Aparatič je končno, rekel bi, moj sin in težko mi je misliti o njem kaj slabega. Zato tudi nisem prišel v razmišljanju o solnčnih in senčnih straneh svojega izuma do nobenega zaključka. Poiskati sem si moral drugih oseb, ki naj mesto mene presodijo in precenijo moj izum «sine ira et studio». Izbrati sem si moral tuje osebe, ki me ne veže z njimi ne antipatija ne simpatija, izbrati sem si moral tudi zanesljive osebe, o katerih sem prepričan, da bodo vestno dovršili zaupano jim nalogo in se pri tem zavedali, kako silna odgovornost je bila položena v njihove roke.

Iz teh stávkov sta, gospoda, že posnela, koga mislim. Oba vidva, sodnik kakor trgovec, imata vsak drugo torišče, eden na mirni deželi, drugi v hrupnem mestu. Oba bosta poskusila moj

aparatič s seboj. Ker nimata ne eden ne drugi dolgih, gostih las — oprostita moji odkritosti — da bi ga lahko skrila vanje, vama dam drugačno obliko, tako, da jo pritrđita v notranjščini svojega pokrivala. Ne bojta se, žarki prebijejo brez škode tudi klobučevino. Bodita vsegavedna, a ne izdajajta svoje skrivnosti nobenemu! Za izum vemo samo mi trije. Ko naberete dovolj gradiva, vrnita mi vsak svoj aparatič v škatlici, lahko tudi kot «vzorec brez vrednosti», vsekakor pa priporočeno in dodajta svoji pošiljki tudi svoje odkrito mnenje, da se bom znal raynati. Kajti na vajino priporočilo bom takoj priglasił svoj izum na patentnem uradu, če mi pa to odsvetujeta, bom upošteval vajini izjavi in bom, če bo treba, žrtvoval svojega sina širšim koristim svojih sozemljanov.»

Nehal je. Molk je zavladał po sobi. Inženir Vogel je hitel nalivat prazne skodele in vrč se mu je vidno tresel v roki. Od navdušenja do svojega izuma, od razburjenja radi njegove negotove usode?

Inženir Vogel je bil s svojo ponudbo popolnoma iznenadil svoja gosta. Oba, tako Repič kakor Golob, sta pričakovala, da bosta objekt genialne iznajdbě, da bo na njiju dveh poskušal inženir svoj aparat. Vračaje se z izleta v mesto, sta se bila na to tudi pripravila, a zgodilo se je nasprotno, raziskovavec ju je bil izbral, da sama raziskujeta in da sama izrečeta svojo sodbo.

«Preveliko zaupanje imate do mene,» se je prvi oglasil po daljšem odmoru svetnik Repič, «obljubljam pa, da bom skušal postati vreden vašega zaupanja.»

Tudi Golob se je čutil primoranega, da kako zine. Prav za prav je hotel isto povedati, kar je že povedal njegov prijatelj, a ga je bil ta prehitel. Za navadne puhlice in neumestne poklone pa ni bil ustvarjen. Zato je rajši molčal.

«Saj sprejmete tudi vi, gospod ravnatelj, mojo ponudbo!» je opomnil gostitelj, ki si je razlagal vse drugače Golobov molk.

«Tu moja roka!» je odvrnil ravnatelj. «Bodi! Pojdem še jaz med raziskovavce, če mi je že tako usojeno! Jaz sem bolj zložne sorte, ne razburjam se rad, vsekakor sem pa bolj zadovoljen, da ste poverili to kočljivo misijo meni kakor pa kakemu drugemu, ki bi lahko z nepravilnim izvajanjem zavózil vso zadevo.»

«Sedaj vama pokažem še izvor svojim dohodkom,» je dejal Vogel, stopil k omari in vzel iz nje dve stvari. «To tukaj je pločnati škržat. Majhen pritisk zadostuje, da se dve plošči obdrgneta druga ob drugo, pri čemer nastane glas, kakor bi škrlal škržat. Prav slučajno sem prišel na to. Dve plošči sta se pri nekem drugem poskusu drgnili. Radi glasu, ki je nastal pri tem drgnjenju, sem dal izumu obliko in barvo škržata. To je pa miš. V njenem trebuhu je mehanizem. Navit se polagoma odvija in pri tem se pomika miška po podu. Igračka škržat, igračka miš.»

Ko je stopila postrežnica v sobo, da odnese posodo, se ji je nudil nenavaden prizor. Večji gost, oni z brki, je proizvajal z nekim predmetom čudne glasove in se ves zadovoljen smehljal, medtem ko je oni drugi, manjši, s precej rejenim trebuščkom in s plešo na glavi, čepel na tleh, nekaj navijal in — moj Bog! — miška, živa miška se je spustila naravnost proti vratom.

Krik. Vrata so se zaloputnila. Postrežnica je bila prestrašena zbežala pred tem nevarnim glodavcem.

Sodnik raziskuje in sodi.

Pred dvema dnevoma se je bil vrnil svetnik Repič v svojo ljubljeno Dobravo. Mimogrede se je na poti proti domu mudil v deželnem mestu pri svojih otrocih, ki so komaj čakali šolskega sklepa, to pa edino le, kakor so sami izjavili, radi hude vročine, ki je niso bili vajeni.

Dan po svojem prihodu na službeno mesto je uporabil Repič v to, da se je odpočil. Dolgotrajna vožnja v razgretem železniškem vozu, še bolj pa štirje dnevi bivanja v velikem mestu so ga bili precej zdelali. Ležal je do pozne dopoldanske ure in še popoldne si je privoščil nekaj ur počitka. Zato se je pa predramil drugi dan odpočit, umirjen in zdrav že na vse zgođaj, vstal in se odpravil z doma, da si z izprehodom skozi divno jutro sredi drameče se prirode poživi kri, ki se mu je bila v zadnjih dneh nekoliko ulenila.

Blažen mir je vladal po dolini. Tu pa tam je vzletel iz grmovja ob cesti kak ptič, sedel na bližnje drevo, zapel, priletela je čebela in zopet je bilo vse tiho. Kmeta ni bilo na polju. Žito je bilo požeto in spravljeno, krompir pa še ni bil dozorel. Seno je bilo že davno pokošeno.

Nehote se je spomnil Repič velikomestnega življenja. Prenočeval je v hotelu, in sicer v sobi, ki je imela dve okni na ulico. Spal je pri odprtih oknih, sicer bi se bil zadušil v zatohlem prostoru. Proti jutru, ko se je svetloba polagoma prerivala skozi temo in se je bilo ozračje kolikor toliko izhladilo, je pa hitel zapirat okna, ker drugače bi ga bila ropot in šum na ulici pripravila še ob

zadnje ure spanja. Po tlakovani ulici so namreč drdrali mesarski in mlekarški vozovi, avtomobili so donašali v kruharnice pravkar spečene žemlje, kmetje so hiteli s svojo zelenjavo na trg, bil je to tak živžav, kakršnega ni bil vajen Repič doma niti na tržni dan.

Misel na velikomestni hrušč in trušč je priklicala svetniku Repiču spomin na učenega inženirja Vogla, to tem prej, ker se je bil odločil, da bo prvi uradni dan določen razbiranju tujih misli.

Nič se mu ni moglo zgoditi, a vendar se je Repič bal trenutka, ki se je bližal bolj in bolj, trenutka namreč, ko bo lovil pod sodnijsko čepico skriti aparatič nevidne žarke iz tujih možganov in jih izpreminjal v njegovih možganih v iste pojme, predstave, podobe, misli. Že dejstvo samo, da bo on, navaden zemljan, prodiral v mišljenje svojega sozemljana in da se bo lahko prepričeval, primerjevaje podane izjave z istočasnimi mislimi govornika, ga je bilo dvignilo nekam v vrtooglave višine, odkoder se je bal pogledati na desno, na levo.

Stara ženica mu je prihajala naproti. Težko butaro v gozdu nabrane suhljadi si je bila naložila na glavo in počasi je stopala, naslanjajoč se z desnico na palico.

«Dobro jutro, gospod sodnik! Tako zgodaj že na nogah!» ga je ogovorila starka in se ustavila, da se nekoliko odpočije in odsope.

«S tem ste, mamica, le sebe pohvalili, saj ste morali biti še prej na nogah, ko se sedaj že vračate z dela.»

«Naj gredo no, gospod sodnik! Kaj bi to. Mi moramo, oni so pa vstali prostovoljno, kar je večje važnosti!» se je modro odrezala ženica in odšepala počasi proti trgu.

Če bi bili vsi ljudje taki, kakršna je ta starka, si je mislil Repič, potem bi odpadla potreba Voglove iznajdbe, kajti besede bi se vedno krile

z mislimi. Pri tem se je zalotil Repič, da je smatral Voglov izum za potrebo. Ali ni s takšnim mnenjem že prehitel dogodkov? Saj bodo šele njegovi poskusi razsojali, je li izum potreben ali ne. S tako pristranostjo se pa nikakor ne sme lotiti svojih poskusov. Ne sme se torej zavzemati že sedaj za aparat, a mu prav tako ne sme nasprotovati. Aparat naj se sam izkaže.

Čutil je Repič, kako težavna naloga ga čaka, kajti naj vidi v tujih možganih karkoli, izdati se ne sme, ne, da je videl, ne, kaj je videl. To je bil obljubil izumitelju in besedo bo držal, naj ga stane kolikor koli.

Dospevši do znamenja pred gozdom, je krenil Repič na levo in se vračal po stezi, ki se je vila med polji in travniki, zopet nazaj v trg. Užival je vse dobrote, ki jih poklanja poletno jutro v gorah svojim častivcem, a se ni zavedal, da jih uživa. Izprehajal se je že tako rekoč po tujih možganih in ni nikjer videval nobene tablice, ki bi mu zabranjevala pot preko tuje lastnine.

Ko je Repič popil doma skodelico kave, se je napotil počasi, saj se mu ni mudilo nikamor, v urad. V svoji sobi je spoštljivo izvlekel iz notranjega žepa v jopiču v močan papir zavit predmet, odvil omot in položil «čudežno oko», kakor je bil krstil inženir Vogel sam svoj izum, pred se na mizo. Predmet je mogoče za spoznanje prekašal v velikosti in debelosti navadno, bolj ploščato žepno urico. Sodnik je stopil nato k obešalniku in snel z njega svojo uradno čepico. Sedeč pri mizi je z veliko potrpežljivostjo pritrjeval aparat na čepico od znotraj na ta način, da je zašil dva črna trakova s črnim sukancem pod čepico in položil aparatič med dno čepice in med k njemu prišito mrežo. Nič ni bilo opaziti, posebno če je čepela mehka čepica že na glavi, s kakim aparatom je bila opremljena.

Repič je stopil, odet z dolgo črno haljo, iz svoje sobe v sosednjo razpravno dvorano. Ni bila

še deveta ura, toda sodnik je hotel še nekoliko pobrskati po spisih, ki so stali pripravljene na mizi poleg razpela, in si osvežiti spomin na posamezne kazenske zadeve.

Samo trije slučaji so se bili določili za ta razpravni dan.

Anton Jereb, poškodovanje tuje lastnine; Frančiška Lavrin proti Bárbari Pleško in Barbara Pleško proti Frančiški Lavrin, razžaljenje časti in končno Martin Martinšek, sleparija. Vsi ti štirje, oziroma trije slučaji, ker se združita razpravi radi razžaljenja časti v eno, bi se zmogli v dobri uri, če se ne udeleže razprav odvetniki kot zastopniki obtožencev in tožiteljev.

V tem je vstopil oficial Petrič, določen za zapisnikarja pri razpravah, in sedel po kratkem pozdravu na desni konec mize. Hitel je pripravljat papir, pomaknil si je bliže k sebi tintnik in poskusil uporabljivost in dobroto peresa na nohtu in na papirju.

...Oh, da bi se vse te razprave kmalu skončale! Brrr, glavo mi če raznešči! Zadnja dva litra sta bila le odveč. In potem še tisti kozarčki tropinovca pri peku! Učitelj Jazbec si bo že kako pomagal, telovadil bo, hodil po šoli, a jaz tu pri mizi in pisati! Trgovec Mrenar pa kratko malo še spi, saj ga nadomestujeta v trgovini žena in pomočnik. Le jaz moram sedeti, misliti in pisati! Uboga moja glava! Da bi bilo vsaj razprav kmalu konec...

Vse te misli so prihajale Repiču po vrsti druga za drugo na um. To niso bile njegove misli. Saj res, aparat pod čepico že deluje in je pravkar posnel oficialove misli.

«Upam tudi jaz, da bomo z razpravami kmalu pri kraju!» je dejal Repič.

«Saj nisem nič rekel!» je zajeceljal oficial Petrič in pogledal svojega šefa z izbuljenimi očmi, o katerih ni vedel svetnik, naj li pripiše njihovo

izbuljenost včerajšnji krokariji ali pa zgrozivitvi radi nenadnega odkritja njegovih misli.

Vstopil je opravilnik državnega pravdništya v osebi upokojenega dacarja Groma. Pozdravil je in sedel na drugi konec mize.

...Danes pa ne bo ostalo samo pri običajnem: zahtevam uporabo zakona! Ne, ne, danes bomo tudi mi kako zinili! Zunaj sem videl mladega odvetniškega koncipienta, pred njim se moram dobro postaviti, da bo znal čislati in spoštovati državno pravdnništvo tudi v njegovem zastopniku pri okrajni sodnji...

To si je mislil upokojeni dacar Grom, a istočasno so se porajale iste misli tudi v Repičevih možganih. Voglov izum je prekašal v vsem Repičevo pričakovanje.

To pot je bil Repič previden in se ni hotel izdati. Vzdihnul je, kajti zvedel je bil, da čaka pred dvorano na razpravo mlad odvetniški koncipient, ki mora biti gotovo novinec, sicer bi ga bil dacar Grom spoznal. Takih novincev se je pa svetnik Repič najbolj bal. Odvetnik pove svojemu koncipientu na kratko, na kaj mora ta posebno paziti, da si zagotovi točke, ki bi mogle utemeljiti morebitno pritožbo, če bi se glasila rzsodba proti pričakovanju drugače. Nato vzame koncipient spis domov, študira ga celo noč, ponovi vse tozadevne določbe kazenskega pravnega reda in brska po raznih paragrafih še v vlaku in avtomobilu. V sodniku videva vsak tak novinec le nasprotnika, ki se trudi na vse načine, kako bi sodil njegovega nedolžnega klienta po strožjem paragrafu in ga zašil vkljub oziroma prav radi odvetniškega zagovora.

«Pokličite, gospod oficial, Antona Jereba v dvorano!» je ošinil sodnik Petriča s pogledom.

...Joj, moja uboga glava! Sem že na natezalnici. Muke so se že začele...

Te misli so se porodile v dveh možganih hkratu, ko se je odpravljajl oficial, da pokliče pri vratih obtoženca.

Vstopil je obtoženec in brž za petami mu je bil njegov zagovornik. Ker ni še zagovarjal pred to sodnijo, je izkazal, predstavlja se svetniku kot koncipient dr. Peškur, s posebno listino svoje pravice.

...A tak si! Le glej me! Mlad sem, a dober jurist. To boš zija! Pripravil sem se dobro! Ne boš me ukanil, ne...

Te misli je razbral sodnik in za njegove brke se mu je skrila komaj viden nasmehljaj. Zagovornik je nato sedel k posebni mizi za hrbet svojega klienta.

Po običajni ugotovitvi, da se osebne okoliščine obtoženca v sodnem spisu ujemajo z njegovimi podatki, je dal sodnik oficialu prečitati obtožnico. Smilil se mu je, a ni mogel drugače, sicer bi mu bil oficial še zaspal pri mizi. Bil je prepričan, da bo branje oficialu dobro delo in ga nekoliko iztreznilo.

Ko je oficial končal, se je sodnik obrnil do obtoženca.

«Obtožnica vas torej, kakor ste pravkar slišali, obtožuje, da ste v noči od štirinajstega do petnajstega marca prežagali svojemu sosedu Lebanu, s katerim ste radi meje v sporu in teče tozadevna pravda pred tukajšnjo civilno sodnijo, dvajset in šest mladih sadnih dreves in mu povzročili s tem občutno škodo. Kaj pravite k obtožnici? Ali se čutite krivega?»

«Ne, jaz sem popolnoma nedolžen!» je hitel zatrjevati obtoženec in moško gledal sodniku naravnost v obraz.

...Pa dokaži, če mi moreš, da sem bil jaz krivec! Nobene priče ni bilo zraven. Le Valerijevki, ki so jo prav tisto noč morali boleti zobje, se je zdelo, da je videla v sadovnjaku za sosedovo hišo osebo, ki je bila meni podobna. Sala-

menska baba in njene škrbine, saj zoba tako nima več nobenega! S svojo navzočnostjo me je bila pregnala, da nisem mogel prežagati vseh drevesc. Ročno žagico so dobili orožniki v moji veži! Saj ima vsak kmet tako žagico! Dolinarjev Jožko bo pa pričal, da sem bil pri njem, ker mi je bil zmanjkal tobak, in sva se nato še precej časa razgovarjala...

Sodnik se je bil s pomočjo «čudežnega očesa» prepričal ne samo o krivdi, marveč tudi o vsej grdobiji obtoženca, ki se je hotel, sluteč, da bo skoraj gotovo izgubil civilno pravdo glede meje, maščevati nad svojim nasprotnikom še pred proglasitvijo razsodbe.

Sodnik si je z razbranimi mislimi zgradil ves prizor o omenjeni noči in razmišljal, kako bi nastavil obtožencu past, da se vanjo ujame, kajti v Jerebu je bil spoznal lokavega, zvitega in prebrisane ptička.

«Tako, tako, vi ste torej nedolžni!» se je čez nekaj časa predramil sodnik iz svojih in tujih misli. «No, bomo videli, kaj poreko priče. Naj vstopi oškodovani sosed Peter Leban. Obtoženca seveda poznate, kaj ne, Leban!»

«Kaj bi ga ne, gospod sodnik!»

«V laseh sta si radi meje, kaj ne!»

«Pravda še ni končana pri okrajni sodniji.»

«Kaj veste povedati o poškodovanju sadnih drevesc?»

Kakor bi bil tehtal vsako besedo, preden jo izreče, se je priča Leban nekoliko zamislil.

...Jaz bi ti lahko mnogo povedal, kak malo-bridnež je Jereb. Povedal bi ti, kako mi je nekoč zagrozil, da mi že poplača, da bom še pomnil nanj, a tedaj sva bila sama in nobene priče ni bilo poleg. Videl ga v oni noči nisem, a prepričan sem, da je to njegovo delo...

Z zadovoljstvom je sprejemal sodnik te misli vase.

«Ali vam današnji obtoženec ni nekoč grozil? je povprašal sodnik, izpozabivši se že drugič.

«Saj nisem nič rekel!» je pripomnil Leban in nadaljeval: «Videl nisem ničesar, ker sem tačas ze spal in so naše spalnice na drugi strani hiše, zato tudi ne vem nič povedati.»

...Saj nisem neumen, da bom govoril slabo o njem! Bog ve, kako bi se znal še maščevati. Dostiej so trpeli nasadi, prihodnjič bi se lahko spravi nad živino, celo moja družina bi utegnila priti na vrsto...

Tudi te Lebanove misli je bil ujel sodnik in vedno bolj se je izpopolnjevala v njem slika tega vaškega strahovavca in nasilneža.

«Naj vstopi Lucija Rožnikova, po domače Valerijevka!»

«Dober dan, gospod sodni dvór!» je pozdravila zgovorna ženica, priklonila se nato nizko, skoraj do tal, in vsi so se že bali, da se prekopicne.

«Obtoženca poznate, kaj ne. Ste z njim v sorodstvu?» je vprašal sodnik, da zadosti kazensko pravnim zahtevkom.

...Jaz v sorodstvu s takim sleparjem, tatom, lažnivcem, prešuštnikom, krivoprisežnikom, pretepačem, ciganom... se je hudovala, kakor je ugotavljal sodnik, Valerijevka v mislih in sodnik se je čudil, kakó more imeti človek take misli, ob enem pa gledati na sleparja, tata itd. nekam dobrohotno s preprijaznim pogledom. Tak človek mora imeti obrazne mišice v popolni oblasti, da se prav nič ne zmenijo za to, kar mislijo možgani.

«Nisem v nobenem sorodstvu, le sosedje smo si!»

«V preiskavi ste izjavili, da ste opazili v dotični noči v sosedovem sadovnjaku neko možko postavo, ki je pa takoj izginila med hišami. Po kretnjah, velikosti se vam je zdelo, da ona možka postava ni mogel biti drug ko sosed Jereb.»

«Tedaj se mi je mogoče res tako zdelo, kaj hočete, noč je bila in senca je senci podobna in ponoči je vsaka krava mavra. Povedati moram, da me je prav tedaj neznansko bolel zob. Bolečine so me bile vrgle iz postelje in stopila sem pred hišo. Kdo ve, če mi niso mogoče bolečine ustvarile one sence?»

«Vi torej umikate svojo prvotno izpoved?»

«Gospod sodni dvor, če bi vas blagovolil zob tako boleti, kakor je mene, bi jo tudi vi umeknili. Vajena sem trpeti, štiri otroke sem rodila posamič, nogo sem si polomila, krava me je pritisnila k jaslom, da so mi zaškrtala rebra, a bolečine radi zoba so hujše.»

Tudi ta priča se je zbala maščevalnosti svojega soseda, si je mislil sodnik in nadaljeval to pot z Valerijevkinimi mislimi ...saj nisem nespametna! Če zinem le za gnido slabega o njem, mi zna še hišo sežgati nad glavo...

Izprašanih je bilo še nekaj prič, ki pa niso izpovedale nič obtežilnega za obtoženca. S tem je bilo dokazilno postopanje končano.

...Joj, moji možgani, joj, prejoj, moja glava... je šinilo sodniku v glavo. ...Nikdar več se ne bom tako neusmiljeno nalokal. Mrenarju ne odpustim tako kmalu, da me je bil zapeljal. Pij, pij, saj ga bomo še en literček, kaj ne, in če se je človek branil, je moral slišati še kako žaljivko. Vse mi pleše pred očmi. Črke mi uhajajo sedaj v prvo nadstropje prejšnje vrste, sedaj mi padajo v klet prihodnje vrste. To bo lep zapisnik. Upam, da ga ne bodo več rabili za kake morebitne pritožbe...

...Ta nam pa ne sme uiti, kakor se pišem Grom in sem opravilnik državnega pravdnštva! Strogo ga moramo kaznovati, da bo minilo vsakogar daleč okrog veselje, žagati sosedu nasade...

...Dobro se razvija vsa zadeva za me. Odvetnik v mestu mi je rekel: vse odvisi od prič, če te ne izpovedo nič posebnega, potem boste prosti.

Celo Valerijevka se je premislila. Pametna ženska!...

...Po mojem mnenju je zadeva precej zamotana. Naslanjati se bom moral v svojem zgovoru je na izpovedbe prič in to bo malo. Škoda, da se ni bil sodnik pregrešil zoper kako kazenskopravdno določilo! S tem mi je odvzel možnost, izpodbijati razsodbo s tega vidika. Opozoriti bom pa le moral sodnika na nepregledne posledice justične zmote z morebitno obsodbo...

«Prekinjam razpravo in določam četrto ure odmora!» je ukrenil sodnik in ugodil s tem ukrepom vsem, v nemali meri tudi sebi samemu. Umeknil se je v svojo sobo in sedel k mizi.

Zdelo se mu je, da sta se pravkar vršili dve razpravi, ena javna z vprašanji in odgovori, druga tajna z mislimi. Po prvi bi moral obtoženca oprostiti, po drugi obsoditi. Kaj naj napravi? Soditi mora po svoji vesti, a le na podlagi tega, kar se je vršilo javno in kar se je zabeležilo v spisu. Če oprostí obtoženca, ni sodil po svoji vesti, ker ve, da je obtoženec zakrivil zločin, če obsodi obtoženca, mu ovrže druga stopnja takoj razsodbo, ker bi ta ne bila logična posledica vsega dokazilnega postopanja. Kako naj dokaže, da je obsodba utemeljena? Ali naj priloži kazenskemu spisu «čudežno oko»? Radi obljube izumitelju Voglu ne more tega storiti.

Sodnik je kolebal med oprostivijo in obsodbo. Po daljšem razglabljanju se je končno odločil, da oprostí obtoženca, ker po sedanji proceduri ne more drugače. Šele ko bo ta upoštevala kot neovržen dokaz krivde tudi priznanje obtoženčevo v mislih, bo prišel Voglov izum do veljave.

Miren se je vrnil sodnik v razpravno dvorano. Zapisnikarja še ni bilo na njegovem mestu. Skoraj gotovo si moči kje svojo razbeljeno glavo z mrzlo vodo, si je predstavljal sodnik. Dacar Grom je brskal po kazenskih postavah, konci-

piant dr. Piškur je pa pisal in si zaznamoval točke, o katerih bo govoril. Zdaj je pogledal v kazenski zakonik, zdaj v zapiske, ki si jih je bil napravil med razpravo. Hotel se je izkazati že v tej svoji prvi kazenski zadevi in prepričati sodnika, da je njegov klient popolnoma nedolžen.

Ko se je vrnil zapisnikar ...vrček piva mi je pa le dobro del... je razbral sodnik oficialovo misel — se je nadaljevala razprava.

Vkljub drugačni nameri se je bil omejil dacar Grom na običajno zahtevo po uporabi zakona, nakar je dal sodnik besedo zagovorniku.

Pri prvih besedah se je dr. ju Peškurju glas še nekoliko tresel, a kmalu je bila premagana bojazen in iz zagovornikovih ust so vrele besede, so vreli stavki, ki so se nizali drug k drugemu v dragocen zagovor. Stvarno je govoril in vendar pesniški, glas je bil prikupen, omamljiv tudi, ko je govoril o Valerijevkinem zobobolu. Ves ta vznesen govor, vsa ta hvalnica neomadeževane nedolžnosti po krivici preganjanega obtoženca je imela en sam nedostatek, da je namreč nobeden ni poslušal. Sodnik, ki si je bil že napravil sodbo; se je zagledal v malega paječka, ki se je spuščal po nevidni nitki sredi sobe s stropa navzdol, ustavil se, obvisel v zraku nekaj časa nepremičen, splezal nato zopet po isti poti nekoliko više, da se je takoj potem zopet počasi in previdno spuščal proti tlam. Oficial Petrič je buljil v zapisnik in je le s težavo odganjal dremavico, ki se ga je bolj in bolj pollaščala, in če bi ne bil tu pa tam povzdignil koncipient svojega glasu, bi se ga bila v resnici že polastila. Dacar se je potil in s potom je izpotil vso krutost svojega državno-pravdnovanja in prepuščal usodo obtoženca uvidenosti previdnega sodnika. Celo obtoženec sam se ni zmenil za govornika, ki mu je tedaj natikal še zadnje perje v izpopolnitev njegovih angelskih peruti; še jezilo ga je, da zavlačuje s svojo dolgoveznostjo njegovo oprustitev.

Zadnja beseda je oddonela po dvorani. Ker se je bil odpovedal dačar Grom pobijanju zagovornikovega izvajanja, je vstal sodnik in svečano proglasil oprostilno razsodbo radi pomanjkanja dokazov.

...Ali naj brzojavim svojemu šefu... je razbiral sodnik koncipientove misli; ...ta svoj prvi uspeh, ki bo pridobil naši pisarni v tem okraju gotovo mnogo novih klientov? Kdo ve, če bi mi pa sodnik likvidiral stroške te brzojavke?...

Nehote je zmajal sodnik z glavo.

Dr. Peškur je opazil sodnikovo kretnjo in sluteč nekako zvezo med svojim nemim vprašanjem in sodnikovo kretnjo, je potolažil samega sebe: «Saj nisem nič rekel!»

Prvi razpravi je sledila zadeva Lavrinke proti Pleškovki in Pleškovke proti Lavrinki. Navadno razžaljenje časti. Ženski sta se bili spričkali in ker so bile pri prepiru slučajno prisotne tudi za take pravde neobhodno potrebne priče, so naščuvale te radi pričnine in potnine do nekaj kilometrov oddaljene sodnije žensko proti ženski. Tako je prišlo do tožb seveda z odvetnikom, samo da bo nasprotnico, ki je imela le predolg jezik, več stalo. V takem slučaju je poravnava tožečih se strank zelo otežkočena, če ne naravnost onemogočena. To je sodnik vedel in ker si ni obetal nobene posebnosti, nobene zanimivosti od razprave, je položil čepico z aparatom vred na mizo.

Priča se je vrstila za pričo, vsaka je potrdila žalitve, prepir je že dozoreval v obsodbo obtoženk.

Dr. Peškur je bil ostal po dobljeni zmagi v dvorani, da laže dočaka kosila. Ni se mogel ločiti od kraja, kjer je njegova prepričevalna beseda žela prvo zmagoslavje. Hotel se je pa tudi kaj naučiti od nastopa drugih dveh odvetnikov, ki sta zastopala tožiteljico v eni in toženko v drugi pravdi, kajti tudi ta zadeva se mu je zdela silno važna, saj je šlo za čast in poštenje posamezne osebe.

Z nenavadno vnemo je videl sodnik dr. ja Peškurja listati po kazenskem pravilniku. Prav sklonil se je bil nad knjigo in prsti so hiteli obračati strani. Kaj neki more tako iskati, se je vprašal sodnik. Pogled na čepico mu je vdehnil pravo misel, da se prav lahko sam prepriča o predmetu koncipientove vedoželjnosti.

Sodnik si je zopet nadel čepico. Prenehal je trenutno z vprašanji, da so mogle edino le misli dr. ja Peškurja radi svoje izredne jakosti nemo-teno do «čudežnega očesa».

...Sem pa v resnici radoveden, kako je z zadevo. Sodnik je odložil čepico med razpravo, to pa tvori, če se ne motim, povod, da se da izpodbijati rzsodba radi ničevosti. Nisem sicer popolnoma gotov, zato je najbolje, da se v dvomih takoj prepričam, kaj je pravilno. Sodnik je videti strog in prav radi tega treba moj uspeh tem više ceniti...

Spomin na pravkar izvojevano zmago je zmanjšal jakost Peškurjevih misli. Prerile so se misli drugih, bližjih oseb do sodnikovega aparata. Bile so po večini same psovke, kakor jih je po vrsti navajala vsaka posamezna tožba.

Nadaljno gledanje v tuje možgane ni prav nič več zanimalo sodnika. Odložil je zopet čepico. Imel je namreč v tej pravdi že izgotovljeno rzsodbo. Obsojata se obe ženski na denarno globo in plačilo pravnih stroškov, ker se smatra dejanski stan kot dokazan.

Govorila sta odvetnika. Vedela sta, kako stoje stvari, zato so bila njihova izvajanja kratka. Dr. Peškur se je naravnost čudil tej malobesednosti, tej skoposti, ko gre pač za čast in poštenje posamezne osebe. Tako je, je sklepal, kakor hitro ima odvetnik zagotovljen krog svojih klientov, se mu ni treba kdo ve kako truditi, da si pridobi novih. Napačno stališče. Človek mora biti vedno na svojem mestu.

Ko je proglasil sodnik že pripravljeno razsodbo, se je te rozsodbe razveselil izmed vseh prisotnih edino le dr. Peškur. On, mladenič, novinec v vojski kazenskih zagovornikov in tak — uspeh in še v tako zamotani zadevi, njegova kolega, starejša, izkušena odvetnika, pa tak — poraz. In da se je bil povzpел do takih uspehov, ni uporabljal ne kamenčkov za v usta, ne meča za nad rame kakor pokojni Demosten, ki je bil menda tudi zagovornik, v kolikor se je še spominjal izza svoje gimnazijske dobe.

Prišla je na vrsto tretja in zadnja zadeva. Martin Martinšek je bil obtožen, da je prišel v Ravnikovo gostilno, se tu najedel, čeprav ni imel beliča v žepu, in s tem oškodoval namenoma krčmarja za zapitek.

Preden je pripeljal sodni sluga obtoženca iz sodnijskega zapora, se je sodnik nekoliko razgledal po tujih možganih s pomočjo inženirjevega neprekosljivega aparata.

...Hvala bodi Bogu! Tretja in zadnja razprava. Suši me, žge me in žeja me še vedno. Kdaj bo konec mojemu trpljenju? Mrenarju pa že pokažem. Nič bi ne rekel, če bi se bilo to zgodilo ob takem času, ko niso za drugi dan razpisane razprave. Bodi karkoli! Brž po razpravi si privoščim še en vrček. Strup treba zdraviti s strupom...

...Z obtožencem nisem v sorodstvu, pač pa z oškodovanim krčmarjem Ravnikom, ki je moj drugi bratranec. Ali tvori v tem slučaju sorodstvo zapreko, da ne smem opravljati državno-pravdnega posla? Ali naj javim to svojo sorodniško vez sodniku? Nič! Iskati bo moral potem drugega opravilnika, kar bi razpravo le po nepotrebnem zavleklo. Vročina je pa tudi že začela pritiskati. Po mojem mnenju ne more obtoženec, da bodi državno-pravdni opravilnik kdorkoli, uiti zasluženim kazni. Moj Bog, kam pa pridejo krčmarji, če bodo imeli samo take goste...

Obtoženec, ki mu je bila sodnija izbrala uradnega zagovornika, je ob kratkem opravičil svoje dejanje z nepremagljivo silo. Bil je, tako je pripovedoval, že dle časa brezposeln. Iskal je dela, a ni imel sreče. Razmere so ga prignale do tega, da se je po neuspehlih poskusih, dobiti kje kaj zaslужka, postavil v vrsto onih revežev, ki so čakali pred zavodom, da jim dajo usmiljena srca kosilce. Ker je bil pa snažno oblečen, so videli v njem delomrznega človeka in korec, ki je bil že zajel iz lonca krompirjeve kuhnje, je šel mimo njegove skodele. Nato je šel na deželo, kjer je menil prej dobiti delo. Vsakega dela bi se bil lotil, samo da si uteši glad. Obupan, lačen se je privlekel do one gostilne. Iz nje je prihajal tako prijeten vonj po svežem golažu, da ga je ta vonj kar omamil, opotekel se je v krčmo, naročil golaš, naročil si še eno porcijo, pojedel precej kosov kruha, kadar je človek lačen, ne šteje, in sedaj je tu.

Sodnik se je sproti prepričeval o resničnosti obtoženčeve opravičbe. Oprostil ga je radi nepremagljive sile.

...Joj, kako krivična rabsodba..., je šinilo sodniku v glavo. ...Ali naj se pritožim? Kaj poreče moj bratranec Ravnik? Lepo izpričevalo je dala sodnija njegovi krčmi, češ, obtoženec je že tako kaznovan, ker je jedel v njegovi krčmi golaš. Lahko se pa tudi raznese glas o tej oprostivni po deželi in iz vseh krajev bodo drli sleparji v bratrančovo krčmo, kjer se človek lahko naje in napije zastonj in brez vsake kazni. Nisem študiral prava, a naravni čut mi pravi, da se je bil sodnik zaletel. Sodnikovih zmot pa ne bom popravljal...

Mirno se je obrnil sodnik k opravičniku dacarju Gromu in ponovil: «Radi nepremagljive sile!»

«Saj nisem nič rekel!» je odvrnil dacar, «sicer pa tudi niste mogli drugače. Na vašem mestu

bi bil jaz prav tako razsodil. So trenutki v življenju človeškem...» je še dostavil, zaprl knjigo pred sabo in se dostojanstveno odstranil.

«Res so trenutki v življenju človeškem!» je tiho ponovil sodnik in se umeknil v svojo sobo.

Trkanje. Oficial Petrič je prinesel zapisnike v podpis.

«Gospod oficial, nekam blede se mi zdite. Že pri razpravah sem vas opazoval.»

«Odkritosrčno vam povem, gospod svetnik, predvčerajšnjim sem použil klobaso, ki je že morala imeti kako napako, kajti od tedaj ni moj želodec več v redu. Ne diši mi nobena jed in krče tudi čutim.»

«Potem ste se skoraj gotovo zastrupili. Pomagajte si vendar, vzemite ricinovega olja!»

«Do drevi počakam! Če ne bo bolje, se bom ravnal po vašem nasvetu, gospod svetnik.»

«Taki so!» je šepnil sodnik komaj slišno in stopal po odhodu oficiala Petriča s podpisanimi zapisniki veš zamišljen po svoji sobi gori in doli.

Napravljal je bilanco svojega prvega poskusa s «čudežnim očesom». Uveril se je bil, da bi bile njegove razsodbe iste tudi brez aparata pod čepico. Pri prvi razsodbi mu je bil ta celo neposredno v nadlego, saj ga je spravil tako rekoč v škripce, da je podvomil o edino možni razsodbi. Šele ko bosta izredno upoštevala tako kazenski zakonik kakor kazensko pravni red inženirjev izum, bo ta prišel do prave veljave. Tako pa ne tvori nobene opore sodniku. Misli so proste in nekaznive po vseh zakonih prav radi tega, ker se ne dado razbrati, dokazati. Po splošni uvedbi Voglovega izuma bi seveda odpadla nekaznivost misli.

Repič se je zamislil v tako dobo. Odpeta halja se mu je med hojo po sobi opletala okoli nog. Ali bi ne bile sodnije potem preobložene z delom? Pri vsaki sodnji bi moral biti poseben

sodnik za misli, kajti sosed bi tožil soseda, ko bi videl, kako misli o njem. In državni pravdnik? Koliko dela bi imel, če bi hotel spraviti pred sodnike vse one neštete slučaje, ko se ljudje pregrešujejo v mislih zoper obstoječe zakone in postave!

«Za me je stvar jasna!» je nadaljeval Repič svoja razglabljanja. «Kot sodnik moram odkritosrčno odsvetovati inženirju, da spravi med občinstvo svoj izum, ki bo sejal med ljudi le prepir, nasprotja, tožbe, globe in kazni. S tem je pa tudi konec moje misije.»

Repič si je slekel črno haljo. Kaj pa s čepico? Ali naj jo pusti na obešalniku? Ne, odkar se je bil prepričal, koliko zla zamore zasejati med človeštvo, je videl v čepici oziroma v aparatiču zelo nevarnega sovražnika. Kako lahko si natakne sluga med pospravljanjem sobe tako le za šalo čepico na glavo, slučaj, ki se kaj rad poigrava s človeško usodo, pripelje prav v tem trenutku njegovo hčer, ki je pometala sosednjo sobo, v njegovo bližino, očetu se nenadoma odpre pogled v hčerine misli in nesreča je tu. Pravili so namreč, da je hči kaj rada uhajala skrivaj na zemljiško knjigo radi vodje dotičnega oddelka.

Še najbolje bi bilo, če bi napravil takoj zavoj in ga poslal inženirju. Aparatič je le prenevaren predmet. Kaj naj bi si pa mislil inženir pri prejemu poštnih pošiljk? Sodniku se je pa res zelo mudilo, iznebiti se aparatiča, še dobro domov ni bil prišel, pa ga je že odposlal menda prav s prvo poštno priložnostjo. Ne, ne, za takega bojazljivca ga zopet ne sme imeti učeni inženir v daljnem mestu. Saj ni izključeno, da se njega, sodnika, polasti prav lahko kar drevi pri taroku želja, brskati nekoliko po možganih svojih soigravcev. Kako nebeška igra bi bila to. Vsakega pagata bi ujel in mond bi se moral vedno tresti pred škisom v njegovi, sodnikovi, roki.

Svetnik se ni mogel odločiti ne za to, da pusti čepico v uradu, niti za to, da odda takoj aparatič na pošto.

Domov ga vzamem s čepico vred, je šinila Repiču misel v glavo, v moji sobi je čepica na varnem, žena nima nič kaj iskati in opraviti v njej, otroci so daleč in le prevečkrat sem prišel domov naravnost od razprav nevede z uradnim pokrivalom, da bi zamogla čepica vzbuditi kako posebno pozornost. Črez en dan, mogoče črez dva pa iztekнем čepici njeno čudežno oko, odpošljem ga inženirju, v spremnem pismu mu pa povem, da ljudje nikakor še niso zreli za njegov izum.

Gospa nakupuje.

Sklonjena nizko nad mizo je sledila pazno in previdno z zobčastim kolescem na ročaju raznim črtam razgrnjene krojne pole, da so se poznale luknjice, povzročene po zobeh kolesca, skozi načrt na poli podloženem časniku. Ko se je ustavilo kolesce, je zopet pazno in temeljito pregledala, se li ni bila mogoče kje zmotila, ni ji li bilo morda zašlo kolesce vstran.

Vsa zadovoljna je vzela izpod krojne pole časnik in vodila škarje spretno po luknjičasti poti tako, da se je kmalu izobličil del kroja.

Zopet je podložila časnik poli, zopet je tekalo kolesce to pot po drugih črtah in zopet je izrezala njena roka posebno obliko.

Tako se je bilo nabralo po mučnem, ker opreznem delu nekaj krojev, ki jih je, gledaje vedno na krojno vlogo, sestavila še precej hitro, pritrjevaje s številnimi bucikami kraj h kroju, v papirnat vzorec za žensko obleko. Nato je vzela v roko krojaški centimeter, premerila kroje v dolgost in širokost, zoževala in krajšala s škarjami, kar se ji je zdelo preobilno in končno odložila delo, zadovoljna, da ji je bilo tako uspelo.

Solnčni žarki, ki so se že približevali mizi, so ji naznanjali, da četrta ura ne more biti več daleč. Tako je bila zatopljena v kroje in delo, da sta ji bili minili dve uri, ko bi trenil.

Svetnikova žena, gospa Natalija, je izdelovala za svojo hčerko novo obleko, s katero jo je nameravala iznenaditi, ko se vrne dekletko ob sklepu šolskega leta domov. Dobila je bila v

modnem listu srčkano obleko, ki je združevala preprostost s finim okusom.

Da se nekoliko odpočije, je sedla v širok naslanjač, vzela modni list v roke in pregledovala sliko za sliko. V marsičem se ni strinjala z listom, a je pripisovala to svojo nezadovoljnost z modo bivanju na deželi, kjer zaostane človek tudi proti svoji volji precej za mestnim napredkom. Ob takih mislih je vedno zahrepenela po mestu in si iskreno zaželela trenutka, da premeste njeneža moža v mesto. Koliko bi potem lahko z možem prihranila, z otroki bi ne bilo več toliko stroškov in človek bi otrokom in sebi laže privoščil kak priboljšek v tem ali onem. Moški se ne zmenijo mnogo za to. Služba, časopis, zvečer tarok, po igri razgovor, dve, tri četrti vina, tako delajo na deželi, tako v mestu. Kako naj potem spoznajo razliko med prvo in drugim?

Z vzdihom se je otresla vseh teh misli, ki so se ji vedno porajale, kadarkoli jo je kaka stvar spomnila na mesto, nato se je pa zopet zamislila v list pred sabo.

Glej ga no, se je nenadoma začudila, niti opazila nisem, da nimajo moderni klobuki nobenih okrajkov več. Dve leti sem so se okrajki vedno bolj krčili, da so slednjič popolnoma izginiti. Ta izprememba se pa ni izvršila, vsaj po mojem mnenju ne, na škodo obraza, nasprotno, koderčki, ki pokukavajo zvedavo izpod klobuka, napravljajo obraz mikavnejši. Tudi meni bi pristojal tak klobuček. Če se o tem prepričam, naročim takega, saj niso posebno dragi. Nov klobuk pa moram imeti! Ali naj me vidijo gospe, ki pridejo kmalu sem na letovišče, letati okrog še vedno z lanskim, ne več modernim klobukom? Te izdatke si menda že lahko dovolim. Koliko sem samo prihranila, ko sem sama urezala in ko bom tudi sama skončala obleko za Milico! In sinovom sem tudi sama sešila poletne srajce. Prihranila sem ves čas, ko so študirali otroci, deklo in tudi

črez poletje jo prihranim; saj mi bo Milica že lahko pomagala pri pospravljanju, pranju in krpanju.

V tem se je spomnila gospa Natalija, da je bila videla na moževi mizi njegovo uradno čepico, čepico brez okrajkov. Zgodilo se je že večkrat, da je prišel njen mož s čepico domov in pustil klobuk v uradu, vedno ga je ob takih prilikah dobrohotno pokarala, toda to pot ji je bila dobrodošla moževa raztresenost. Njegovo čepico si pomeri, v mislih si okraši njeno preproščino bodisi s kakimi trakovi, kakor kažeta sliki 146. in 147., bodisi s kakim vezenjem, kakor se vidi na slikah 153., 154. in 155., pusti, da gledajo nekateri koderčki izpod čepice zvedavo v svet in šele na podlagi tega poskusa si napravi končni sklep o obliki svojega klobuka.

In že je stala pred zrcalom. Na dnu čepice je bila opazila neko neznano ji stvar. Ker se je pa njen mož večkrat hudoval in jezil nad novimi reformami v justični službi, je smatrala tudi neznani ji predmet za tako novotarijo in se več ko toliko ni zmenila zanj.

Zdaj si je pritisnila čepico bolj na čelo, zdaj bolj na tilnik, obrnila glavo na levo, na desno, stopila za nekaj korakov nazaj in se končno po temeljiti pripravi odločila, da si naroči takoj drugi dan iz mesta od svoje modistke klobuček. V ta namen izreže sliko št. 154. iz modnega lista in pošlje izrezek z naročilom vred na pošto. Za njeno mero pa že ve modistka.

«Moj poklon, gospa svetnikova! Oprostite, da sem kar tako vdrla v vaše stanovanje. Trkala sem in trkala, a nobeden se mi ni odzval. Ker so pa bila vrata v kuhinjo samo zaprta in ne zaklenjena, sem vedela, da vas dobim v sobi kakor vedno pri delu,» je zagostolela učiteljica Mara in sedla na stol, ki ji ga je bila primeknila postrežljiva gospodinja.

«Pravkar sem poskušala z moževo uradno čepico,» se je opravičevala gospa Natalija, «kako bi mi pristojal klobuček, kakršni so moderni letos. Kaj pravite, gospodična Mara, ali bi se mi prilegal ali ne?»

«Seveda, gospa, kakor nalašč za vašo glavo in postavo!» Mara je vstala in pohitela k njej. «Le nekaj bolj na čelo, glejte, tako in kodri naj privrejo izpod pokrivala tu med ušesom in senci. Pogledajte se sedaj v zrcalu! Seveda, čepica ni primerno nadomestilo, niti prave prevare ne more ustvariti, kajti klobuček bi moral biti nekaj centimetrov višji od čepice in zoževati bi se moral navzgor.»

Gospa Natalija je poslušala z velikim zanimanjem nasvete mlajše učiteljice Mare. Skupna šetnja pod kostanji za cerkvijo v poletnih večerih je bila obe precej zblížala.

...Veš, draga moja, tebi se ne bo nikdar noben klobuk prilegal, pa bodi še tako srčkan in še tako modern. Preveč so zdelali tvoj obraz napori, skrbi in porodi. Da pride lep klobuk do prave veljave, ga mora podpreti tudi mikaven obrazček...

Gospa Natalija se je začudila. Doslej si ni še nikdar kaj takega mislila, saj bi se bila s takimi mislimi sama sebe po zobeh. Res ima drobcen obraz, toda med vitkostjo in suhostjo je vendar razlika. Priznanje o klobuku je pa naravnost smešno. Kako to, da so ji prišle nena doma take bedastoče na um? Kuhanje za dve osebi, šivanje, pranje vendar niso taki napori, da bi jo bili morali izdelati! In še celo v taki meri, da postane vsak klobuk odveč.

«Gospa, mimogrede sem po končanem pouku skočila k vam, da vas vprašam, če greva tudi drevi na izprehod,» je vprašala učiteljica in prelistovala nekoliko po modnem listu na mizi.

...Ha, ha, saj to je majska številka lanskega letnika. Brž se mi je zdelo, da se nekaj ne more

ujemati. Lansko leto so res prevladovali klobuki brez okrajkov, toda letos so jim ti-le že nekoliko zrasli, ne mnogo sicer, a vendar so jim zrasli. Revica je v modi za celo leto nazaj. To napravi dežela. Saj celo jaz ne vem, kaj bi napravila. Če se ne ravnam po modi, se mi smejejo koleginja, ko pridem na kak tečaj ali zborovanje v mesto, če pa hodim z modo, pridem tržankam med zobe. Popolnoma se bom pokmetila, klobuka in rokavic sem se že skoraj odvadila...

Gospa svetnikovi se je nekaj zasvetilo. Te njene misli bi morale biti prav za prav misli njene-ga gosta, učiteljice Mare, kajti edino le ona obiskuje tu pa tam kak tečaj v mestu, udeležuje se kakega zborovanja, ima koleginja, s katerimi se shaja ob takih prilikah. Da bi pa ona, Natalija, gledala v tuje misli, je vendar nemogoče.

...Oh, če bi ti vedela, kako sem nesrečna. Moj tajni zaročenec se mi je že zopet nadelal, čeprav mi je bil zadnjič slovesno obljubil, da ne bo nikdar več pil črez mero, ker odtehta, kakor se je sam izrazil, moja ljubezen vse namišljene in dozdevne dobrote alkohola. Kako rada bi ti po-tožila svoje gorje, a kaj hočem, ko ti pa niti za-upala nisem, da se z učiteljem Jazbecem ljubiva in da se vzameva. Saj ni slab fant, le skušnjava se ne zna upreti. Tisti oficial Petrič ga zapeljuje, njega in trgovca Mrenarja. Prav lahko bi tega oficiala pokaral tvoj mož, ki je njegov predstoj-nik, in mu zabičal, naj uganja, če že ne more drugače, sam orgije in naj pusti mojega zaro-čenca popolnoma pri miru, ker ima moj fant slab želodec in ne more toliko prenesti kakor oficia-lov brentač. Oficial lahko zaspi po prekrokani noči v svojem uradu nad in med spisi, iz katerih se mu ne vidi glava niti v njegovih treznih tre-nutkih, trgovec Mrenar spi lepo doma daleč noter do opoldanskih ur, toda moje Jazbeče mora na vsak način v šolo. Naj ga vidi predstojnik s tako krvavimi očmi!...

Gospa Natalija se je bila to pot uverila, da je mislila te njene misli učiteljica Mara. Nemo- goče stvari so postale neoprečno dejstvo. Misli njene sosede, njenega gosta so se ji odkrivale, da ni razločevala, katere misli so njene in katere tuje.

«Vsak ima svoje težave!» je dejala gospa Na- talija, nekaj da je s tem potolažila svojo prija- teljico, nekaj da je napravila konec mučnemu molku.

«Saj nisem nič rekla,» se je začudila tej iz- javi učiteljica Mara. «Poizvedovat sem prišla glede najine običajne šetnje.»

«Seveda pojdeva!» je odgovorila gospa Na- talija bolj mehanski. Ustrašila se je bila, ko jo je učiteljičin odgovor uveril, da ni znala več ločiti nemih misli od glasnih besed.

Istočasno ji je pa nekaj drugega šinilo v glavo. Če je ona kdo ve po kateri skrivnostni poti zadobila zmožnost brati misli svoje sosede, ima lahko prav ta soseda enako moč in enake spo- sobnosti. Mogoče pa gleda tudi Mara v njene možgane in bere njene misli.

Vsekakor se je hotela gospa Natalija o tem prepričati. Tako torej, si je mislila, fanta imaš, pa mi nisi nič povedala, da se možiš in moj mož naj spravi zapeljivca tvojega zaročenca na pravo pot s svojim vplivom kot njegov uradni predstoj- nik! Če se fantu že sedaj raztope vse obljube in vsi dobri sklepi in vsako prizadevanje v prvem kozarcu vina, kaj bo šele pozneje. Klobuk, pa bodi še tako grd, še tako okoren, še tako nemo- dern, mi ne dela tolike preglavice ko tebi tvoj fant, ki je dobra duša in kar je slabega na njem in v njem, je edino le njegov želodec.

Tako si je mislila gospa Natalija in čakala, da se izda Mara. V teh njenih mislih je tičala huda zbadljivost in ujedljivost in gospa Natalija je bila prepričana, da zavrne Mara ta žgoči sar- kazem če treba z enako ljubeznivostjo.

Nič se ni bilo zgodilo. Mara je listala po modnem listu, gledala klobuke in obleke, za gospenje misli se ni bila prav nič zmenila. Gospa Natalija je po pravici sklepala iz tega, da nima Mara vsevednih zmožnosti, kakršne ima ona. To jo je nekoliko pomirilo.

...Čas bi že bil, da bi snela tisto neokusno čepico z glave. Če bi bila čepica bela, bi nič ne rekla, bela čepica se še precej ujema z domačnostjo in gospodinjstvom, toda črna...

Že je hotela prijeti gospa Natalija za čepico, ko se je še pravočasno spomnila, da bi se bila s tako kretnjo lahko izdala. Končno naj si misli Mara o njej karkoli, poglavitna stvar pri tem je in ostane, da ve za vse njene misli.

Pri misli na čepico se je spomnila gospa neznanega predmeta na dnu čepice, ki ga je smatrala malo prej za novotarijo sodnijske uniforme. Z onim predmetom se torej dado spoznati tuje misli. Najbrž so vsi sodniki opremljeni s takimi predmeti, kar je le justici v korist, vsaj ne bo nihče več po krivem obsojen. In njen mož ji ni bil nikdar o tem niti besedice čehnil! Seveda, če ga kaj vpraša o sodnijskih zadevah, se mož brž zakoplje za uradno tajnost. Ves trg zve prej o obsojnih in oprostivah kakor ona sama, žena svetnika in sodnijskega predstojnika.

«Oprostite, gospodična, moji nevljudnosti! Ne vem, v kaj sem se bila zamislila, da vam še nisem ponudila skodelice kave. Brez ugovora! Ne skrbite, je že pripravljena!»

Gospa je odhitela v kuhinjo, da prinese gostu obljubljeno kavo. Ob tej priliki si je snela v kuhinji čepico z glave in jo shranila v omari.

Da se Mara ne spotakne več ob njej, kakor si je dejala gospa Natalija, a poglavitni vzrok, ki se ga pa gospa niti zavedala ni, je bila bojazen, da izgubi prijateljico, če bi še nadalje razkrivala njene misli.

Učiteljica se ni dolgo ustavljala. Kmalu se je poslovila. Neki notranji nemir jo je gnal dalje. Nikjer ni imela obstanka. Prva ljubezen se ji je bila pokazala tudi od senčne strani.

Ko je ostala gospa Natalija sama, si je napravila v najkrajšem času podroben načrt. Celi dve uri je imela časa in v dveh urah se da mnogo napraviti. Kdo ve, če se ji bo še kdaj nudila tako ugodna prilika! Njen mož se prej ali slej zave, kaj bi bil lahko zakrivil s svojo pozabljivostjo in raztresenostjo. Še bolj bo pazil na svoje sodnijske uradne oči, zaklepal jih bo v najbolj skriti predalček. To priliko mora ona na vsak način izrabiti. Zavedala se je sicer, da niso bili njeni nameni čisti, toda prijetno je pa le, ko čuti človek, kako zmaguje skušnjava. Radovednost, kaj si mislijo nekatere znane ji osebe v trgu, jo je bila premotila in ob enem osrčila, da je udušila svojo vest in njene očitke. Prehvatiti mora trgovko Mrenarco in krčmarja Martina, tistega, h kateremu hodi njen mož večer za večerom.

Sedaj se lahko prepriča, v koliko se ujema brezmejna ljubeznivost in skrajna vljudnost gospe Mrénarce z njeno notranjostjo. Končno se ji nudi tudi trenutek, ko lahko pogleda posredno s krčmarjevimi mislimi v ono svetišče, kamor zahaja njen mož z brezprimerno doslednostjo po popoldanskih uradnih urah, da se po večurnem sedenju pri spisih odpočije z nekajurnim sedenjem pri kvartah. Že dvakrat, trikrat jo je bila neizbežna potreba pripeljala k omizju, toda sama je tedaj čutila, da ni bila dobro došla in da so si jo vsi brez izjeme vkljub kavalirski vljudnosti tako gospoda poštarja, kakor nadučitelja in nadavkarja želeli daleč proč od mize. Neka mora je bila legla na igro in igravce, zato se je pa tudi čimprej poslovila od njih. Moški si ne dajo radi gledati v kvarte.

Da pojde na pregled, je bila torej že sklenjena stvar. Toda kako, to je začelo mučiti gospo

Natalijo. S sodnikovo čepico na glavi vendar ne pojde po trgu! Ali naj čepico nekoliko priviha in naj nad njo povesi svoj klobuk, ko je pa vsem tržanom znano, da nosi klobuk le ob nedeljah k maši, sicer pa hodi brez vsakega pokrivala.

Iz kuhinje si je prinesla čepico. Ogledovala jo je z vso pazljivostjo. Njenim pogledom niso ušli neokretni šivi, s katerimi je bil pritrjen predmet k čepici. Ti šivi so ji izdali krojača v osebi njenega moža. Zadostovala bi bila na vsaki strani dva kratka šiva, njen mož je pa porabil skoraj pol vretenca sukanca, ki ga je bil pobral njej iz miznice pri šivalnem stroju.

Gospa Natalija je kmalu spoznala, da je pri vsem tem čepica najmanj bistveni del. S škarjicami je prerezala nekaj nitk, vzela iz čepice aparat, vteknila si ga pred zrcalom v lase, pritrčila ga z lasnicami, da se ni mogel niti geniti in v zmagoslaven nasmeh so se ji zaokrožila ustna.

S platneno torbo v roki se je gospa Natalija odpravila od doma, zaklenivši stanovanje za sabo in položivši ključ za rožmarinov grm na kuhinjskem oknu.

Mahnila jo je naravnost v trgovino. Nekaj kave kupi, sladkor ji je tudi že pošel, testenine, riž, moka, poper. Vse to si je bila napisala na listek.

«Dober popoldan, gospa!» Kodrovka iz gornjega konca jo je srečala. «Nakupovat greste, kaj ne, gospa, in to vkljub solneu in vročini. Sai pravim, dobra gospodinja se ne straši ne moče ne toče ne soja ne znoja. Z Bogom, gospa!» se je poslovila Kodrovka in odhitela dalje, a vkljub vsej njeni naglici je ujela gospa Natalija vendar le nekaj njenih misli:

...Tako lepo plačo ima tvoj mož, ti pa stiskaš na vse pretege. Niti dekle si ne privoščiš. Tri dekleta imam doma, vse so pridne, delavne, vsaka bi ti bila v veliko oporo. Tebi bi bilo s tem pomagano, dekletu in meni. Fej, skopulja...

Do vhoda ji je prišla Mrenarca naproti. Ljubezniva, vljudna kakor vedno. S svojim zadovoljnim smehljajem, z nevsiljivo postrežljivostjo in z zabavno zgovornostjo se je znala prikupiti vsem svojim odjemavcem. Bolj so šteli njo kakor pa njenega moža, ki se je držal bolj pisarne poleg trgovine in bil po večini odsoten, baveč se z nakupovanjem blaga, ki ga je vsako toliko spravljajal s tovornim avtomobilom iz mesta domov.

«Moj poklon, gospa svetnikova! S čim naj vam postrežem?» Mrenarca je stopila za prodajalno mizo in si hitela brisat svoje roke v obešeno brisačo.

«Tu na tem lističu so zapisane vse moje želje. Ni treba, da hitite. Časa imam dovolj.»

«Izvolite sesti, gospa!» Gibčna, ko mačka je priletela Mrenarca izza mize, obrisala stol in ga postavila pred gospo, vabeč jo s prijazno kretnjo, naj sede.

...Čudno! Kaj neki jo je prignalo ob tej nenavadni uri v našo trgovino. Popoldne je še nisem videla v njej. Dvakrat na teden prihaja, a vedno v dopoldanskih urah. Še včeraj je bila pri nas. To nekaj pomeni. Samo, da nima kakega posebnega namena...

«Prišla sem danes, ker jutri in pojutrišnjem ne bom utegnila. Končavala bom hčerki obleko in v takem delu nimam rada presledkov.»

«Saj nisem nič rekla! Sicer vam pa povem resnico, pri takem delu se tudi jaz ne dam rada motiti. A kaj hočete, večkrat je sila večja od želje in sklepov. V kuhinji moram biti, v trgovini moram biti, človek je le preveč vprežen.»

«Vem, vem, gospa, saj sloni vsa trgovina na vaših ramenih. Poleg vsega tega še skrb za dom. Dovolj jih imate tudi vi skrbi. Vaš gospod soprog se pa trudi po drugi strani.» Prepozno se je domislila gospa Natalija, da ji je bila povedala malo prej učiteljica Mara, kako so se ga bili nažrli njen

zaročenec učitelj Jazbec, trgovec Mrenar in oficial Petrič.

...Morda te je pa poslal tvoj mož, da poizveduješ, kaj in kako je bilo. Kdo ve, kaj so počeli v svoji pijanosti? Mogoče tudi take stvari, ki jih sodnija zasleduje. Ti pa poizveduj pri njegovih ženi! Nič ne bo! Ne sedem na te limanice. Sicer pa naj išče sodnik glavnega krivca v svoji bližini. Moj mož je dobrega srca, še predobrega, zato nasede na vsako preprijazno besedo. Oficial in učitelj, to sta dve gobi! Po vsaki taki krokariji moram še jaz trpeti. Na vse zgodaj moram staviti možu mrzle obkladke na glavo, kuhati mu moram neprestano črno kavo in ko se odstranim, da pogledam v trgovino, je moj mož že pri umivalniku, moči si glavo tako, da mi premoči in zamaže ves vzglavnik. Bodi že tak ali tak, izdam ga pa ne, saj mi vedno obljublja, da je bilo to zadnjikrat, to pot pa zares zadnjikrat. Ne trudi se torej, ves tvoj trud je popolnoma zaman...

Gospo Natalijo je jezilo, ko je ugotovila, kaj si je mislila o njej Mrenarca. Že je imela na koncu jezika pikro pripombo, da se ona ne vmešuje v uradne zadeve svojega moža, še najmanj pa, da bi jo bil mož zlorabljal za oglednico, ko ji je prišlo še pravočasno na um, da si je bila vse to, kar je pravkar doznavala, Mrenarca samo mislila. Pogoltnila je nevoljo, a vkljub temu ji je ostalo nekaj pikrega.

«Seveda se trudi, vedno je okrog,» je odgovorila Mrenarca in tehtala ob enem blago, kakor ji je ukazoval listek. «Prav nič mu ne zamerim, če si tu pa tam privošči kako zabavo, da se nekoliko razvedri od hudih naporov. Saj si privoščujejo nekaj ur brézelice celo taki, ki nimajo nobenega napornega dela. Kaj hočete,» je nekoliko blažila svojo prejšnjo trditev, s katero je hotela nekoliko zboosti gospo Natalijo, «moški si že lahko privoščijo, a me ženske! Skodelica dobre kave, pa je zabave konec.»

...Vidiš, da tudi jaz vem, kaj in kako je s tvojim možem. Toliko, da si zamenja v uradu jopič, da se pokrije, pa jo mahne naravnost k Martinu v posebno sobico. Limonado pa tudi ne pijejo v tej posebni sobici. Marsikdaj so se že čule razposajene pesmi o ljubici, o izgubljenem rožmarinu skozi zaprta okna na ulico...

Kakor malo prej mišljena obdolžitev, da hodi po naročilu svojega moža poizvedovat in ogledovat, tako je ozlovoljila gospo Natalijo tudi pravkar mišljeno zasramovanje njenega moža kot lahkomišelnega pivca in prepevača umazanih pesmi. Polagoma se ji je nabiral srd v srcu in le s težkočo se je krotila. Njen mož je bil dober človek, vzoren mož in skrben oče, kaj zato, če ljubi tarok, s tarokom ni šlo še nobeno premoženje po zlu, kaj zato, če izpije med igro dve, pa bodi tudi tri četrti, da bi pa on sodeloval pri takih orgijah in bakanalijah, kakršne si je izmišljala Mrenarca, ne, za kaj takega je njen mož le preresen. Če pride kdaj njen mož pozneje kakor navadno domov, ga je zadržala skoraj gotovo načelstvena seja domače posojilnice. Še nikdar v dolgi dobi njenega zakona ni pripravljala svojemu možu mrzlih obkladkov za na čelo ali mu sploh kako drugače pomagala preganjati mačka.

Taka namigavanja so bila gospo Natalijo popolnoma zmela. Ni mogla od razburjanja več razločevati, kaj je bila Mrenarca povedala in kaj si je samo mislila. Edino miza je ločila obe ženski, zato so se radi neposredne bližine tuje misli zelo jasno in razločno odbijale v možganih gospe Natalije.

Nastal je splošen molk. Mrenarca se je bila zatopila v delo. Usipala je z zajemavčkom praženo kavo v papirnato vrečo in gledala, kdaj se tehtnica uravnovesi.

...Kaj ne, pogodila sem te, zato molčiš! Za svojega zapeljanega moža se bom vedno postavila. V trgu živimo, kjer je vsak korak očiten,

kjer se ne more nič prikriti. Že kdaj bi bil moral tvoj mož vedeti, kaj počenja njegov uradnik, kako zapeljuje poročence in zaročence, že kdaj bi ga bil moral pošvariti in ga s prijazno besedo spraviti na pravo pot. Stavim svojo glavo, da ni gusnil niti ene besedice v tem oziru. Kako tudi, saj ne more in ne sme očitati sajasti kotel črnine okajenemu loncu...

Gospa Nataliji se je skoraj zavrtilo v glavi. Ni dovolj, da jo je bila Mrenarca ogrdila kot ogleduhinjo, spravila se je celo nad njenega moža in ga označila kot pijančka, kot — sajasti kotel. Pogledala je svojo nasprotnico. Mrenarca je rezala slanino z dolgim, ozkim nožem. Njen obraz se je smehljal in njeni dobrohotni pogledi niso izdajali črnega brezna tam zadaj za njenim jasnim čelom.

«Gospa svetnikova, ali naj pustim. Nekaj več sem urezala kot je tu na listku,» je prva prekinila molk Mrenarca. «Dvanajst dekagramov je razlike.»

«Kar pustite!» je odvrnila gospa s tresočim se glasom. «Kaj mislite res, da so vsi drugi moški take grdobije?»

«Saj nisem nič rekla, nasprotno,» se je zagovarjala Mrenarca, «obžalovala sem le nas ženske, ki se ne moremo izživeti drugače ko s kavo.»

«Kaj pa je bilo tisto o prepevanju zaljubljenih in dvoumnih pesmi pri Martinu?»

«Ali smo govorili kaj o Martinu? Nepojmljivo mi je! Gospa, vi se blagovolite šaliti!» je dejala Mrenarca z večnim smehlajem na obrazu.

...Tako daleč sega torej prijateljstvo med mojim možem in oficijalom Petričem..., je razbiralala gospa Natalija Mrenarčine misli, ...kar sem jaz povedala možu, to je on povedal svojemu pivskemu tovarišu, oficijalu Petriču, in ta pivski tovariš je izblebetal vse svojemu predstojniku, da se je prikupil in da je zakril svoje lastne grehe, in predstojnik je končno povedal vse to svoji

ženi. Kako bi mogla ti sicer uganiti resnico? Pije ga pa le tudi tvoj mož sam iz svoje proste volje in ga k temu nobeden ne zapeljuje, kar je še huje. In prav v tem tiči tista velika razlika...

«Kar sem rekla, sem rekla!» je izjavila užaljeno gospa Natalija. «Če je blago pripravljeno, povejte, gospa, račun, da plačam. Blago naj mi prinese vaš pomočnik na dom, ker imam sedaj še druge poti.»

Z lahnim poklonom je zapuščala gospa Natalija trgovino.

...Danes je pa milostiva gospa zelo nemilostiva. Sedaj se ji šele nabira, ko ji bo pa dovolj, gorje onemu, nad katerim se usuje toča...

S temi mislimi se je bila Mrenarca poslovila od svoje odjemavke in sladek nasmešek ji je kakor vedno krožil okrog usten. Gospa Natalija se ni več zmenila za te poslovilne misli. Veselilo jo je, da se ni bila izpozabila in da ni prišlo do hujšega spopada.

Brž za prvim voglom je skoraj trčila ob ženo dacarja Groma.

«Poklon, gospa svetnikova! Kam pa? Toliko časa se že nisva videli. Popravili ste se, da vas ni skoraj več spoznati. To vse radi mirnega, udobnega življenja. Kaj pa vaši otroci? Zdravi so, kaj ne, ko riba in dobro tudi napredujejo v šoli. Veliko veselje za mater, ki ima tako pridne in poslušne otroke.» Šele pri zadnji besedi se je Gromovka oddehnila, kajti ves pozdrav je bila zdrdrala ob eni sapi. Vzradoščena je tiščala z obema rokama desnico gospe Natalije.

...Nič ne bo s tabo, če se boš tako gnala. Ali se ti je treba? Žena svetnikova, pa drgajsa sama pode po vseh sobah. Da bi si vsaj pri pranju perila privoščila pomoč...

Ni se mogla premagovati gospa Natalija, sprejela je Gromovkine misli z opazko: «Delo ni nobena sramota!»

«Saj nisem nič rekla!» je odvrnila Gromovka, v mislih je pa še dostavila:

...Sama si torej že prišla do tega, da te pravilno šodimo. Delo res ni sramota, a nekaj nam vendar nalaga naš stan, poklic moža in mesto, ki ga zavzemamo v družbi. Odkar zastopa moj mož državno pravnikištvo na tukajšnji sodnji, sem se tudi jaz izpremenila. To ti pa že lahko danes povem, da bo tvoj mož kmalu upokojen, če bo tako neumno sodil. Moj mož bi se lahko pritožil zoper vsako njegovo razsodbo, toda ne mara mu škoditi. Neverjetno. Očitne lumpe oprasča, ne obsoja pa sleparjev, ki bi radi živeli na stroške drugih...

Gospa Natalija si je stisnila ustna, da ni zinila nepremišljene besede. Za Mrenarco je prišla Gromovka na vrsto. Tudi ta se je obregnila nad njenim možem, seveda s popolnoma drugačnega stališča, obsojala ga je z uradnega, tako rekoč juridičnega vidika. Kaj vendar imajo z njenim možem? Štejejo mu četrti, ocenjujejo njegov glas, tehtajo z lekarniško tehtnico besedilo zapetih pesmi in se spravljajo nad njegove razsodbe. Razsodbe njenega moža se pa opirajo brezdvomno na dejstva, ki jih razbira s pomočjo sodniškega aparata. Pa ti pride lepo gospa Gromovka, omalovaža sodnikove razsodbe in mu grozi in preti s prisilno upokojitvijo! Smešno. In s te strani je začela gospa Natalija motriti vso zadevo.

«Oprostite gospa, mudi se mi, še nekaj moram nakupiti. Zakaj pa ne pridete nič na obiske?» je dejala gospa Natalija in se poslovila, ne da bi bila počakala odgovora.

...Samo še napuh te drži pokonci! Kaj smo mi, mi, gospa svetnikova!...

Tudi to nemo slovo ni vznemirilo gospe Natalije. Spoznavati je začela družbo in videvala se je med samimi nasprotnicami. Nadaljno razkrievanje tujih misli je ni več veselilo, a kar se je bila

namenila, to je tudi hotela izvršiti. Še k Martinu mora pogledati. Doslej je iztikala le po ženskih možganih; zakaj bi si ne privoščila pogleda tudi v moške možgane? Ali so tudi moški taki diplomatje, da govore eno, mislijo pa drugo.

Take in podobne misli so rojile gospe Nataliji po glavi, ko je stopala proti Martinovi gostilni.

Prišedši do gostilne je pogumno vstopila. Objel jo je prijeten somrak, kajti temnice so bile priprte. Žive duše ni bilo v prvi sobi. Šla je naprej. Iz kuhinje ji je prišlo naproti snažno, lepo, krepko kmetiško dekle. Ker je svetnikova vedela, da nimajo Martinovi tako velikih otrok, ji je nekaj — sama si ni znala razložiti, kaj neki bi to moralo biti — stisnilo srce.

Kakor bi se bil bal, da bo kako skuhala njegova natakara v svoji naravni preproščini, jo je prehitel krčmar Martin in se postavil z mogočnim poklonom pred gospo.

«Čast, velika čast! S čim naj vam postrežem? Saj sem vas komaj spoznal. Nekoliko ste se shujšali, skoraj gotovo vas je vzelo poletje. Imamo letos pa res nenavadno vroče dneve.»

Joj, si je mislila gospa Natalija, nisem vedela, da je Martin tak nevljudnež, neotesanec, tak grobijan. Ne da bi ga bil kdo kaj vprašal, očita človeku kar v zobe, da mu to in to na njem ne ugaja.

«Gospod Martin, prišla sem po liter vina. Moj mož zelo hvali vašo pijačo. Veste, sorodnike pričakujem, medpotoma se ustavijo pri nas,» si je kar sproti izmišljala gospa Natalija, da izpriča potrebo svojega izrednega obiska.

...Kako vino naj ji dam? Gospodu svetniku in vsem njegovim omiznikom ugajajo zamašene steklenice. To je kapljica! Toda tega vina ti ne morem dati, omizje si ga je bilo izprosilo za se. Kdor zmaga pri kvartah, plača za eno tako steklenico in iz veselja dado še drugi za eno. Na-

vadno vino ti dam, tudi tisto je dobro, kupil sem ga naravnost pri svojem kmetu...

«Zalka,» je zaklical Martin v kuhinjo, «stopi v klet in prinesi liter vina, tu je steklenica, gospa jo je že s seboj prinesla.»

«Zalka je vaša sorodnica, kaj ne, gospod Martin,» je vprašala gospa Natalija tako mimogrede. Prepričana je bila o tem, ker za Martinovo ženo je bila Zalka vendar premlada in prelepa.

«Zalka je naša natakaraica,» je mirno odgovoril Martin.

Nenadoma mu je šinila v glavo nova misel, ki jo je takoj nevede oddal po Voglovem aparatu gospenjim možganom:

...Pa ne, da si ljubosumna in da si zato prišla pregledovat, kaj in kako...

Nekaj doslej neznanega se je bilo zasadilo gospe Nataliji v srce. Čutila se je zapuščeno, oko se ji je meglilo in v grlu jo je davilo.

V tem je bila Zalka prinesla vino. Gospa se je nekoliko pomudila v njeni bližini, da bi ujela kako misel. Čakala je in čakala, toda misli ni bilo nobene. Uboga, vaška nedolžnost, kako si ti še nepokvarjena. Prav nič si ne misliš. Tvoji možgani počivajo.

Ta dejanska brezmiselnost mlade natakaraice je gospo nekoliko utolažila. Poslovala se je in hitela proti domu. Mudilo se ji je, da se doma čimprej reši aparata.

Kaj je imela od vsega tega? Nič! Še manj ko nič. Z Mrenarco bi se bila kmalu sprla in zakaj? Zato ker se je Mrenarca potegovala za svojega moža. Z Gromovko je bila osorna, zakaj? Zato ker je ta imela o svojem možu visoko mnenje. Pri Martinu bi se ji bil kmalu zaredil črv ljubosumja. Saj vendar ni to nič slabega, če si privoščijo gospodje po napornem dnevnem delu nekoliko zabave in dve zamašeni buteljki. Kapljica jim gotovo še bolj tekne, ako jo prinese na mizo brhka mladost čedne zunanosti. Ne, ne, aparata

ne vtekne več v svoje lase, tudi če bi ji ga kdo podaril. Aparat je namenjen edino le sodnikom, ko vrše svojo vzvišeno službo, da laže ločijo pravico od krivice.

Vsi, tako učiteljica Mara, kakor trgovka Mrenarca, dacarka Gromovka, še celo Martin so se ji bili prikazali v nekam čudni luči. Pogledala je bila v njihovo notranjost in se prepričala, da se je ta precej razlikovala od zunanosti, ki tvori družabno življenje.

Kaj pa ona sama? Ako bi imeli drugi tak aparat, bi li stala pred njimi brez vsake napake? Vzvišena nad človeške slabosti? Ali ni žalita s svojim dvomom o njeni odkritosrčni zadovoljnosti Mrenarce, ali ni žalila svojega moža s svojo radovednostjo, ki se je bila prav za prav porodila edino le iz nezaupanja? Je li imela kak povod do tega svojega nezaupanja?

Mirno ji je doslej potekalo življenje. Uravnavało se je po strugi, ki so ji jo določile javne družabne razmere. Človek se je cenil pač po tem, kar je povedal, govoril. Pregrešila se je bila zoper zakone s tem, da si je prisvajala pravico, posluževati se sredstev, s katerimi smejo razpolagati edino le sodniki. Če je torej doživela kako bridko prevaro, naj ji bo ta v zaslužen kazni.

Trudna ne toliko telesno ko duševno se je vrnila gospa Natalija domov. Takoj si je vzela iz las aparatič, prišla ga zopet pod moževo čepico z velikimi šivi, s kakršnimi je bil prej dotični predmet pritrjen pod čepico, položila jo na prejšnje mesto in se oddehnila.

Prihajala je z vrtoglavih višin vsevednosti. Po takih naporih si je zaželela mirnega počitka.

Ko je pristavljala kotel, da skuha v njem polento, se je spomnila svojega moža. Sajasti kotel. A poleg sajastega kotla je videvala v mislih snežnobeli predpasnik Martinove natakariče in ob vsaki taki priložnosti se ji je polentar globlje zadrł v zmes.

Dve uri iz življenja veletrgovca.

Precej prostorna, elegantna, s finim okusom opremljena soba. Skozi dve visoki okni je vrela vanjo svetloba, ki so jo bele zavese, zadrževaje solnčne žarke, nekoliko omečile. Med oknoma se je šopirila omara iz črnega lesa, okrašena na robovih z umetnimi rezbami. Skozi izbočeno steklo njenih vrat so se videvale v petih, druga nad drugo postavljenih vrstah strumne čete najrazličnejših knjig. Na desni strani omare ob steni je stala miza. V njeno površino so bili vdeleni raznobarni koščki lesu, ki so predstavljali Merkurja, boga trgovine, s krilatimi opankami in krilato čelado, letečega po zraku. Okoli mize se je stiskalo kakor piščeta okoli kokle šest nizkih foteljev, v kojih usnjato mehko se je pogreznila oseba do vratu. Na levi je kraljevala pisalna miza. Odprta in neodprta pisma, tiskana borzna poročila, trgovski listi, ki so ležali v umetniškem neredu na njej, so pričali o njenem prevladajočem pomenu nad vsem ostalim pohištvom. Telefon na njej in mala mizica s pisalnim strojem med njo in oknom sta ta pomen še bolj podčrtovala. Nad mizo na desni steni, pisalni mizi nasproti, je visela velika slika, predstavljajoča gospo približno tridesetih let. Gospa ni bila lepotica, potezi okrog usten sta izražali celo nekaj trdega, trpkega, a iz njenih oči je izsevala izredna dobrina in te oči so te spremljale, kjerkoli si stal, kamorkoli si se postavil. Iz dveh manjših slik sta gledali po sobi dve levi glavici kodrolasih dečkov. Iz vsake poteze so kukale neugnanost, nagaji-

vost, razposajenost. Obe sliki sta pričali o neizmerni potrpežljivosti umetnika, ko je posnemal glavici po naravi.

Bila je to uradna soba ravnatelja Goloba. Ker je gledala s svojima dvema oknomoma na dvorišče, ni prihajal vanjo trušč in šum velikomestne ulice. Iz tega mirnega in hladnega — električno vetrilo na omari je skrbelo stalno za prijetno sapico — kotička je vodil ravnatelj Golob trgovsko podjetje svoje žene s krepko roko, previdno od uspeha do uspeha. Podjetje, ki mu je načeloval, je slovelo v trgovskem svetu kot eno najsolidnejših, pridobivalo si je polagoma ugled tudi na inozemskih tržiščih in trgovski stiki s tujimi tvrdkami so se množili od dne do dne.

Ravnatelj Golob je že sedel pri svoji mizi. Prebiral je pošto, ki mu jo je pravkar prinesel sluga, in položil vsako prebrano pismo na enega izmed dveh kupov. Nekaj pisem reši pisarna oziroma poročevavec, čigar priimek je zapisal ravnatelj v levi gorenji kot vsakega pisma, nekaj si jih je pa pridrževal, da jih sam reši, odnosno da bo odgovore nanje narekoval svoji tajnici. Z neverjetno naglico je prebiral pisma in določal vsakemu nadaljno usodo.

Nagajiv slučaj je nanesel, da se je bila pomešala med strogo uradna pisma in trgovske dopise ljubka razglednica, koje žive barve se nikakor niso mogle sprijazniti z resno rjavino in vodeno modrino pisemskih zavitkov. Pri tej neznatni stvarci se je ravnatelj pomudil nekoliko dlje, da se je kolikor toliko raztresel in da so mu vsaj nekaj popustili prenapeti živci.

Prijatelj Repič mu je pisal: «Dragi! Na poti proti domu sem se ustavil pri svojih otrocih. Pošiljam ti sliko ulice, v kateri sva stanovala kot dijaka. Pri stari Kovačički, če se še spominjaš. Jutri se hočem — že doma — odpočiti od vseh teh naporov, dan pozneje, v četrtek, pa pride že takoj pri prvih razpravah Vogel na vrsto. Prisr-

čen pozdrav! Tvoj Repič. Stanko, Milica, Jožko, Mirko.»

Glej, glej, kako lepo! Podpisali so se tudi otroci. Kaj pa Vogel? In v tem trenutku se je spomnil ravnatelj na inženirja dr. ja Vogla, ki je bil nanj pri svojem obilnem pisarniškem delu popolnoma pozabil. Aparatič je bil pač zaklenil v miznico svoje pisalne mize, toda delo ga je bilo popolnoma odvrnilo od izpopolnitve dane obljube. Kdo ve, kdaj bi se bil domislil Voglovega izuma? Tako ga je pa prav njegov tovariš, izbran kakor on, da ugotovita posledice delovanja novega aparata, nehote spomnil na nalogo, ki jo je bil prevzel v inženirjevi delavnici.

Ravnatelj je odklenil miznico in vzel iz nje škatlico z Voglovim izumom. Z velikim zanimanjem je ogledoval od vseh strani silno lahki predmet in skoraj podvomil o njegovem brezhibnem delovanju. To torej je ono «čudežno oko», ki gleda v tuje možgane, priprava, ki prenaša tajno in tihotapski tuje misli, aparatič, ki dvigne svojega lastnika visoko nad njegovo okolico na mesto, s katerega mu ne more ostati nič prikritega.

Kako naj si pa pritrdi predmet, čeprav tako neznamen, na glavo? Aparatič mora biti, je trdil dr. Vogel, tik možganov. No, si je mislil ravnatelj, pri njem bo deloval izborno, mnogo bolje kakor pri izumitelju, pri katerem so bili med aparatom in kožo še lasje vmes. To je bil menda prvi slučaj, v katerem se je pleša izkazala in v katerem se je je njen lastnik v resnici veselil.

Ravnatelj je razmišljal. Nič več se mu ni mudilo odpravljati došlo pošto. Razglednica je bila odkazala s svojo vsebino njegovemu delovanju drugo smer. Njegov pogled, ki je begal po sobi, išoč izhoda iz te zadrege, je nenadoma obvisel na obešalniku, kjer je visela poleg širokokrajnega slamnika njegova lahka, bela športna kapa z usnjato strešico od spredaj, kakršno so nosili vsi člani avtomobilskega kluba «Velox». V tem po-

krivalu ga je večkrat videvalo njegovo osobje, zato bi ne mogla vzbujati nobenega suma, tudi če jo nosi pri pisalni mizi. Z njo je hodil tudi dopoldne v bližnjo restavracijo na prigrizek in vrček svežega piva.

Stopil je po kapo. Imela je svileni podlogo. V to podlogo je z nožičem napravil malo zarezo tako, da je lahko smuknil skozi njo aparatič. Ko je sedel ravnatelj zopet k svojemu delu, je bil zelo zadovoljen, da si je bil na ta način opomogel. Aparatič je trdno ležal na podlogi, ki se je sama zopet tesno oprijemala plešaste glave. Nič več se mu ni bilo bati, da mu zdrkne aparatič po opolzem temenu zdaj za desno, zdaj za levo uho. Past je bila torej nastavljena, si je dejal ravnatelj, gorje onemu, ki ji pride v bližino.

Po tem kratkem vmesnem dejanju se je lotil ravnatelj zopet pošte. Nova poročila, novi računi, novi dopisi so ga tako zaposlili, da je popolnoma pozabil na kapo, na aparatič in na svojo namero. Tako se je bil zaveril v svoje delo, da ni niti slišal rahlega trkanja na vrata. Šele ko so se vrata odprla in je vznemiril nastali preprih bele zavese na oknih, da so zaplapolale globoko noter v sobo, je dvignil ravnatelj oči iznad pisem in uzrl pri vratih računovodjo.

«Hipček potrpljenja, gospod računovodja! Takoj dovršim! Še to-le pismo. Nekoliko sem se zakasnil, poleg tega je danes večja pošta ko druge dneve. Sem že končal. Ta pisma razdelite, komur so pač namenjena, gospodična Zdenka pa bodi pripravljena, ker ji bom kmalu narekoval več pisem.»

Po odhodu računovodje se je ravnatelj zopet zatopil v pisma, ki si jih je bil pridržal, da jih sam reši. Izbiral je med njimi pisma, ki so zahtevala takojšnji odgovor in jih končno s tega vidika tudi uredil. Najnужnejša so bila na vrhu, manj nujna pod njimi.

Nato je pritisnil ravnatelj na beli gumb na mizi, v sosednji sobi je zapel zvonček in že se je prikazala v vratih ljubka postavica gospodične Zdenke.

Zdenka je bila mlado dekle. Njeni plavi lasje so bili na kratko pristriženi. Sredi čela se ji je polžil navzdol skoraj do medočja koderček-uha-jač. Iz oči ji je zrla porednost in v jamicah na licih se je skrivala objest.

Z lahnim poklonom je sedla k mizi pri oknu, dvignila s pisalnega stroja pokrov, pregledala z večšim očesom, če je pri stroju vse v redu, vložila za voziček pisemski papir in čakala, da ji začne šef narekovati. Ker ji ni bil posebej omenil, je vedela, da ji bo to pot narekoval naravnost v stroj, česar je bila precej vesela. Bila je dobra strojepiska, zato ji ni bilo treba pri tem delu nič misliti, vsaj ne na vsebino narekovanih stavkov. Mehanično je udarjala po tipkah, izpreminjajoč glasove, ki so prihajali do njenih ušes, sproti v tiskane stavke, ne da bi vedela, kaj piše. Vse drugače je bilo, ko ji je pri važnejših stvareh narekoval šef in je morala ona njegov govor stenografirati. V takem slučaju je morala osredotočiti vso svojo pozornost le na svoje delo, vtisniti si je morala izgovorjene besede globoko v spomin, da ji je ta pomagal pozneje pri pretvarjanju stenograma v navadno pisavo.

«Ste pripravljeni, gospodična?»

«Sem, gospod!»

«Torej začniva! Ugledna tvrdka Friedrich Schaufel in sinovi, Charlottenburg.»

«Charlottenburg,» je ponovila gospodična Zdenka zadnjo besedo v znamenje, da je končala in da lahko šef nadaljuje.

«Vaše pismo prejel. Pogoje, ki jih navajate v svojem pismu, sprejemam, samo k tretji točki si dovoliujem te-le pripombe.»

«Pripombe,» je ponovila gospodična Zdenka, gledaje venomer v stroj.

«Še sedaj mi gori na licu poljub, ki si mi ga sinoči pri slovesu ukradel v veži. Toliko, da te ni zalotila pri tem vratarica.»

«Vratarica,» je zopet zagostolela gospodična Zdenka.

«To vendar ne gre, kako lahko bi zvedela o tem vsa naša hiša. Ti naše vratarice ne poznaš. Drugič bodi opreznejši, moj porednež.»

«Porednež,» se je zopet oglasila gospodična Zdenka.

«Vprašal si me, če bi šla prihodnjo nedeljo na izlet s teboj. Sama ne vem, ali bi šla, ali bi ne šla. Navadno greva z mlajšo sestro v park in če bi ne šla z njo, bi lahko kaj sumili starši.»

«Starši,» je zapela z ljubkim glasom gospodična Zdenka.

«Sicer pa bom vso stvar premislila in ti ob priliki, ko se bova slučajno zopet srečala, že povem, kaj in kako.»

«Kako,» je opomnila gospodična Zdenka svojega šefa.

V tem se je ustavilo delovanje Zdenkinih možganov. Kar je imela v srcu, je bila vse še enkrat obdelala v mislih in ko se je bila dodobra porazgovorila s fantom, ki ji je ugajal in ki je postajal že njena prva simpatija, ni sploh nič več mislila. Keč pa ni več mislila, je nastala vrzel tudi v mišljenju ravnatelja Goloba, ki je doslej mislil Zdenkine misli. Njegove misli so bile poprej ošibebe, premagale so jih bile Zdenkine misli, ki so bile jačje, in ravnatelj se niti zavedel ni, da narekuje tajnici to, kar si je ona sama mislila. Ona je pa bila v te svoje misli tako zaverjena, da niso izgovorjene besede njenega šefa prav nič motile njenih misli.

Ravnatelj Golob je začel misliti zopet z lastnimi možgani.

«Zaboji, v katerih potuje blago, so se izkazali doslej kot zelo trpežni, prenesejo napore nakladanja in razkladnja ter dolgotrajne vožnje, zato

se mi zdi, da so železni obroči, ki jih predlagate, popolnoma odveč, o čemer se boste sami prepričali.»

«Tako-le napravim. Doma porečem, da grem k prijateljici gost, sestro pustim doma, s seboj pa vzamem gosli, jih že kje pustiva.»

«Pustiva.»

Tako je šlo dalje. Ravnatelj je narekoval pismo za pismom. V trgovsko vsebino so se zdaj pa zdaj vrinjale Zdenkine misli, kadarkoli so s svojo jakostjo premagale ravnateljevo mišljenje. Tako sta poročala delniški družbi «Derag», da «sem si dala napraviti novo obleko iz dvobarvne svile s plisiranim zobčastim krilom», veletvrdkki Kempsky, da «bom morala vsekakor spraviti v soglasje z obleko tudi klobuček in čreveljčke», banki Aldremonti, da «romana ‚Iz zatišja‘ pa ne bom več nadaljevala, preveč suhoparen je, je bolj za nedorasle deklice».

Približala se je običajna ura, ko se je napotil ravnatelj v bližnjo restavraco, da založi malenkost, preden se ohladi s slastnimi požirki svežega, penečega se piva. Vstal je. Zadovoljen, da mu je šlo delo tako gladko izpod rok, je zapuščal s pozdravom: «Hvala lepa, gospodična, za sedaj je dovolj!» svoj urad.

Ko je stopil ravnatelj na ulico, mu je udarila v obraz huda vročina. Solčni žarki so bili že razbelili tlak in hišne zidove. Ker je prihajal ravnatelj iz hladne sobe, od katere so odvrčala umetna sredstva gorkoto, je občutil razliko v tem večji meri. Podvizal se je in hitel, da se čimprej oddahne pod košatim kostanjem na senčnatem vrtu restavracije.

Postrežljivi pikolo je bil takoj pri ravnatelju.

...No, danes poberem pa jaz napitnino, ki jo pusti gospod Golob na mizi za postrežbo. Če mu prinesem jaz na mizo jed in pijačo, pritiče meni napitnina in ne Oskarju... je šinilo ravnatelju v glavo. Brž se je spomnil, da že deluje pod njegovo

kapo aparat in da so bile te njegove misli prav za prav misli pikola, ki se je motal v njegovi bližini.

«Ali ti je toliko do napitnine?» se je spozabil ravnatelj. Pokesal se je svojega vprašanja, a bilo je že prepozno.

«Seveda,» je pritrdil hlastno pikolo, «sicer pa nisem nič rekel!»

Svojo nepremišljenost je ravnatelj kmalu prebolel. Zavest, da je začel aparatič brežhibno delovati, ga je navdajala z zadovoljstvom. Pot do restavracije ga je bila ugrela, znoj mu je lil z obraza, a vkljub temu se ni odkril, ni privoščil svoji vroči in potni pleši ne zraku ne žepne rute. Čudno se mu je zdelo le to, da se je oglasil aparatič šele v bližini pikola, ko bi bil moral delovati že v pisarni, saj je sedela njegova tajnica Zdenka ves čas v njegovi bližini in bi bilo skoraj nekaj neverjetnega, če bi si ne bila v poldrugi uri prav nič mislila niti ne v presledkih med enim pismom in drugim.

Kaj pa je bilo s poljubom v veži, z vratarico, z goslimi, z novo obleko? Zelo nejasne, kakor bi bil o vsem tem sanjal že pred nekaj dnevi, so se mu zdele te predstave. In klobuk in čreyeljčki in porednež in mlajša sestra? Ravnatelja je že začelo skrbeti. Ne, nemogoče, takih sanj ni on nikdar sanjal. Slike, ki so imele prej le meglene obrise, so dobivale polagoma jasnejše začrte. Svi-lena obleka in sicer obleka iz dvobarvne svile z zobčastim krilom, klobuček, ki se prilega k taki obleki, ne, to niso bile nikdar njegove sanje, to so bile misli mladega dekleta, so bile misli gospodične Zdenke, njegove tajnice. Samo, da ni bil spravi! teh njenih misli v pisma! Nemogoče, tako pomoto bi bil vendar takoj opazil! In kakor v za-smeh je slišal, kako mu še vedno brne po ušesih besede, ki jih je njegova tipkarica ponavljala: vratarica, porednež, starši.

Ravnatelj se je vedno bolj uverjal, da sta bila sestavila vsa pisma oba, on in njegova tajnica. Oba sta prispevala. Kaj pa poreko tvrdke, ki so jim bila pisma namenjena?

Ravnatelj, ki je bil med temi skrbmi že pozajtrkoval, je postalo pri tej misli še bolj vroče. Skoraj poln vrček je zvrnil vase. Vstati je hotel, hiteti v pisarno, da reši, če se sploh da še kaj rešiti, ko se je še pravočasno spomnil, da čakajo pisma na njegovi mizi na pregled in podpis. Oddehnil se je. Zdelo se mu je, kakor bi se bil rešil iz smrtne nevarnosti. Če bi bila vsa pisma že odposlana, bi se ne mogel drugače opravičiti kakor s tem, da bi vsem pojasnil s posebno okrožnico, kako je prišlo do tega vzajemnega delovanja resnega trgovca z muhasto tipkarico. Do take okrožnice bi pa nikdar ne moglo priti, kajti obljubil je bil inženirju Voglu, da ne izda nobenemu izuma. Raziskuje lahko z njim karkoli in kolikorkoli, prepričuje se lahko o dobrih, o slabih straneh novega aparata, a nič več ko toliko, «čudežno oko» deluje edino le za Vogla, svetnika Repiča in zanj, za vse druge je in mora ostati slepo.

Proti svoji navadi si je naročil ravnatelj še en vrček piva. Sprejel ga je kot nagrado, da mu je bilo uspelo rešiti dobro ime podjetja iz nevarnih valov neumestne vsegavednosti.

...Sumil sem — se je nenadoma umislil ravnatelj — da mi postaja, da mi je že postala nezvesta. Ni se izdala ne z besedo ne s kretnjo. Izborna je igrala še dalje svojo ulogo ljubeče in skrbeče žene. Nič se ni opazalo, da bi ji bila ta pretvara posebno mučna. Z najslajšim smehljanjem okrog usten mi je nalivala zjutraj kavo, a v srcu je komaj čakala, da pojdem na delo in da se vda nemoteno mislim na svojega ljubčka. Že če je mogla misliti nanj, sanjariti o njem, je bila srečna...

Po teh nenavadnih mislih je sklepal ravnatelj, da mora biti v njegovi največji bližini nesrečnež, čigar srce se pravkar zvija v najhujših mukah. Spustil je prtič na tla, sklonil se, da ga pobere, pri tem je pa skrivoma pogledal nazaj, kajti edino le za njegovim hrbtom je moral sedeti oni, ki ga je bila ljubljena žena ošleparila za ljubezen, za dušni mir, za življenje. Ni mogel mnogo videti. Pri sosednji mizi za njegovim hrbtom je sedel precej dobro oblečen mož, širokih pleč in mišičastih rok. Drugega ni bil opazil.

...Kača! Še opoldne, ko sem prišel truden in zmučen od dela, sem opazil odsev dopoldanske njene sreče, ko je ni motil nobeden v njenih krasnih sanjah. Kosilo je bilo dobro. Toda to kosilo ni bilo napravljeno zame, živela se je bila v to, da kuha svojemu ljubčeku. Naj je bilo kosilo še tako dobro, meni ni teknilo. Rajši bi bil imel navadno kašo, ki bi jo bila zabelila ljubezen in prineslo na mizo zaupanje...

Joj, kaka tragika! si je mislil ravnatelj. Če bi zdaj ne bil imel aparatiča pod kapo, bi svojega soseda niti ne bil opazil. Gost je, kakršni so drugi, pivo pije, ker mu je vroče in ne, da si pogasi ogenj, ki mu razjeda notranjost. Človek se prav za prav nikdar ne zaveda, da se gode v njegovi največji bližini najpretrsljivejše drame. Vsak gost v restavraciji je za navadnega opazovavca posebljena veseloigra, burka, z Voglovim izumom je pa dvignil opazovavec zastor in mesto šale in smeha je zazrl nesrečo, revolver in kri.

...Jaz opazujem! Meni ne uide nobena kretanja. Ti niti ne slutiš, da jaz slutim, ti niti ne veš, da jaz vem. Ti se nočeš izdati, a tudi jaz se ne izdam. Igralske umetnosti sem se naučil od tebe, kača. Karkoli mi predložiš, vse snem, čeprav mi ne tekne, samo da bi iz mojega ravnanja ne sklepala, da jaz že vse vem. A jaz čakam le trenutka, ko...

Nastal je kratek odmor. Ravnatelj se je spomnil krepke postave za svojim hrbtom, njegovih močnih rok in prepričan je bil, da ne bo rabil ne revolverja ne bodala, zadostovala mu bo pest, ki bo z enim samim zamahom raztreščila mlado življenje in upropastila dvoje drugih.

Ravnatelj je že videval, kako se bo razvila drama. Da bi ne zvedel nadaljnjih podrobnosti in da bi ga pozneje ne grizla vest, češ, zakaj ni preprečil drame, ko je vendar vedel za vse njene potankosti, je položil kapo poleg sebe na prazen stol.

Toda, kako naj on sploh prepreči dramo, če bi tudi vedel, kdaj, kje in kako se bo ta vršila. Ali naj pove vse policiji? Odkod pa veš ti vse to, ga bodo vprašali, on pa na to ne bo znal odgovoriti. Izdati aparata vendar ne sme. Ali naj se loti sam zadeve? Vdreti bi bil moral v tuje stanovanja, ker take drame se dogajajo vedno le za zaklenjenimi vrati, saj poročajo redno časniki, da so morale varnostne straže s silo odpreti zaklenjene duri. Kaj pa potem? Vdrl je v stanovanje, naproti mu pride ali sam nesrečni morivec «in spe», ali pa celo bodoča žrtev demonskega morivca. Kaj naj odgovori on, ravnatelj, ki ni nikdar v zadregi za kak odgovor, na morebitno vprašanje: «Želite, prosim?» Ali naj prikliče namenjeni žrtvi v spomin šesto, njenemu prijatelju deveto in bodočemu morivcu peto zapoved božjo? Ravnatelj je bil prepričan, da bi se bili v tem slučaju združili vsi trije proti njemu, vsiljivcu, in ga vrgli z združenimi močmi iz stanovanja, če bi ga ne bili prej izročili policiji kot vlomivca ali ga pa ovadili radi zločina zoper nekršljivost doma.

Čemu se pa on toliko žene za tuje ljudi? Kaj mu je nesrečni mož, kaj nesrečna žena? Kako pride on, trgovec Golob, do tega, da bo razvozlaval zapletene zakonske vozle? V velikem mestu se vrše take drame vsak dan, ženske iz soseščine

se razburijo, listi napolnijo eden, dva, tudi tri predale, kakor je pač pri volji dotični poročevavec, preiskovalni sodnik, zapisnikar in zdravnik si najmejo voz, hite na lice mesta, zadeva stopi nato radi drugih podobnih slučajev v ozadje, dokler je sodnijska razprava proti storivcu ne spravi zopet na površje.

V ravnatelju se je oglasil nato drugi jaz. Dobro se znaš prepričevati, kadar zagovarjaš svojo lastno lagodnost! Ali ne ceniš prav nič človeškega življenja? Seveda, najkrajšo pot si si bil izbral. Ko je grozila zadeva, da se izcimi v dramo, si se lepo odkril, nisi hotel več gledati v možgane tujeга človeka. Ali si s tem preprečil dramo? Ali si jo izpremenil v burko? Ne, spustil si bil samo zaveso, da nisi videl krvi, ki bo pa za spuščeno zaveso vkljub temu tekla.

V ravnateljevi duši sta si stala sovražno nasproti oba jaza: dobri jaz, ki bi bil tako rad rešil žrtvi življenje in obvaroval nesrečnega moža premišljenih in nepremišljenih korakov in ječe, in oni lagodni jaz, ki se ni rad vtikal v tuje zadeve in ki si tudi ni znal pomagati.

Ravnatelj je že delj časa držal kapo v roki. Če je zmagoval prvi jaz, se je hotel pokriti, a preden je prišla roka do glave, je zmagoval že drugi jaz in roka se je s kapo vred zopet oddaljila.

Taki boji! In v tej vročini! Ali je bilo treba prav njemu, ravnatelju, takih nevšečnosti? Gre za človeško življenje! Že prav, toda kaj naj napravi, da reši to človeško življenje? Ali naj sam počti človeka, ki se šele razvija v morivca? Če pa reši človeško življenje, pomaga nezvestobi do popolne zmage. Kaj pa, če mu žena sploh ni nezvesta, če se je ta nezvestoba rodila le v razgreti domišljiji ljubosumnega moža?

Nevede je bil v tem strašnem duševnem boju poklical ravnatelj še tretji vrček. Boj ga je bolj in bolj segreval.

Nekaj je pa bil ravnatelj vkljub tej svoji razdvojenosti opazil. Sosed za njegovim hrbtom je bil naročil prav tako kakor on tudi že tretji vrček. Iz obupa ga pije, si je mislil ravnatelj, pije ga pa prav tako lahko, da se omami, oziroma da se osrči in ojunači za maščevanje. Če pije omamo in z omamo olajševalne okolnosti pri poznejši morebitni kazenski razpravi, se zna zgoditi, da bo predlagal morivčev zagovornik njega, ravnatelja, za pričo, ki naj izpriča, koliko vrčkov je izpil nesrečnež pred krvavim dejanjem. Vsak vrček piva pomeni popust kazni v izmeri najmanj enega meseca. Nesrečnež se pa gotovo ne bo ustavil pri tem tretjem vrčku, pil bo dalje, pil bo omamo, korajžo, pil bo ob enem olajševalne okolnosti do popolne oprostitev. Če bo znal zagovornik utemeljiti morivčevo žejo, če bo znal z izbranimi besedami naslikati porotnikom, kako se je obtožencu potapljal v ledeni tekočini čut za čutom, kako sta tonila v mrak in temo njegov razum in njegova prosta volja, doseže brezdvomen uspeh, saj razumevajo tudi porotniki take položaje in se je moral marsikdo med njimi braniti radi ledene tekočine še pred hujšimi sodniki, kakršni so oni v razpravnih dvorinah in ob drugačnih urah.

Pri tem se je domislil ravnatelj dogodka izza svoje vseučiliščne dobe. Njegov tovariš je prebil zadnji izpit in to dejstvo se je v prijateljskem krogu praznovalo. Vrčki so prihajali polni na mizo, prazni so se odnašali. Najprej se je družba menila o profesorjih in njihovih navadah, po tretjem vrčku so prišla dekleta na vrsto, po petem se je zapela ubrana pesem, ki je pa z vsakim nadaljnim vrčkom izgubljala bolj in bolj na svoji ubranosti, a je zato pridobivala na zvočni sili, dokler se ni bila zlila vsa pesem v en sam zategnjen grom. To se je zgodilo, ko so se gostilniška vrata zaklepala za odhajajočo družbo. Nočni čuvaji javnega miru in reda so prihiteli

iz vseh stranskih ulic, boječ se, da so po neprevidnosti kakega stražnika zbežale zveri iz zverinjaka. Nastalo je nesporazumljenje med družbo in policijo. Družba je trdila, da je bila pravkar zapela nedolžno serenado «sotto voce» brez basa in tenorja tako rekoč samo v srednjih legah, policija je bila nasprotnega mnenja. Za svojo pravico se je postavljajal najbolj slavljenelec sam. Dokazoval je, prepričeval čuvaja, toda njegov nasprotnik ni bil kdo ve kako muzikalen. Beseda je dala besedo in radi ene same take besede se je čutil redar užaljenega, razžalitev takih oseb pa spada pod poseben paragraf. Vsa družba je bila klicana k razpravi. Pričati bi morala, da dotične besede, ki jo je navajala obtožnica, ni slišala in da je bil obtoženec sploh tedaj že popolnoma pijan. Prišel je na vrsto tudi priča Golob. Povedal je vse po vrsti, kje so bili, zakaj so pili in koliko so ga izpili, hoteč s tem dokazati, da je bil obtoženec ob času razgovora z redarjem omotičen prav toliko, kolikor zahteva postava, da se ob sodi obtoženec ne radi kaznivega dejanja pač pa radi prestopka pijanosti. Pa ga je hotel sodnik ujeti. Ponoviti mu je moral, kje in koliko so ga izpili. In koncem vsega reče sodnik — kolegijalnosti ni poznal nobene, čeprav so nastopali kot priče sami juristi — priči: «Povsod ste bili zraven, pili ste ga vsi ko žolne, pa se še na vse tako dobro spominjate. Po mojem skromnem mnenju ste bili tudi vi taki,» pri tem je sodnik pokazal na obtoženca, «in bi spadali sedaj v njegovo družčino.»

Od te epizode iz dijaškega življenja dalje je gojil ravnatelj veliko spoštovanje, pomešano s svetim strahom, do kazenske sodnije, bal se je nastopati kot priča pred kazenskim sodnikom, kajti priča obrača, sodnik pa obrne. In sedaj naj bi se isto ponovilo? Pričal naj bi, da ga je morivec v resnici pil. Pa bi se sodnik nasmehnil in bi rekel: «Glejte, priča, vi ste ga prav toliko izpili,

zakaj pa vi niste storili enakega dejanja, zakaj niste po tretjem vrčku tudi vi morili?» Ne, za pričo ne gre nikomur, niti ne najboljšemu prijatelju, kaj še takemu tujcu, kakršen je sosed za njegovim hrbtom.

Zopet se je začel v ravnatelju prejšnji boj. Ali ti je nesrečnež za tvojim hrbtom v resnici tujec? Ali ni bil razgalil pred tabo vsega svojega srca? Ničesar ni skrival, ničesar prikrival. Če pa veš za vse njegove tajne, kako moreš govoriti o njem kot tujcu?

Ravnatelj je pogledal na uro. Zamotil se je bil, v pisarno mora, da podpiše pisma, oziroma popravi, če se je bila zgodila kaka nepravilnost. Ko je odhajal, je poklical pikolo k sebi, stisnil mu v roko lepo napitnino in ga vprašal, če ve, kdo je bil oni, ki je sedel za njegovim hrbtom pri sosednji mizi.

Pikolo je poškilil na darovani mu novčič, prepričal se, da je dar presegal vse njegove naj-smelejše upe, in izjavil ves vesel:

«A oni, za vašim hrbtom! Gospod Maks je, pisatelj, za «Večerno pošto» piše roman «Radi drugega». Naša kuharica se vsak večer zjoče, ko prebere podlistek in še sinoči je prorokovala, da bo glavni junak umoril svojo ženo radi njene nezvestobe.»

Nikdar si ni mogel pikolo, dasi si je s tem večkrat belil glavo, pojasniti, zakaj ga je bil gospod ravnatelj, ki je bil malo prej z njim tako ljubezniv in ga celo knežje obdaroval, tako jezno pogledal na njegov odgovor.

Ravnatelja je v resnici jezilo, da je trpel debelo uro najhujše muke in se videval zapletenega v strašno rodbinsko dramo, medtem ko ga je bil pisatelj s sestavljanjem svojega grozonosnega podlistka spravil v tak mučen položaj. V svoji lahkovernosti je menil, da gre za človeško življenje, ki je najdragocenejša stvar na svetu, v

resnici je pa šlo za tiskane vrste, ki jih je uprava lista plačevala po dvajset stotink.

Sicer bi pa morale oblasti, se je ujedal ravnatelj nad nedolžnim pisateljem, paziti na to, da se tudi v romanih ne preliva toliko krvi. Za vsak umor v romanu ali noveli bi se moral zagovarjati pisatelj pred posebno sodnijo in sicer radi sokrivde, ker je zavedel glavnega junaka, da je storil kaznivo dejanje. Res sta bila pisatelj in njegova domišljija sestavila vse sodelujoče osebe v romanu, toda radi tega še nimata neomejne oblasti do njih. Tudi nezakonska mati je rodila otroka, njen je, toda če ga zadavi, mora pred sodnike.

Ravnatelj se je bolj in bolj razvnel. Vso krivdo je zvrčal na ubogega pisatelja. Pozabil je bil, da tiči glavni krivec pod kapo.

V pisarni je sedela gospodična Zdenka še vedno pri pisalnem stroju. Objokane oči je imela in prestrašeno je gledala.

«Oprostite, gospod šef,» je dejala in glas se ji je nekoliko tresel, «nekatera pisma sem morala še enkrat spisati. Pogrešila sem bila. Ali sem naslov potvorila ali pa kopirni papir narobe vložila tako, da nisem dobila nobenega posnetka. Takoj bom končala. Druga pisma že lahko podpisujete!»

Ravnatelju je bilo takoj jasno, kaka napaka se je bila pripetila njegovi tajnici. Vso krivdo je bila vzela nase, ker si pač ni mogla predstavljati, da ve njen šef za vse njene tajne misli. Laž o zgrešenem naslovu kakor tudi o narobe vložnem kopirnem papirju ji je ravnatelj rad odpustil. Da bi pa ne prišel več v podobno nevarnost, je obesil kapo na njeno prejšnje mesto.

Dovolj mu je bilo vsegavednosti. Najprej je narekoval naravnost pustolovska pisma tvrdkam, s katerimi je bil v najboljših trgovskih stikih, skoraj ves trud je bil zaman in njegova tajnica je imela precej dela, da je iz prvotnih

pisem odstranila vse svoje misli, ki so prišle v pisma, sama se ni zavedala, po kateri poti. In potem ona epizoda na restavracijskem vrtu. Dobro, da so ga bila leta in udobno življenje precej polenila. Kaj bi bil lahko napravil, če bi bil mlad, čil in podjeten? Pobunil bi policijo, ovadil nesrečnega poročenca radi poskušane umora sodnji, skrnil njegovo ženo, kamor ne bi mogel ljubosumni mož, skratka, čim bolj bi se v tem oziru pehal za dragoceno človeško življenje, tem bolj bi se smešil in končno bi se bil tako osmešil, kakor se osmeši v vsakem stoletju ena sama oseba. Prekosil bi bil celo Kišota in odlomki iz njegovega življenja bi prišli brezdvomno v šolska berila kot primera, kako se lahko človek brezmejno osmeši.

Ko je podpisoval ravnatelj pisma in so mu zdaj pa zdaj uhajale misli na restavracijski vrt in v ono sobo, v kateri bi bila zavrela kri osleparjenemu možu in kjer bi tekla kri nezveste žrtve, se je le nekoliko zdrznil. Hvala Bogu, da se je bila vsa zadeva tako nedolžno iztekla.

Sčasoma se je ravnatelj popolnoma pomiril. Pisatelja Maksa, ki je bil nanj še pred pol ure jezen in mu grozil s posebno sodnijo za tiskarske zločine, je gledal sedaj z drugačnimi očmi. Najmori, naj pobija, ljudje bodo objokovali vsako žrtev in posebno kuharica v restavraciji se ne bo mogla potolažiti. Ne bo se zavedala, da je prav njen golaš spravil pisatelja do tako krvoločnih naklepov.

Ko je odnesla gospodična Zdenka podpisana pisma, da jih spravi v zavitke in odpošlje po pošti, je vzel ravnatelj listič in pisal:

«Ugledno uredništvo «Večerne pošte»!

Hvaležen Vam bom, ako izročite priloženi stotak gospodu Maksu, pisatelju romana «Radi drugega», izhajajočega v podlistku Vašega cenjenega lista. Hudo krivico sem mu bil storil, čeprav le v mislih, in to krivico hočem sedaj po-

ravnati. Oprostite, da se to pot ne podpišem. Razlogov ne bom navajal. Z odličnim spoštovanjem.»

Ravnatelj je pozvonil. V njegovo sobo je stopil sluga.

«Robert,» mu je naročal šef, «to pismo nesite takoj v uredništvo «Večerne pošte». Saj veste, kje se tiska list. Oddajte pismo in izginite. Ne odgovarjajte na nobeno morebitno vprašanje po odpošiljatelju pisma!»

Vzoren društvenik.

Potopila sta se bila vsak v svoj fotelj in se razgovarjala. Na mizi pred njima se je šopirila buteljka, ki jo je bil ravnatelj Golob izvlekel iz za trgovskega prava svoje knjižnice. En kozarček je bil obrnjen narobe. Ravnatelj se je bil takoj opravičil, da ne pije likerja, ker je pravkar že zadostil svojim jutranjim potrebam z običajnim zajtrkom.

«Torej, v glavnem si tudi ti za naš načrt,» je dejal tovarnar Magnus. Tudi ta je bil kakor ravnatelj Golob bolj majhne postave, samo da ni bil tako zalit. Do svojega precejšnjega premoženja, do ugleda in do raznih častnih mest se je bil dokopal s štirimi tovarnami, ki so izdelovale «romag» (začetna zloga tovarnarjevega imena in priimka: Robert Magnus), najboljše voščilo za črevlje na vsem svetu, kakor je zatrjevala tozadevna reklama. Bil je navdušen športnik: avtomobilist, lovec, veslač, plavavec, drsavec in prav radi teh strasti ni prišel nikdar do tega, da bi se bil pobrigal stopiti v zakonski stan. Bil je samec, a vkljub njegovim štiridesetim letom so se zanimali zanj vsi letniki, aktivni in rezervni, najmanj enega bataljona neomoženih in vdovelih zastopnic višje velikomestne družbe.

«O tebi sploh nisem dvomil,» je nadaljeval tovarnar in si prižigal rdeče opasano čokato smotko, ki jo je bil vzel iz škatle na mizi. «Ti si po mojem računu sedemnajsti, ki se strinja z mojo idejo. Bodi prepričan, da bo to eden izmed naših najbolj posrečenih skupnih nastopov. Posebno od zadnjega dela našega izleta si obetam

mного. V nekaj urah bomo preleteli visoke točke našega gorovja, kjer bomo videli sneg in led, kmalu nato bomo pa že pri morski obali. V teku približno treh ur bomo zamenjali zimski kožuh s plavalnimi hlačkami.

Sicer se pa moramo vendar le izkazati hvaležne Dubschemu, ki dovršuje prav te dneve že deseto leto, odkar vodi s sigurno roko naš avtomobilski klub po vseh vijugah modernega življenja.» Tovarnar Magnus je bil najbrž pozabil, da je ravnatelj Golob že obljubil sodelovanje. «Za njegovo desetletnico ga iznenadimo z mojim načrtom bolj kakor s kako diplomom. Običajni družinski večer slavljenca na čast nam tako ne ubeži, toda praznovali ga bomo daleč od doma, v drugačnem okolišu.»

«I seveda!» je zamrmral ravnatelj Golob iz svojega naslanjača. Z vsemi silami se je boril z dremavico, ki se ga je začela že polaščati. Z zadnjim, tretjim vrčkom je bil ravnatelj, to je prav dobro čutil, prekoračil svoje predpoldanske navade in ta prestop se je začel maščevati. Omamljal ga je polagoma in le s kakim vmesnim zatrdilom se je ravnatelj reševal iz morfejevega objema.

«Marsikaj bi ti še lahko povedal, toda naj zadostuje za danes. Podrobnosti izleta pošljem vsem udeležencem v posebni okrožnici.» Tovarnar Magnus je bil sam s seboj zadovoljen. Čutil je že v naprej neizbežne uspehe svojega organizatoričnega talenta in ta zajem bodočega zmago-slavlja je bil opremil njegov glas s posebnim zvokom.

«I seveda!» je zagodrnjal ravnatelj Golob in brenil s tem potrdilom dremavico že drugič za nekaj korakov od sebe.

«Še dve uri imam časa za obiske. V tem času moram pridobiti še najmanj pet članov našega kluba. Izbral sem si take osebnosti, da bom z

lahkoto dovršil, kar sem se bil namenil, seveda me čaka zunaj avtomobil.»

Ravnatelj Golob je nenadoma vstal in se postavil naravnost pod vetrilo na omari, da ga je umetni zračni tok nekoliko osvežil.

«Sedemnajst in pet sta šele dvajset in dva,» je odgovarjal ravnatelj na prejšnje izjave svojega gosta, kakor bi mu bile te šele tedaj udarile na uho, «če se ne motim, šteje naš klub več sto članov. Pred septembrom boš težko dokončal svojo agitacijo.»

«Saj nisem sam na delu!» je odvrnil tovarnar Magnus, dvigajoč se i on iz stola. «Po mestu frikajo vsi odborniki, vsi odborniški namestniki in vsi reditelji. Razdelili smo si člane po okrajih. Še ta teden bodo vsi člani osebno obveščeni, v ponedeljek ali torek dobe po pošti tiskani vzpored v roke, v sredo stopi odbor v fraku k predsedniku in ga v imenu vseh članov povabi na proslavitev desetletnice njegovega predsednikovanja ob divni morski obali, toda ne morda v kakem svetovnoznanim kopališču, ne, v romantičnem kraju, kjer ni ne promenade, ne koncertov, ne pristojbin, kjer bomo popolnoma sami s svojim predsednikom.»

«In ti poznaš ta kraj?» je vprašal ravnatelj Golob.

«Poznam ga, predlansko leto sem bil tam. Naročil sem v gostilni zrezek. In veš, kaj se mi je zgodilo. Krčmarica je poslala svojo hčer k meni, naj ji povem, kako se zrezek pripravi. Vstal sem, šel v kuhinjo in pod mojim nadzorstvom je nastajal zrezek.»

«Če bo tako, si bo predsednik pa res zapomnil, kdaj je obhajal svojo desetletnico. Ali ne bo najbolje, da vzamemo na izlet tudi naše kuharice,» se je pošalil ravnatelj Golob, ki se je bil pod vetrilom stoječ precej predramil.

«Božanski mir, idilična obal s peščenim prodom, v bližini se je pomaknil hladen. senčnat

borov gozdiček prav do morja in v njem se meša gozdni vonj z morskim v prijetno, krepilno in zdravilno spojino. Toda, sedaj moram naprej. Še predolgo sem se zamotil pri tebi. Pozdravljen!» Krepko je stisnil prijatelju roko, stopil do obešalnika, snel z njega avtomobilsko kapo in zapustil ravnateljovo sobo.

S prožno eleganco velikomestnega gospoda je skočil v svoj avtomobil, naročil krmitelju, zapirajočemu za njim vratca, kam naj vozi in kje naj ustavi, in se lagodno zleknil v mehki sedež.

Motor je zapel in rahlo je zdrsnilo vozilo po gladkih tlakovanih ulicah.

...V gosposki ulici naj ustavim, je rekel gospod, in sicer pred hišno številko trideset in sedmo. To je tu v bližini. Jaz pa napravim majhen ovinek preko Kovaške ulice, kjer zatrobim dvakrat kratko, tretjič bolj zategnjeno, moja Rezika se prikaže na to dogovorjeno znamenje na vratih, jaz zapiščem še trikrat, naj ve, da bom ob sedmih pri njej. Tega ovinka gospod ne bo opazil, preveč se žene s pripravami za izlet k morju. Pot bo dolga, utrudljiva za krmitelja, toda kaj naperi, da bi se le peljala tudi moja Rezika...

Kaj pa to, se je ostrašen izpraševal tovarnar Magnus, ko so mu šinile te misli v glavo. So li to sanje, halunacije? Dva kozarčka Golobovega likerja mu vendar ne čarata takih čudnih misli. In vendar mora biti nekaj posebnega. Gospod, saj gospod si vendar ni nikdar rekel niti v mislih ne, in Rezika, kdo je ta Rezika? Pred tovarnarjem Magnusom so v tem hipu korakale vse njegove prijateljice in znanke, toda Rezike ni bilo nobene med njimi.

...Oh, Rezika, duša moja! Že dva dni iščem priložnosti, da bi te ugledal, čeprav samo za hip. Pa mi ni bilo mogoče. Z gospodom sva se podila po mestu, da nisem niti utegnil misliti na Kovaško ulico...

Polagoma se je izdaniilo v tovarnarjevi glavi. To, kar je pravkar mislil on, bi bil moral misliti prav za prav njegov krmitelj. Zakaj in čemu je bil pa on prevzel krmiteljeve misli?

Magnusovi možgani so delovali mrzlično, narporno. Telepatija? Tu pa tam se res srečujejo misli, toda to le pri osebah, ki jih veže kri, ljubezen ali simpatija. Kaj pa je njemu, tovarnarju, krmitelj? Rad ga je imel, ker je priden, zanesljiv in pošten delavec, toda to nagnjenje še ne ustvarja one simpatije, one ljubezni, ki bi dala povod do nekake telepatije. Tu pa je on naravnost mislil za svojega krmitelja.

...Rezika, ah, tvoje oči!...

V tem je začel voziti avtomobil počasneje. Tovarnar je brž opazil, da je bil krenil njegov krmitelj v Kovaško ulico. Trobilo je zatulilo dvakrat kratko, enkrat zategnjeno, tovarnar je gledal na desno, na levo, da uzre «svojo» Reziko. Imel je srečo. Na vratih zajtrkovalnice na desni strani se je prikazala lepa natakarica. Črni so ji bili pristriženi lasje, črne so ji bile oči in tovarnar je vzdihnil: «Rezika, ah, tvoje oči!», a to pot je mislil s svojimi možgani.

Avtomobil se je zopet pognal naprej. Tovarnar je odložil kapo na sedež poleg sebe, da bi mu ne odletela pri hitrejši vožnji z glave. Čakal je, da se bo kot krmiteljev namestnik v miselnosti zopet nekoliko pobavil z Reziko. Nič ni hotelo biti. Prej take priprave za en sam kratek, nem pozdrav, kakor hitro se je pa krmitelju izpolnila želja, so mu prenehali delovati možgani in niti na nevarnost svojega poklica ni mislil več. Nagonski, brez misli, vsaj tako je sklepal tovarnar, je vodil njegov uslužbenec avtomobil skozi velikomestni promet.

Pred visoko, petnadstropno hišo se je vozilo ustavilo. Kakor bi se bil hotel prepričati, ga je li bil krmitelj prav pripeljal, je ošvrknil tovarnar Magnus z naglim pogledom napis, ki se je blestel

z velikimi zlatimi črkami pod prvim nadstropjem. «Banka Absalona Levi-ja» se je raztezala, kakor je bila hiša dolga.

Tovarnar je stopil v banko. Dolga miza z belo mramornato ploščo in z nizko stekleno steno, v kateri so razna okenca naznanjala posamezne oddelke, je delila veliko dvorano v dve polovici: v prostor za stranke in v pravi urad. V uradu za stekleno steno je delovalo kakih petnajst uradnikov in uradnic, nekateri sede pri mizah, drugi stoje ob raznih pisalnih podstavkih, vsi zatopljeni v velike, debele foliante in njihove številke. Vsak prihod nove stranke v banko je odvrnil uradnike obojega spola za trenutek od intenzivnega dela in vsi so pogledali novega došleca. Radovednost je bila le večja od pazljivosti in marljivosti.

Tako se je zgodilo tudi pri vstopu tovarnarja Magnusa. Prokurist banke se je izmotal odnekod izza bukev, stopil službeno hitro do mize, pozdravil tovarnarja kot starega znanca in ga ponižno vprašal po njegovih željah.

«V neki zasebni zadevi bi rad govoril z gospodom šefom,» je odvrnil tovarnar Magnus. «Nadejam se, da ga sedaj ne bom motil. Ali je sam v svoji sobi?»

«Tako, gospod Magnus!» Prokurist je bil že zagrabil za telefonsko ročko. «Tu prokurist, gospod Magnus želi govoriti z vami in povprašuje, če bi imeli nekoliko časa zanj. — Sporočim, hvala lepa! — Izvolite, gospod tovarnar, v šefovo sobo, pravkar ni prav nič zaposlen,» je dejal prokurist, polagajoč ročko zopet na jeklene vilice, rastoče iz male črne škatlice.

Nekaj stopnic, pregrnjenih z mehкими preprogami, ki so dušile vsak korak, in obrobjenih s svežim in bujnim sobnim zelenjem, je vodilo v bankirjevo sobo.

Bankir se je bil na prokuristovo naznanilo sam potrudil do vrat in jih odprl v trenutku, ko je hotel tovarnar potrkatati nanje.

Kadarkoli se je mudil tovarnar Magnus v bankirjevem svetišču, vedno je imel isti vtis: to sobo je pomagalo opremiti oziroma jo je opremilo — bahaštvo. Kamorkoli je pogledal človek, povsod je videl razkošje in dragocenost. Perzijske preproge, umetniško izrezljana oprema, starinske slike znamenitih, priznanih mojstrov, sami izvirniki, vse je kričavo naznanjalo, toliko tisočakov je moral odšteti zanje njihov lastnik. Celo pekinški pinč, ki je ležal poleg bankirjeve mize na okrogli žimnici, pokriti z mehkim baržunom, se je zavedal svoje cene, leno, z enim samim očesom je poškilil na došlega tovarnarja in se nato zopet poglobil v svojo pasjo brezdelico.

«Prihajam,» je začel tovarnar Magnus, ko je sedel na stol bankirju nasproti, «da vas pridobim za naš načrt. V nekaj dneh bo obhajal predsednik našega kluba desetletnico svojega predsednikovanja. To obletnico hočemo praznovati s tridnevnim izletom k morju. O tem slavljenec še nič ne ve. Udeleže se izleta tudi drugi klubi. Vzpored izleta se vsakemu dostavi pravočasno. Gre za to, da se udeleže člani našega kluba po možnosti izleta polnoštevilno. S tem sem vam obrazložil namen svojega današnjega obiska. Upam, da vas ne motim, saj vem, kako dragocene so pri vašem opravilu minute.»

«Bodite brez skrbi!» ga je potolažil bankir. «A kaj vidim, potni ste in jaz imam okna križem odprta. Pokrite se vendar, da se ne prehladite. Čakajte, kozarček likerja morate izpiti. Če je človek poten, mu prav dobro de kozarček.» Ne da bi se bil zmenil za slovesen ugovor svojega gosta, ki je zatrjeval, da ni poten in da sploh ne pije premočnih pijač pred kosilom, je stopil bankir k svoji pisalni mizi, odprl desni predal pod miznico in privlekel na dan steklenico in dva kozarčka in

vsi trije: steklenica in dva kozarčka so vpili kakor preproge, stoli, slike in zaspani pinč — vsaj te domneve se ni mogel otresti tovarnar Magnus — o izredno visoki nabavni ceni.

Tovarnar Magnus se je končno vdal. Izpiti je moral kozarček sicer prvovrstne, a vražje žgoče tekočine, ki mu je privabila takoj nebroj znojnih kapljic na čelo. Pokrit je moral ostati, ko bi bil tako rad izpostavil glavo ohlajajočemu vplivu prijetne sapice. Od znotraj ga je grela pijača, od zunaj kapa.

...To je pa res čudno, da so padle na današnji borzi delnice anilinskega koncerna kar za sedem desetink. Včeraj so šle samo za eno desetinko nazaj. Kaj naj to pomeni? Ali je to le borzni manever? In prav sedaj mi je došlo naročilo, naj nakupim, kolikor le morem, teh delnic. Ali je vedel moj mandant, kako je z njimi? Kaj naj napravim? Ali naj izvršim naročilo, in mu izročim cel kup manjvrednih delnic, ali naj ga brzojavno obvestim o tem nenadnem padcu, o katerem on gotovo še nima nobenega obvestila. Če pa ve za padec, potem gotovo pričakuje skorajšnji dvig in je periculum in mora, vsako obotavljanje pomeni lahko veliko izgubo...

Te misli so se bile porodile v tovarnarjevih možganih. Zavzel se je nad njimi. On, ki se ni nikdar spuščal v borzna opravila, se je zalotil v najglobljem razmišljanju o padcu in dvigu delnic anilinskega koncerna. Pa ne, da bi bili pomešani med pravkar izpito pijačo borzni bacili?

Tovarnar Magnus se je v istem hipu spomnil epizode v avtomobilu. Tedaj mu je rojila neka Rezika po glavi, sedaj rogovili po njej anilinski koncern. Vsekakor mu je Rezika bolj ugajala kot ta anilinski koncern. Svoj živ dan se ni menil za anilinske barve, pa je hotela usoda, da je padel kar v sredo anilinskega koncerna. Mogoče, je razglabljal tovarnar, mogoče so ga pa omamili izpiti kozarčki, ki učinkujejo zelo hitro v vročih dneh.

Toda ne, v tem oziru je bil mož na mestu in bi bil brez vsakih posebnih posledic prenesel še enkrat toliko.

«Name lahko računate,» se je oglasil bankir Levi, ko je bil napolnil svojemu gostu prazni kozarček, «oziroma, če bi jaz ne utegnil, pojde pa moja gospa, skratka moje vozilo se udeleži izleta.»

...Sicer pa pojdem najbrž jaz sam. Na takem izletu se sklepajo najtrdnejše zveze v poslovnem oziru. In prav z obmorskimi kraji bi rad imel več stikov. Kako lepo se da po dobrem prijatelju zvedeti marsikaj, kar se izrabi na borzi. Dobro je, če iztegnem svoje tipalnice tudi do morske obali. In tudi če bi ne bilo nobenega uspeha, mi bo ostala končno vendar le zabava...

Že zopet! Tovarnar Magnus sploh ni več vedel, ali je še tovarnar Magnus, ali je že bankir Levi. Kajti tako more misliti edino le bankir Levi.

V tem je zlezal tovarnarju Magnusu za uho škratec, ki je dišal po Golobovem in Levijevelem likerju. Ta hudomušni škratec mu je pošepnil: «Prijatelj, zakaj bi se pa ti ne pobavil vsaj enkrat z borznimi opravili? Zdaj je čas!» Dovolj je bilo. Magnus se je dal zapeljati.

«Hvala vam lepa, gospod Levi, za vaš pristop. Število izletnikov se čim dalje bolj množi. Dokler ne pojde posebno odposlanstvo k našemu predsedniku, naj ostane stvar med nami, bo zanj tem večje presenečenje! Še nekaj, da ne pozabim! Kaj pa je z anilinskim koncernom?»

...Kaj tudi ta že ve, že slutiti, tudi ta, ki ga nisem še nikdar videl na borzi...

Misel za mislijo se je pripodila v Magnusove možgane in odhitela. Magnus je podzavestno slutil, da so vse te misli Levijeve. Kako jih je mogel on doznavati, se ni niti vpraševal, ker bi bil zaman iskal pravega odgovora.

Zadnje misli so izdajale notranjo razburjenost, toda na zunaj ni kazal bankir Levi niti najmanjše izpremembe. Ni trenil z očesom, niti

ni zamignil s prstom. Mirno, kakor bi ga bil vprašal Magnus po vremenu, je odgovoril nekako brezбриžno, malomarno: «Kaj naj bi bilo z anilinskim koncernom?»

«Veste, gospod Levi,» je lagal tovarnar Magnus in skratec za njegovim ušesom se je pritaženo hihital in si mel roke, «bil sem v restavraciji. Pri sosednji mizi sta se dva neznana mi gosta pogovarjala o anilinškem koncernu. Razgovor je bil precej buren. Podrobnosti nisem razumel, edino le anilinski koncern sem ohranil v spominu. O njem vem le toliko, da je to velikansko podjetje, menda tretje največje na svetu in da izdeluje iz premoga barve. Jaz nisem v stikih s podjetjem, ker ne uporabljam za svoje voščilo anilinskih barv,» se je pošalil tovarnar in skratec za njegovim ušesom ga je v priznanje lepo prijazno poboškal.

...Kaj naj napravim? Tudi moja banka ima precej delnic. Ali naj se jih otresem in jih prodam po nižji ceni, ali naj jih oddam stranki, ki mi jih je naročila kupiti. Če pa vem, da bo izguba, bi ne bilo tako početje pošteno. Ugled moje banke bi trpel, kajti bankir Absalon Levi bi bil moral vedeti, kaj se godi za kulisami tega velikega podjetja. Eh, bomo že kako ukrenili, da bo prav. Pregledati bom moral borzna poročila prejšnjih dni...

Tudi te misli so bile Levijeve. Sedaj je imel tovarnar popoln dokaz za to, kajti on, tovarnar Magnus, bi vendar ne razmišljal «o moji banki».

Lepega vruga sem napravil, si je očital Magnus. S svojim neutemeljenim namigavanjem sem bil spraval lisjaka Levija v škripce in če pomislim še nekoliko dalje, lahko zakrivi moja neumestna opazka veliko denarno škodo bodisi Leviju bodisi njegovemu mandantu, oziroma lahko prepreči velikanski dobiček.

Rad bi se bil Magnus umeknil, toda bilo je že prepozno. Sprožil je bil kamen, ki ga ni mogel

več ustaviti. Kaj naj tudi reče Leviju? Da mu je pregledal misli, da mu je gledal naravnost v možgane? Ali je pa to tudi dejstvo? Ali ni vse to le domišljija, privid bolnega, od treh kozarčkov omamljenega živčevja?

Tovarnar Magnus v resnici ni vedel, pri čem je. Da bi kdo mogel brati tuje misli, je vendar nemogoče, popolnoma izključeno.

...Že vem, kako napravim. Telefoniral bom svojemu stanovskemu tovarišu Samuelu Gelbu, če ima kaj anilinskih delnic. Ne, ne, slabo bi bil napravil! Prvič je Samuel navihan kakor jaz, drugič bi se on prav nič ne izdal in tretjič bi jaz tudi ne opazil po telefonu njegovih kretenj. Zadeva postaja v resnici zelo zamotana. Če bi vsaj ne bil dobil neposrednega naročila. Izvršiti naročilo in obvarovati stranko izgube, to je v tem danes slučaju težavna naloga...

Iz teh Levijevih misli je ugotovil Magnus, kako veliko krivico je bil napravil gostitelju, ki ga je bil vljudno sprejel, ponudil mu krepčilo v dragoceni, pozlačeni posodi, pritrdil celo njegovemu načrtu in se odzval njegovemu vabilu. Podlo, da, zelo podlo je bilo tako ravnanje gosta z njegovim gostiteljem. Škratec je bil že izginil, kakor hitro si je začel očitati Magnus svojo nepoštenost. Dovršil je bil svojo nalogo, zapeljal je bil človeka do nelepega dejanja in povzročil po tem dejanju škodo, lahko tudi nepregledno škodo.

Skrušen je sedel Magnus pri mizi. Ni se skoraj drznil pogledati gostitelja naravnost v oči. Hlinil je brezbržnost in opazoval ob enem z izredno pozornostjo na rdečem baržunu spečega psička.

...Izmotal sem se že iz drugačnih položajev, se bom tudi iz tega. Nekaj mirnega preudarka, pa se uredi vsa zadeva, da bomo vsi zadovoljni: anilinski koncern, moj naročevavec in jaz...

Pri teh tolažilnih mislih je tudi tovarnarju Magnusu odleglo. Da si ni bil vzela bankir Levi

vse zadeve le preveč k srcu, ga je osrčilo, dvignil je pogled od psička navzgor mimo že drugič napolnjenih kozarčkov naravnost do svojega gostitelja.

«Gospod Levi, jaz se poslavljam. Še precej dela me čaka!» Tovarnar Mognus je vstajal. «Torej kakor dogovorjeno, podrobnosti se vam pošljejo v posebni okrožnici. Hvala lepa!»

«Nič hvala,» je segel z besedo bankir vmes, «ta kozarček morate še izpiti! Ali ni to žlahtna kapljica?»

«Seveda,» je hitel zagotavljat tovarnar Magnus in je z zadoščenjem razbral nadaljne Levi-jeve misli:

...Veš, vsaka kapljica stane groš, kapljica in ne morebiti kaplja...

«K založniku Brusu, Rimska cesta, številka dvajset šesta!» je naročil tovarnar Magnus krmitelju, stopajoč v svoj avtomobil in se nato prav lagodno iztegnil na svojem mehkem sedežu.

...Moj gospodar je dišal po finem likerju, ko je govoril z mano. Tudi taki gospodje ga pijejo! Kdo bi si bil mislil! Zato si pa že smem dovoliti zopet ovinek. Do Rima peljejo vse poti in do Rimske ceste se pride tudi skozi Kovaško ulico. Gospodar tega ne bo opazil. Trikrat zatrobim, Rezika se prikaže na vratih, en pogled ujamem, enega oddam in potolaženo bo moje srce...

«In potolaženo bo moje srce!» je ponovil tovarnar Magnus krmiteljeve misli. Drugi kozarček ga je bil ogrel, odkril se je. Nemoteno je nato razmišljal o žrtvah, ki jih nalaga nesebičnemu društveniku neumorno delovanje v prosepah društva. Osebno mora posredovati, govoriti, prepričevati, da si zagotovi številnejšo udeležbo in, kar je še najhujše, piti mora likerje zdaj sladkega, zdaj gorjupega, kajti z odklonitvijo ponujene in že natočene gostoljubnosti bi se utegnil še zameriti gostitelju.

Pri tem se je spomnil tovarnar Magnus, kako so se mu malo prej vrinjale tuje misli. Odkod ta dar? Ali ga je mogoče sedaj izgubiti? Čakal je, da prileti od kakega kraja kaka tuja misel. Nič.

V tem je krmitelj — bila sta že v Kovaški ulici — trikrat zatrobil, na pragu se je takoj pojavila brhka natararica Rezika, pozdravila vsa srečna in odhitela streč gostom. Ali krmitelj prav nič ne misli. «Postavno dekle in lepe oči ima tudi!» Toda, kakor je ugotovil tovarnar Magnus z nezmotljivo točnostjo, so bile to njegove, pristno njegove, Magnusove, misli.

Daleč sem prišel, je nadaljeval tovarnar Magnus, sedaj moram že odbirati svoje misli od tujih. Če bi se meni samemu to ne bilo pripetilo, bi jaz vsega tega sploh ne verjel. In vendar, kdo naj bi mi bil vdehnil Reziko, kdo anilinski koncern?

Založnika Brusa je dobil tovarnar Magnus v njegovi delavnici, zakopanega v knjigah. Pred njim so ležale popisane pole, katere je pravkar prebiral.

Prav jezilo je tovarnarja Magnusa, da mu je bilo tako hitro uspelo, pridobiti založnika za počaščenje društvenega predsednika in za tridnevni izlet k morju.

«Seveda bom poleg,» je zatrdil založnik in trkal s svinčnikom po mizi. «Čas je, da se je naš klub po dolgih mesecih vzbudil iz svojega spanja in se povzpел do skupnega nastopa. Če bi ne videval vsak mesec našega društvenega slugo, pobirajočega članarino, bi niti ne vedel, da naš klub še životari. Toda, oprostite, gospod Magnus, kozarček ga pa boste, kaj ne, poleti prav dobro de kozarček.»

«Ne, gospod, ne morem, mi ne gre, nisem vajen, prevroče je,» je zadrževal in ustavljal Magnus vstajajočega založnika.

«Veste, gospod Magnus,» se je šegavo nasmehnil založnik, «doslej mi je še vsak tako od-

govoril. Vsak se brani, brca na vse strani, končno ga pa le izpije. Nobenega še nisem dobil, da bi mi rekel na mojo ponudbo: gospod Brus, to je pa res izborna ideja, prosim še za eno tako idejo.»

«Ne, gospod Brus, v resnici, prosim vas, prizanesite mi!» je milo prosil tovarnar Magnus, ki ga je že sama misel na novo pijačo omamljala in mu jemala vse veselje do nadaljnega razgovora.

«Gospod Magnus, tu sem jaz gospodar,» je svečano izjavil založnik, «in na mojih tleh se morate ukloniti mojim odredbam!»

Založnik je nato napravil na svoji pisalni mizi nekaj prostora na ta način, da je spravil naročaj knjig z mize na bližnji stol. Izza kupa knjig v sobnem kotu je pričaral steklenico in že sta sedela pri napolnjenih kozarčkih.

«Pravkar sem prebiral rokopis romana,» je zopet povzel besedo založnik. «Mogoče poznate pisatelja Maksa Ščuko. Fant ima dar, piše lepo, napeto, a manjka mu vodilna roka. Sicer imam za rokopise posebnega arbitra, razsodnika. Toda v današnjih razmerah je bolje, da preberem spis še jaz. Roman založim, a prej mora pisatelj marsikaj izpremeniti.»

«Če sem prav razumel,» je segel tovarnar Magnus založniku v besedo, «ste torej vi oziroma pred vami arbiter ona vodilna roka, ki manjka pisatelju.»

«Pogodili ste!» se je ogreval založnik bolj in bolj. «Ne bo to prvo delo, ki ga založim Ščuki, toda toliko vam povem, če bi ne bilo mene, bi ga bilo tukajšnje pogrebno društvo že davno izbralo za častnega člana in mu naklonilo najmanj deset odstotkov od pogrebnine vseh njegovih žrtev.»

«Oprostite, gospod Brus,» si je dovolil tovarnar Magnus opazko, «ali pa ustreže pisatelj vašim željam. Vaše zahteve se mi zde le preveliko poseganje v njegovo ustvarjanje.»

«Pri tem vendar moram imeti besedo zraven, kaj ne, gospod Magnus, saj na mojih plečih počiva ves riziko in če se roman ne proda, sem ob honorar, papir, tiskarske stroške itd. Noben pisatelj se mi še ni doslej branil izvršiti to, kar se je zahtevalo od njega. In še kako hitro! Reveži so, zato gledajo, da čimprej dobe prvo polovico honorarja, ki se izplača takoj, ko se je delo sprejelo.»

Tovarnar Magnus je pazno poslušal založnika Brusa. Peti kozarček je bil vzbudil v njem nasprotljivost, zato se ni hotel kar tako umekniti. «Veste, gospod Brus, jaz tega mnogo ne razumem, toda zdi se mi, da bi bil moral pustiti založnik spis takšen, kakršnega je ustvaril pisatelj sam. Saj bi se znalo zgoditi, da bi moral pisatelj pri petih arbitrih izpremeniti popolnoma svojo povest, temu bi ne ugajalo to, drugemu ono, ta bi se spravil nad jezik, drugi nad dejanje.»

Čiiiih - čiiiih - čiiiih! Tovarnar Magnus je kihal, da mu je glava vsakokrat padla globoko na prsi. «Oprostite, gospod Brus!» Čiiiih - čiiiih!

«Vidite, gospod Magnus, ali vam nisem rekel, da vas kozarček ohladi, celo prehladili ste se. Prvi vas je pohladil, drugi vas bo segrel. Le kapo na glavo, ne utesnujte se po nepotrebnem!» In ko je imel tovarnar Magnus s svojim upornim nosom — čiiiih - čiiiih — največ opravila, mu je hitel nalivat Brus že prazni kozarček.

Tovarnar Magnus ni bil niti opazil najnovejšega izrodka Brusove gostoljubnosti, od zaporednega kihanja so se mu bile zalile, so mu zameglele oči. Da zaustavi nadaljne izbruhe še vedno upornega nosa, se je ravnal po dobrohotnem navetu gostitelja in se pokrilo.

...Vidim, da se prav nič ne razumeš na knjige. Med nama dvema je velika razlika. Ti lahko prodajaš «biks», jaz ga ne smem. Za te je biks vir velikih dohodkov, mene bi biks, biks v knjigah namreč, spravil na beraško palico. In končno

jaz že vem, kaj ugaja občinstvu, okus občinstva poznam le jaz, kajti ta okus lahko iztehtam in izmerim po številu prodanih knjig. Če bi jaz — recimo — prav nič ne razumel kake stvari, bi molčal in bi vsaj ne razkrival svoje golote. Če bi nanesel govor na voščilo, njegove sestavine, na izdelovanje, bi videl, kako bi jaz previdno molčal in bi se ne povzpел niti do opazke: jaz mnogo ne razumem tega...

Doznavanje tujih misli, to pot Brusovih, ni prav nič več begalo tovarnarja Magnusa. Zdelo se mu je celo, da je še predolgo čakal Brusovih misli. Zaveril se je bil namreč že v to, da so postale zanj tuje misli neobhodna potreba.

Brus se je bil torej obregnil ob njegovo voščilo. Kakor bi izdelovanje voščila spadalo med nepoštena, sramotna opravila. Kako zaničevanje je tičalo v tem: biksu, celo v mislih. Ali naj vrne založniku hudo s hudim, žalitev s psovko? Ne spodobi se! V tuji hiši je, gost je. Mučilo ga je pa vendar, da bi se bil postavil za nedotakljivo čast svojega voščila in najrajši bi bil udaril s pestjo po mizi, da bi si zapomnil založnik Brus za vselej, kdaj je zadnjič žalil Magnusov biks. Na srečo se je še obvladoval. Njegova razsodnost se še ni bila potopila v teh vražjih kozarčkih.

Nekaj pikrega je ostalo tovarnarju na srcu, ko se je poslavljal od založnika. Z brezprimernim junaštvom je zlil vase kozarček, ki mu ga je bil malo prej nalil Brus, samo, da se prej reši družbe neprijaznega zasmehovavca njegovega prvovrstnega voščila.

Še dva obiska je nameraval napraviti tovarnar Magnus. A premislil se je. K Hrenu, večkratnemu hišnemu posestniku, ne pojde. Spomnil se je še pravočasno, da ima Hren rdeč nos in takega nosa se je bati, posebno poleti. Če so imeli taki možje, kakor ravnatelj Golob, bankir Levi in založnik Brus tajne zaloge zelene, rdeče in rjave tekočine s francoskimi, italijanskimi in angle-

škimi imeni, kaj naj si misli o Hrenu, čigar nos je postal že legendaren. Govorica je šla namreč od ust do ust, da se je neka podružnica resno pogajala za njegov nos, ki naj bi ji služil za večno luč. Tovarnar Magnus se je kar zdrznil, ko je pomislil, kaka nevarnost bi mu bila pretila pri Hrenu. Hren je bil posebne vrste človek, v njem je tičalo še nekaj prirodnega. On ni ponujal s sladkimi besedami, on je nalil, tu imaš, pij, če ne te lopnem. In njegova pest je bila velika, prirodna.

«Peljite me k operetni pevki Miri Mari, peta ali šesta vila v Pinijskem drevoredu. Prosil bi vas pa, da me pripeljete na cilj po najkrajši poti, kajti le predolgo sem se mudil pri posameznih gospodih.»

Vožnja v odprtem avtomobilu je pomenila za tovarnarja Magnusa v tem opoldanskem času pravi užitek, ki ga prej ni bil deležen v uradih in pisarnah. Odpel si je jopič, odpel telovnik, zabrusil kapo v kot in se dal preprihati od precej močne sape. Skoraj obžaloval je, da je bil naročil svojemu krmitelju najkrajšo pot, ko mu je hitra vožnja tako prijala. Sicer je pa bivala pevka precej daleč na zapadni strani mesta, kjer so se dvigale sredi bujnih vrtov in senčnih parkov vile, dvorci in palače premožnejših meščanov.

Daleč je bivala pevka, a še prehitro je dospel avtomobil na cilj. Tovarnar se je zapel, obrisal si še enkrat pot raz čelo, nadel si rokavice, skočil iz vozila, pregledal se od nog do glave, če je obleka v redu, pozvonil pri vrtnih vratih in ko so se vrata kar tako sama odprla, je stopal po z drobnimi kamenčki posuti stezi med eksotičnim grmovjem proti vili.

V sprejemni sobi ga je sprejela sobarica, mogoče je bila to njena tajnica ali družabnica. Tovarnar Magnus je doslej še ni bil videl. S tovarnarjevo posetnico v roki je šla naznanjat gospe došlega gosta.

Kmalu je prišla pevka. Tovarnar Magnus, ki se je bil zagledal v krasno pokrajinsko sliko, ni slišal njenega prihoda, zaslutil ga je.

«Moj poklon, umetnica! Ne štejte mi tega v zlo, da je prestopila moja drzna noga prag muzinega svetišča!»

«Vaši nogi ne zamerim,» se je pošalila pevka, «toda zdi se mi, da ste vdrli kar s Pegazom v moj dom in konjsko kopito, pa bodi tudi zlato, ni ustvarjeno za preproge.»

«V vaši bližini mora postati človek pesnik,» je nadaljeval tovarnar, «a da vas ne bom zadrževal...»

«Nič zadrževal,» je hitela zatrjevat dražestna pevka, «nasprotno, gospod tovarnar, sedaj lepo sedite, pomenila se bova kot stara znanca. Vem, da vas je prignala nenavadna zadeva k meni. Tako malokdaj pridete do mene in na rednih popoldanskih čajnih prireditvah vas menda še nisem videla med svojimi gosti.»

«Od tako dražestnega bitja se da človek celo ošteti.»

«Danes ste pa, gospod Magnus, izredno, kako naj se izrazim, galantni. Od te strani vas še nisem poznala.» Pevka je nato pritisnila na gumb električnega zvončka. Vstopila je služkinja in prinesla na srebrnem podstavku lično steklenico z dvema srčkanima kozarčkoma.

«Hvala lepa, toda, saj mi ne zamerite, gospodična Mira Mara, jaz moram sedaj izrecno odkloniti gostoljubnost v tekoči obliki,» je dejal tovarnar Magnus in iztegnil obe roki, kakor bi se mu bil bližal strah z mrtvaško glavo.

«Gospod Magnus, te malenkosti vendar ne boste odklonili, kaj ne, da ne boste,» je dejala pevka, prišla ga za iztegnjeno roko in ga pogledala s svojimi ognjenimi očmi tako vroče, da se je v tej žerjavici raztopila vsa Magnusova odpornost.

«Pa bodi, kakor hočete sami!» je izjavil Magnus vdano in skesano, kakor bi se sramoval svoje prejšnje kretnje.

Oh, zakaj nisem šel rajši k posestniku Hrenu, si je v mislih očital tovarnar Magnus; če bi mi dal piti, bi odklonil. Hren bi me nato lopnil, a s tem bi me nikakor ne prisilil, nasprotno, mojo odpornost bi bil podvojil. Tu pa, pri taki nasprotnici, mora podleči najdrznejši junak. En sam mil pogled iz črnih oči, pa že vrže junak od sebe vse orožje in ji obljubi, da se napije, če treba in na njeno zdravje, do nezavesti. Taki smo moški, je zaključil tovarnar svoja razmotrivanja.

Na srečo je bil kozarček tako srčkano majhen, da je moral Magnus zelo paziti, da mu ni zdrknil s požirkom vred po grlu.

«Prihajam, gospodična, k vam s posebno prošnjo. Vabim vas, da se tudi vi udeležite — gledališka sezona je že končala in vi že tako mislite na počitnice — izleta, ki ga priredi naš avtomobilski klub, čigar vpliven član ste tudi vi, k morju, da počastimo našega predsednika ob desetletnici njegovega predsednikovanja.»

«Seveda pojdem,» je veselo odvrnila pevka, «saj to sem obljubila že predsedniku samemu, podpredsedniku, tajniku in še drugim članom, ki so me prišli vsak posebej vabit na izlet.»

«Predsednik, pravite, vas je torej tudi vabil,» je ponovil tovarnar, ki si ni mogel predstavljati, kako je zvedel predsednik za tako tajeen načrt. In kaj so delali drugi odborniki pri pevki, ko je pevka spadala po skupnem dogovoru v njegovo, Magnusovo, področje? In če se je pet oseb izneverilo dogovoru, pridejo k pevki še ostali priganjači na izlet. Da, da, taki so moški.

Še tri polne naprstnike je moral izpiti tovarnar pod milimi pogledi svoje sosede. Končno se je le opogumil, vstal, priklonil se, roke pa ni ponujal v slovo, ker ni vedel, katera med vsemi je

prava gostiteljica, saj so si bile vse tako podobne. Ko je stopal v svoj avtomobil, mu je prinesla pev-kina služinčad avtomobilske kape, ki jih je bil pozabil na obešalniku.

«Sedaj pa domov, hvala Bogu, domov!» je naročil svojim krmiteljem, sedel v kot vozila in z odprtimi očmi tako rekoč po zajčje zadremal.

Nova igračka.

Inženir Vogel je sedel pri dolgi mizi v svoji delavnici. Odet je bil s črnim plaščem, ki je bil odpet, da se je belila pod njim srajca. Rokava sta bila zavihana.

Pred njim sta ležali razgrnjeni dve pismi. Eno je bil dobil z jutranjo pošto, drugo mu je prinesel Golobov sluga. Vsebina tako enega kakor drugega pisma ni mogla biti za naslovljenca nič kaj razveseljiva, kajti nema, vdana žalost mu je zrla iz oči.

Zdaj pa zdaj je inženir vstal, premeril zamišljen sobo, kakor bi iskal drugje razmišljenosti in razvedrila. A ni mu uspelo, neka neznana sila ga je čez nekaj časa prignala nazaj in ga posadila na stol, da je imel pismi zopet pred sabo.

No, take obsodbe ni nikakor pričakoval. Priznal si je, da je bil sicer pred dnevi, ko sta ga obiskala svetnik Repič in trgovec Golob v njegovi delavnici, izjavil, da vpliva svojega izuma ne more sam izmeriti in preceniti, ker bi bil pri tem precenjevanju le preveč pristranski, da pa že tedaj ni mislil resno s svojo izjavo, prepričan, da ne more biti ocena drugačna kakor povoljna. Bil je podoben očetu, ki svojemu gostu ne hvali svojih otrok, rajši jih celo nekoliko zapostavlja, a pri tem komaj čaka, da mu tujec sam pove resnico, kako so otroci pridni, lepi, živahni in bistrourni. V tem slučaju sta pa bila kar dva tujca, ki sta oba povedala očetu, da je sin, izumljeni aparatič, krasno dete, da pa ne sme z njim v javnost, ker mu bo delal same neprilike. Če si

ga že izumil, imej ga pod trdnim steklom, čuvaj ga za gosto mrežo in zakleni ga dobro; tudi lev in tiger sta krasni živali, človek ju občuduje, a le, če ga loči od njiju rešetka trdne kletke.

Mogoče pa le nista sodbi tako uničujoči. Inženir je zopet vzel prvo, njemu najbližje pismo v roke. Bral ga je poluglasno, počasi, s poudarkom, išoč med posameznimi besedami, med vrsticami, okrog ločil nečesa, kar naj bi ublažilo smrtno obsodbo njegovega aparatiča.

«Velecenjeni gospod inženir!

Sprejmite najprej moje odkritosrčno in neomejeno priznanje. Po mojem mnenju je Vaše «čudežno oko» eden največjih izumov. Deluje brezhibno. Slike so jasne, take pač, kakršne so se rodile v tuji glavi. Kot prenašavec tujih misli deluje izborno, toda — naj še prej pojasnim s svojega stališča, kako je pri tako izvrstnem, neprekosljivem izumu sploh še mogoč kak — toda.

Takoj pri prvih kazenskih razpravah sem uporabil Vaš aparatič, pritrdivši ga pod svojo uradno čepico. Ne bom Vam opisoval poteka teh razprav, omejujem se le na poglavitnejše. Bral sem misli vseh oseb, ki sem imel z njimi opravila v razpravni dvorani. Uradniki, obtoženci, priče in odvetniki, v vsakega sem imel vpogled, vsi so mi nehote in nevede izdajali svoje misli. Tako sem ugotovil krivdo obtoženca in pomislite — oprostiti sem ga moral, ker ni iz spisov izhajalo, da je bil kriv. Hud je bil boj, srce in razum sta se bčila, zmagal je razum, ker razum je postava, zakon.

Za sodnike je Vaš izum le navideznega pomena. Sodnik lahko ugotovi z njegovo pomočjo, kdo je kriv, koliko prič je priseglo po krivem, toda na podlagi aparatiča ne more soditi. Kazenski zakonik bi se moral v toliko izpopolniti, da bi postale tudi misli same kaznive. Ali bi bilo s tem človeštvu pomagano, dvomim, prepričan sem pa, da bi prišla polovica ljudi pred sodnike, vsaj v prvem času izpopolnjenega kazen-

skega zakonika in vse dotle, dokler bi se komu ne posrečil izum, ki bi utegnil izpremeniti misli, še preden bi prišle do Vašega aparata.

Že pri razpravah sem se uveril, da se nagibajo ljudje bolj k slabemu ko k dobremu, zato pa tudi nisem hotel poskušati Vašega aparata v svojem zasebnem občevarju z ljudmi, to je izven urada in službe. Sam priznavam, da nisem popoln, in prav radi tega si nisem hotel prisvajati vloge sodnika izven sodnega posloplja.

Prosili ste me za moje odkritosrčno mnenje. Sedanji čas in sedanji ljudje niso še zreli za Vaš izum, ker niso še pripravljeni. Preden bi se pa mogli pripraviti in se dvigniti do popolnejših bitij, bi bil napravil aparatič že toliko škode, da bi skoraj gotovo odpadlo vsako nadaljnje pripravljanje.

Uverjen sem, da bom bral že v kratkem v časopisju Vaš priimek v zvezi s kakim drugim izumom, ki bo človeštvu res v korist in ne bo razgaljal njegovih nelepkih potez.»

Tako se je glasilo Repičevo pismo. S tem, da je govoril svetnik o nezrelosti sodobnega človeštva, je obsodil izum in nasvetoval posredno izumitelju, naj ne spravlja svoje iznajdbe v javnost.

Ravnatelj Golob si pa ni bil izbral tako vijugaste poti, mahnil jo je naravnost.

«Gospodu inženirju Voglu!

Nameraval sem Vam prinesiti osebno aparatič na dom, toda ujela sta me moja dva paglovca, da moram z njima v kino. Toliko, da sem si izprosil od obeh pol ure odmora, da zamorem spisati važno pismo. Lahko bi si bil izbral poznejši čas za obisk, toda povem Vam resnico: če Vam sedaj ne morem prinesiti aparatiča, doma ga tudi ne vidim rad. Kdo ve, kaj bi se še lahko zgodilo.

Jaz sem jo bil še poceni izkupil. Ponesrečila se mi je le jutranja korespondenca, kar pomeni, da je imela

moja tipkarica dvojno delo. To bi končno še ne bila kdo ve kaka nezgoda. Večja mi je grozila zunaj urada, kjer bi se bil — malo je manjkalo — zapletel v družinsko dramo in prišel kot vsiljivec v zakonski trikotnik. Če bi se bilo to zgodilo, bi me bile vse tri stranice: žena, mož in hišni prijatelj stisnile in zdrobile. Na srečo se je vsa zadeva zadovoljivo razmotala, toda koliko sem pretrpel v dvomih, skrbeh, kako sem se bodril, kako ošteval, o tem nočem pisati. In prav Vaš aparatič me je bil po nepotrebem privedel v sotesko, iz katere se kmalu nisem mogel več rešiti.

Porečete, kaj to, če ima tipkarica dvojno delo, kaj to, če se je seznanil ravnatelj Golob s skrbmi! Če natanko vzamemo, je vse to res malenkost.

Toda, pri tem ni ostalo. Prišedši v pisarno, sem obesil svojo športno kapo na obešalnik. Usoda je hotela, da me je prišel obiskovat prijatelj, ki nosi kot član našega avtomobilskega društva prav tako kapo kakor jaz, da je ta prijatelj pri slovesu nevede zamenjal pokrivalo in odšel z mojo kapo in z aparatičem za podlogo.

Te zamene se nisem prej zavedel, dokler nisem zapuščal ob eni uri svojega urada, da grem h kosilu. V moji kapi ni bilo aparatiča. Že sem sklepal na tativino, ko mi je temeljitejši pogled v notranjost kape odkril pravo dejstvo. V kapi ni bilo zareze, skozi katero sem bil pahnil aparatič za podlogo.

Prijatelj je bil torej zamenjal kapo in leta sedaj z usodnim «čudežnim očesom» od člana do člana in jih vabi na izlet k morju. Kaj se je moralo šele njemu pripetiti, njemu, ki ni vedel za skrivnostni predmet na svoji glavi, ko sem bil jaz sam toliko doživel, jaz, ki sem vedel za aparatič in njegovo skrivnost.

Kaj početi? Rešiti, če se da še kaj rešiti. Najel sem prvi avtomobil, ki sem ga bil srečal, in se odpeljal naravnost na prijateljev dom.

Z vzpenjačo bi ne bil prišel nikoli tako hitro v drugo nadstropje. Vdrl sem v njegovo sobo. Kak prizor!

Na divanu je ležal moj prijatelj. Bil je smrtnobled in mrtvaški pot mu je blestel na visokem čelu. Z očmi je bulžil vame in nekaj nerazumljih besed se je bilo s težavo odtrgalo iz njegovih ust.

Doživeti je moral nekaj groznega. Tisti doživljaj mu je spačil lice v nepopisljiv zmrdek. Človeštvo se mu je bilo — tako sodim jaz — prikazalo v vsej svoji nagoti, gledal je svoje tovariše, prijatelje, znance take, kakršni so bili v resnici in ni gledal takih, kakršni so se kazali v vsakdanjem življenju. Izgubil je bil vero v človeštvo in to spoznanje, ta zavest je vplivala uničujoče na mojega nesrečnega prijatelja.

Kaj sem hotel? Zamenjal sem kapo in odšel, da pokličem prvega zdravnika.

Tisti prizor na divanu, ko sem gledal osebo, ki je bila postala — prej živahna, podjetna, vesela — v teku dveh pičlih ur prava razvalina, predočujem sedaj Vam, gospod inženir, kot izumitelju aparata, ki je uničil morda za vedno tako mlado življenje. Predočujem Vam omenjeni prizor žal le v medlih barvah in obžalujem prvič v svojem življenju, da nisem v tem trenutku ne slikar ne pisatelj. Trgovcu manjkajo za to prave barve in prave besede.

Zaključujem. Pomislite na blede, potno obličje, na izbuljene oči, na nerazumljive besede, pa boste videli, kaj Vam je storiti z aparatičem.

Vem, da sem s to svojo odkritosrčno izjavo ranil srce rahločutnega izumitelja, toda zahtevali ste odkritosrčno izjavo in jaz se nisem hotel skrivati za kake ozire. Gre za srečo, gre za bodočnost naših sodobnikov in zanamcev. Naj ostane pri tej edini žrtvi, ki sem jo našel v smrtnem potu na divanu! Hvala Bogu, pravkar so mi na mojo prošnjo telefonirali, da je moj prijatelj izven vsake nevarnosti. Ne izzivajmo usode, da se ne razmnože žrtve do nepreglednega števila!

Oprostite mi! Upam, da me ohranite v kljub tem mojim besedam v dobrem spominu. Končati moram, ker le preveč razbijata paglovca po vratih, trdeč, da je že davno minilo pol ure.»

Že nekajkrati je bil prebral inženir Vogel Golobovo pismo, vedno se mu je bolešno stisnilo srce, nekaj ga je davilo v goltancu in žalosten vzdih se mu je izvil iz prsi.

Njegov aparatič, ki ga je bil oblikoval tri cela leta, ki ga je bil ves ta čas negoval z vso ljubeznijo, je postal torej zločinec. Približno take občutke mora imeti nesrečna mati, ko ji povedo, da so odgnali orožniki njeno nad vse ljubljeno hčer.

Iz posebnega predala je vzel inženir Vogel škatlo, v kateri je hranil tri aparatiče. Dva je dobil pravkar vrnjena, enega po pošti, drugega mu je prinesel Golobov služabnik s pismom vred.

Najmanjšega je inženir sam uporabljal in prav tega je držal v roki in ga božal z nežnimi pogledi.

Ta nežna stvarca naj bi bila torej tako kruta in naj bi bila skoraj ugonobila človeško življenje. Ne in ne! Stvarca je nedolžna, ona samo prenaša misli iz glave v glavo. Kaj more ona za to, če so misli, ki jih prenaša, krute, oziroma če misli, ki jih prenaša, razočarjajo onega, ki misli sprejema? Kdo je v tem oziru poglavitni krivec? Pač ne aparatič! Ljudje sami so krivi, ki goje take misli! Svetnik Repič se je po mnenju inženirja Vogla vsekakor bolj približal neoporečnemu dejstvu.

Inženir Vogel je razmišljal, kako bi dal svojemu izumu popolno zadoščenje za obe neugodni mnenji. Dognal je bil že nedolžnost aparatiča. Šlo mu je pa tudi za to, da ugotovi s približno verodostojnostjo, da tudi ljudje niso tako slabi, tako nezreli, kakor se je izrazil Repič v svojem pismu. Le če bi se o tem kolikor toliko prepričal, potem bi spraval vkljub temu, da sta mu odsvetovala tako Repič kakor Golob, svoj izum vendar le v svet.

Kako pa naj se prepriča o tem, so li ljudje dobri ali ne? Pač edino le s pomočjo »čudežnega očesa«. Kdor slabo misli, a drugače govori, ta se že nagiblje k slabemu. Ne gre za posamezno osebo.

katere se tičejo misli in besede, gre za različnost misli in besed, ker bi se pač morale vedno zlagati besede z mislimi.

Inženir Vogel je sklenil torej, da bo tehtal tudi sam človeštvo. Doslej je hodil večkrat, opremljen z aparatičem zdaj sem zdaj tja, toda tem pohodom je bil edini namen, da se prepriča izumitelj, če dobro in kako deluje njegov aparatič. Gibal se je večinoma med tujo družbo, med neznanci, ker mu ni bilo toliko do vsebine, kolikor do jakosti tujih misli. Tako se je bil nekoč seznanil pri skupni mizi tudi z Repičem in Golobom, ki ju je bil nato izbral, da poiskusita prva njegov aparatič.

Naj se zgodi karkoli! Inženir Vogel je bil pripravljen na vse. Videl je osebo ležati na divanu, smrtno blede v mrtvaškem potu z izbuljenimi očmi, bebljajočo brezmiselne besede. Naj bi mu bila namenjena tudi enaka usoda, inženir se ni dal oplášiti. Vse osebe obišče, ki ga nanje veže kako prijateljstvo, kaka simpatija. Sebe je hotel žrtvovati, da bi le rešil sinu življenje. Če se prepriča sam osebno, da so ljudje res slabi in da bi bil prav radi tega rodil aparatič novo zlo, potem mu narekuje korist celote, da zaduši svoj izum, še preden bi ta zagledal luč sveta na patentnem uradu.

Ta sklep in s tem sklepom združena morebitna skrajna možnost sta začrtala na inženirjevem obrazu odločne poteze. V hipu je slekel Vogel svoj delovni plašč, oblekel si jopič, pritrnil si nad ušesi aparatič, sklonil glavo in jo koj nato dvignil z enim sunkom vznak, da so valujoči dolgi lasje zakrili popolnoma pritrjeni predmet. Nato je pozvonil.

Njegova strežnica je pristopicala.

«Gospa Marjeta, mogoče me sedaj delj časa ne bo domov. Povem vam to, da ne boste v skrbeh. Priporočam vam, da pazite na mojo delavnico in da jo vedno zaklepate!»

«Gospod inženir,» se je obotavljala služkinja, «že davno sem vam hotela povedati. Veste, staram se, delo me prehitro utruji. Predlagala vam bi, da nadomestite mene z mojo nečakinjo, ki pozna že vse to delo, ker mi je pri tem že večkrat pomagala.»

...Mlada ženska prinese veselje v hišo. Sedaj se mi zdi ta delavnica kakor kaka mrtvašnica. Človek stopi vanjo po prstih, molče in z nekakim resnobnim občutkom. Če pa pride kdaj Štefka sem, bi se marsikaj izpremenilo, ker ona je lepo, postavno dekle. Tudi v šole je hodila. Tak učenjak ne išče deklet, dekle mora samo priti k njemu, dati mu mora priliko, da se zave, da so poleg strojev in instrumentov še druge lepe in mikavne stvari na svetu. Brez posebnih zvijač in spletk bi se Štefka lahko v najkrajšem času povzpela do naslova in čina gospe Vogelce in še meni bi se na stara leta dobro godilo, ko bi vozila otroke gospe inženirjeve v vozičku po ljudskem parku...

«O predlagani mi izmenjavi bova govorila, gospa, ko se vrnem,» je dejal inženir, stopil, kakor bi česa iskal, k predalniku, samo da se je služabnica, upoštevajoč gospodarjevo zaposlenost, čimprej umeknila.

«Lepo se začenja,» si je dejal inženir, ko je bil zopet sam v delavnici, «pod pretvezo, da ne more več delati, bi mi rada naprtila nečakinjo, jaz pa hop! v zakonski stan. Pri ženskah ni človek nikdar dovolj previden. Gotovo sta obe ženski že začeli zaroto zoper mene, po določenem načrtu mislita naskakovati moj samski stan. Človek je res le k slabemu nagnjen.»

Ko je začel inženir Vogel razglablјati o človeških slabostih, je razmišlјal dodobra. Kot fizik in kemik je bil vajen upoštevati vse možne slučaje, zadovoljil se ni nikdar samo z eno rešitvijo, šele tedaj, ko je dognal, da je možna ena sama razrešitev, je nehal dalje raziskovati. Takó tudi v tem slučaju. Služabnica je bila nagnjena k sla-

bemu. Eno misli, drugače govori. Spustiti je hotela nanj svojo bližnjo sorodnico, da ga ta pripelje s svojim ženskim čarom počasi, a gotovo pod Lukežev jarem. Je li to edina možna rešitev nesoglasja med tajnimi mislimi in izgovorjenimi besedami? Ali ni mogoče porodila takih misli velika ljubezen skrbne tete do nečakinje, za katero mora skrbeti po smrti njenih staršev sama? Mogoče so bile te misli le pobožne želje tete in ni bila o tem prav nič obveščena nečakinja. Kar bi bila rekla tetka, vse to bi bila izvršila nečakinja, prišla bi k njemu v službo, delala bi in se trudila, samo da bi zamogla vsaj nekoliko povrniti skrb, ki jo je imela njena ljubljena tetka z njo, siroto. Če je pa gojila njegova služabnica dovoljene želje, ki so izražale le veliko ljubezen do nečakinje, potem ni nobena od njiju nagnjena k slabemu, pač pa je nagnjen k slabemu on, inženir Vogel, ki si je brž mislil slabo o drugih ljudeh.

Ta zaključek je inženirja hudo užalostil. Sklenil je, da se poboljša, kajti kako naj z mirnim srcem očita drugim slabosti, ki jih je sam poln. Le dober človek misli o drugih dobro.

S takim sklepom je zapuščal inženir svoje stanovanje in se napotil na poizvedovanje, je li njegov aparatič res sposoben, zasejati med človeštvo seme razdora in s tem povzročiti novo nesrečo. Skoraj dvomil je o tem, kajti prvi učinek njegovega izuma se je bil že pokazal. On sam, izumitelj, je bil sklenil, da se poboljša in tak sklep je tudi že prvi korak k poboljšanju.

Neka notranja sila je gnala inženirja k gospodični Malvini. Gospodična Malvina mu je ugajala. Igrala je dobro na klavir, najrajši klasične stvari, tudi sopranček je imela lep, razgovarjala se je rada o najnovejših delih modernih pisateljev in pesnikov in pogodila s svojim finim ženskim čutom vedno najbolje, proti čemur ni mogel nobeden ugovarjati. Kdor ljubi umetnost

v takih dveh panogah, kakršni sta glasba in lepovslovje, je dober človek.

Dobro četrť pozneje je potrkal inženir Vogel na vrata Malvininega stanovanja. Služkinja je peljala gospoda gosta v sprejemno sobo, kjer je imela gospodična že obisk.

«Gospodična Klara Melink, moja prijateljica — gospod Vogel, svetovnoznani učenjak, član mnogih akademij!» je predstavila gospodična Malvina.

...Svetovnoznani, dobro sem ga označila, mogoče bo spoznal iz te besede, kako ga cenim. Mogoče sem ga prav s to besedo nekoliko podžgala, ker on se ne vname, če se mu ne podžge...

...Svetovnoznani. Ves svet ga torej pozna, samo jaz ne. No, če je učenjak, potem se že veselim na zabavo! Fant ni grd, lepe oči ima, le naočniki se mi zde ko črno obrobljena osmrtnica, tudi lasje so mi po godu, samo roke, saj ne ve, kam bi z njimi...

Kar si je mislila gospodična Malvina in kar si je mislila istočasno med predstavljanjem gospodična Klara, vse to je sprejel istočasno inženirjev aparatič in oddal obe misli njegovim možganom.

V enem in istem trenutku more misliti človek le eno samo stvar. Različne misli se pojavljajo zaporedoma in ne istočasno. To je vedel inženir Vogel in se zelo čudil, ko sta se bili pojavili misli obeh njegovih sosed istočasno in je moral poleg tega še sam misliti, da je ugotovil, to misli Malvina, to Klara, to pa on.

«Večkrat sem že slišala vaše ime» ...Kako se že piše? Da sem mogla njegov priimek tako hitro pozabiti, sicer je pa to zakrivila Malvina, ki zamomlja vedno ime tako nerazumljivo, kakor bi se bila bala, da ostane komu v spominu... «in večkrat sem se tudi nadejala seznaniti se kje z vami, kajti prav za vašo stroko gojim še največ simpatij» ...presneta Malvina, da mi ni mogla po-

vedati kake vrste učenjak je, ali je jezikoslovec, mogoče pa riše celo krojne priloge... «no, slednjič so se mi vendar le uresničile nade.»

Tako je šlo po vrsti. Nekaj je gospodična povedala, nekaj si je mislila in inženir Vogel je moral zelo paziti, da ni mešal misli z besedami. Ko se je pa začela še gospodična Malvina vmešavati z besedami in z. mislimi, je postala vsa zadeva tako zamotana, da je inženir kar umolknil, boječ se, da bi ne zamenjal Klarinih misli z Malvininimi besedami in Malvininih misli s Klarinimi besedami.

«Fizik in kemik sem,» se je končno opogumil inženir, a ni vedel, je li odgovoril s tem na kak izgovorjen stavek ali na kako neizgovorjeno misel.

«Vem, vem, da ste fizik in kemik, posebno fizika se mi je zadnje čase zelo prikupila.»

...Glej jo no, prijateljico Klaro, k meni je prišel na obisk, pa se ga je že lotila, misli, da bo radi njene fizike čez deset minut že klečal pred njo in ji odkrival svojo ljubezen...

«V resnici se zelo zanima za fiziko moja Klara, saj so si doma na njeno prigovarjanje nabavili radio.»

...Ta Malvina mi je že zavidna in nevošljiva; jezna mora biti name, ker sem mogoče s svojo navzočnostjo preprečila ljubezensko idilo, saj ni poročen, vsaj poročnega prstana ne nosi...

«Tako poredkoma nam izkažete čast svojega obiska, gospod Vogel, gotovo vam roji kaka nova iznajdba po glavi.»

...Torej Vogel se piše, Vogel, Vogel, Vogel, da ne bom pozabila...

«Precej časa nisem brala vašega priimka, gospod Vogel, v nobenem časniku, to nekaj pomeni in pritrjujem prijateljici Malvini, da zopet kaj izumljate. Ali bi nama ne odkrili vsaj nekoliko svojih načrtov?»

...Seveda, prav tebi bo odkrival svoje tajne, še meni jih noče, ki sem mu gotovo stokrat bližja od tebe...

«Prav rad vama ustrežem, gospodični,» si je pomagal inženir po dolgem molku iz zadrege. «Aparatič izdelujem, s katerim mi bo mogoče do- gnati in ugotoviti misli svojega bližnjega.»

«Oh, kako zanimivo!» se je začudila gospo- dična Malvina. «Ali je sploh kaj takega mogoče?» je podvomila gospodična Klara. Obe sta si pa v srcu mislili ...če že znaš brati tuje misli, vedi, da te imam rada, rada...

Nekaj dobrega si skuhal, dragi Vogel, si je mislil inženir, komaj si ušel Štefki, že imaš Malvino in Klaro na grbi. Nevarna tla za te, glej, da se čimprej izmažeš, kajti en sam pogled, nepravilno tolmačen, bi morda zadostoval, da ti plane ta ali ona okrog vratu.

«Toda dodati moram, gospodični, da res izdelujem tak aparatič, da pa ne vem še, kaj in kako bo z njim. Sicer pa, gospodična Malvina, prosim vas, ali nisem zadnjič pustil tu pri vas neke knjige: Priroda in veda.»

«Ne, gospod Vogel,» mu je odgovorila gospo- dična Malvina, «in če bi jo bili pozabili, bi vam jo bila že kdaj poslala.»

...Torej po knjigo si prišel in ne na kratek razgovor, mogoče si si pa knjigo izmislil radi Klare...

...Tako torej delata, enkrat prinese knjigo, ki jo nalašč pozabi, da ima čez nekaj dni povod, priti zopet po pozabljeno knjigo. Tako daleč sta že torej in nič mi ni še zaupala Malvina, skriva, kakor bi se bala zani...

Še nekaj običajnih puhlic, ki se uporabljajo pri slovesu, in inženir Vogel se je pred hišo glo- boko oddehnil. Ko je stopal po pločniku, name- nien k tovarišu Rudolfu, inženirju pri mestni elektrarni, je razmišljal, govori li obisk pri go- spodični Malvini v prilog aparatiču, ali v prilog

človeštvu. Tako so se mu podile misli po glavi, toda do pravega zaključka le ni mogel priti. Preveč sta ga bili gospodični s svojimi besedami in s svojimi mislimi utrudili.

«Kaj pa te je privedlo k meni, prijatelj Vogel?» je vprašal Rudolf in si zavezoval pred zrcalom zavratnico. Pravkar je bil prišel iz urada domov, preoblekel se, da se v dostojni obleki udeleži običajne šetnje elegantnih meščanov.

«Slučajno sem šel mimo, pa sem porabil priliko, da pogledam, kaj je s tabo,» je lagal inženir Vogel. Nič ga ni bila zapekla vest pri tej neresnici, namen pač povečuje sredstva in če doseže svoj cilj, bo zadovoljen in srečen, čeprav se je bil dokopal do zadovoljstva s pomočjo nedolžne laži.

...Ali naj ti povem, da se ženim, da je lepa in da bo dobila na dan poroke trideset tisočakov na roke. Saj to te ne zanima. Čudak si postal, gotovo ti brenči kak perpetuum mobile po glavi...

«Veseli me, da te vidim po tolikem času,» je dejal prijatelj Rudolf. «Škoda, da si si izbral tako nesrečen trenutek, kajti le malo časa bova lahko skupaj, veš, k trgovcu Brodarju sem povabljen na večerjo.»

«Če sem prišel slučajno mimo, si nisem mogel izbirati,» je vztrajal inženir Vogel pri prejšnji neresnici, nekoliko užaloščen, da se mu tako hitro izmuzne predmet njegovega opazovanja.

«Sicer pa lahko greva nekaj časa skupaj, pa mi boš kaj povedal.» Rudolf si je nataknil rokavice, vzel slamnik in palico in hočeš nočeš je moral Vogel z njim.

...No, prav ob nepravem času te imam na vratu. Težko se te bom odkrižal. Kaj vraga mi je prišlo na um, da sem ti natvezil večerjo pri trgovcu Brodarju. Mar bi ti bil povedal resnico, da me čaka Olga, da greva skupno v gledališče. Razumel bi bil in poslovil bi se od mene čimprej. Tako se me boš pa držal ko klop, če treba tudi do Brodarjeve hiše. In jaz moram že v sosednji

ulici kupiti šopek, ali naj se ti zlažem, da je šopek namenjen Brodarjevi ženi, ko ti je pa mogoče znano, da je Brodar vdovec...

«Daleč ne pojdem s tabo, kajti če si namenjen k Brodarju, potem se najini poti ločita že kmalu tu v bližini,» je tolažil Vogel svojega tovariša.

«Prav žal mi je, da se ne bova mogla razgovarjati o tem in onem po tolikem času, odkar se nisva videla,» se je žalostil Rudolf, «pridi, prav veselilo me bo, k meni, a ne tako mimogrede kakor danes, marveč iztrži se od svojih knjig za en popoldan, ob sredah in petkih sem ves popoldan prost.»

...Če bi le ne sanjal vedno o fiziki! Saj se da govoriti tudi o drugih stvareh. Ni dovolj, da imam opravila s fiziko v uradu, še o prostih urah naj bi se ukvarjal z njo. Kaj imaš od tega? Ali si dognal s svojim neumornim delovanjem kak nov pomemben zakon, ali se lahko ponašaš s kakim izumom? Ali je to resen učenjak, če izumlja igračke...

Dovolj je bilo Voglu. Pri prvi poti, ki je presekala glavno ulico, je s pozdravom krenil vanjo.

Takšni so torej prijatelji, je razmišljal inženir Vogel in stopal počasi mimo velikih izložbenih oken. Komaj je čakal on, ki mu je bil prijatelj in tovariš, da se ga odkriža. Dal se je v ta namen celo povabiti k Brodarju na večerjo, norčeval se je s perpetuumom in očital prijatelju igračke. Kakor bi ne bile prav igračke usposobile izumitelja, da se je mogel posvetiti brez vsakih skrbi za vsakdanji kruh edino le raziskovanju in fizikalnemu študiju.

A s tem zaključkom ni bil zadovoljen inženir Vogel. Zopet je razglabljal in iskal poti do drugačnega zaključka. Res je bilo, prijatelj ni govoril resnice, bil je ko na trnih, ko ga je zagledal in odkrižati se ga je res hotel čimprej. To ni bilo lepó, še najmanj od prijatelja. Kaj pa on, inženir

Vogel? Ali je bil odkritosrčen do svojega prijatelja, ko se je izmislil, da ga je bil slučaj dovedel mimo stanovanja, ali je bil sploh pošten, da je hotel izrabiti prijatelja v poseben namen. In ali more sploh kaj očitati Rudolfu, da se ga je hotel iznebiti. Dekle ima, za tretjim voglom ga čaka, da gresta v gledališče, ni čuda, da je postajal ljubimec nervozen, kajti z dekletom je človek najrajši sam.

Še preden je prišel Vogel do tretje ulice, je bil že oprostil prijatelja Rudolfa vsake krivde, sebe je pa obsodil radi neodkritosti in nepoštenosti. S svojim aparatičem je odkrival napake tujih ljudi, ob enem je pri razglabljanju spoznaval svoje lastne napake. Napake drugih ljudi so se dale opravičiti, za svoje napake ni mogel najti opravičbe. Aparatič, njegov izum, ki ga je brezhibno seznanjal s tujimi mislimi, mu je ob enem odkrival tudi črne pege njegove duše. Najbolj ga je pekla vest, da je hotel uporabiti lastnega prijatelja v svoje namene. Videl se je, kako stoji za zaprtimi temnicami ter zre skozi ozko odprtino v sobo svojega soseda, ki se suče in kreta po njej prav po domače, ker si ne misli, da ga gleda zlohотно, radovedno oko skozi zaprte temnice.

Jezen je bil na se, da se je bil zalotil pri tako nečastnem poskusu. Kakor bi hotel samemu sebi ubežati, je pospešil svoje korake. Kam? Kamorkoli! Čim bolj je rasla v njegovem srcu jeza, tem bolj je izginjala iz njega vera v dobrine njegovega aparata. In to ga je žalostilo. Da mu je tako rekoč lastni sin odkrival mozolje, tvore in bule na njegovem značaju, kaj takega ni moglo prenesti očetovsko srce. In zopet se je spomnil, to pot drugič, Repičevega mnenja v njegovem pismu, da je sicer izum popoln, dovršen, da pa prav radi tega niso ljudje še zreli za take poskuse. Aparatič prinaša na dan prav také napake, ki ostanejo v življenju skrite, ki se jih vsak

posamezni človek niti ne zaveda, ker so postale že neločljiv del njegovega bistva. In iz česa izvirajo vse te napake? Iz samoljubja, iz nevošljivosti, iz sebičnosti, iz škodoželjnosti, torej iz samih nižjih strasti in čuvstev.

Ne da bi se bil zavedel, kod hodi in kam je bil namenjen, je stal inženir nenadoma pred restavracijo, kjer je navadno kosil in večerjal. Pogledal je na uro. Pet četrti je manjkalo še do večerje. Vkljub temu je vstopil.

Natakar Janko ga je sprejel s poklonom, pobrisal stol, kamor je inženir dan za dnem sedal, in mu predložil jedilni list.

«Gospod inženir, nekoliko boste morali počakati, sedaj še ni nič pripravljenega.»

«Že dobro, Janko, bom pa tačas brskal malo po časniku. «Večerni list» je menda že prišel.»

«Da, gospod inženir!» ...Salamensko mora biti danes lačen naš učenjak. Navadno prihaja k večerji zadnji, da smo včasih že v skrbeh zanj...

Glej ga no, si je mislil inženir, najboljša znanca sva z Jankom, dobro se razumeva, napitnino dobi vedno zadostno, čeprav je že davno odpravljena, a vkljub temu se je moral obregniti ob me, očital mi lakoto in učenost samo zato, ker sem bil prišel eno uro prej k večerji.

Inženir Vogel je vzel «Večerni list» v roke. Bral je sicer, a vedel ni, kaj bere, tako je bil razmišljen. Črez nekaj časa je z naporom prisilil misli, da so posvečale vso pozornost edino le vestem v listu.

...Kdo neki pa more biti? Lepo, čedno oblečen, natakar ga je nagovoril z inženirjem. Inženirji imajo denar. Prejšnji mesec sem izmaknil tudi nekemu inženirju listnico. Niti naznanil ni zadeve policiji. Dober plen se mi torej sedaj obeta. Že vidim, da si bom lahko privoščil drevi fino večerjo. Paziti moram, kje hrani listnico...

Pri teh mislih se ni inženir niti zgenil. Gledal je v časnik, kakor da bi mu ne bile šinile take misli v glavo. Počasi, dozdevno prav slučajno je dvignil glavo. Pogledal je malomarno okrog in opazil v zrcalu pred sabo, da sedi pri mizi za njim slok gospod, o katerem bi si nikdar nobeden ne bil mislil, da je to žepni tat po poklicu.

Da ne bo v skrbeh za svojo listnico — taki žeparji imajo silno dolge prste — si je izmislil inženir Vogel poseben načrt. Obrnil se je na stolu, da je imel neznanega gospoda pred očmi, poklical natakarka in ga vprašal, gledaje pomenljivo neznanca pred sabo, če ima restavracija telefon.

«Nič ne de,» je rekel inženir, ko mu je natakarka odkimal. «Bom odpravil pa brez telefona.» Nato je vstal in v istem trenutku se je nenadoma dvignil v največje začudenje tako natakarka Janka kakor inženirja Vogla neznanec, švignil mimo miz, skočil na ulico, in ko je stopil natakarka k vhodu, da pogleda za ubežnikom, ki je pozabil plačati četrtno vina, je pač videl, kako se je pobirala blizu vrat stara ženica s tal, o sleparju pa ni bilo nobenega sledu. Izginil je bil ko kafa med množico.

Žepar je bežal pred dozdevnim policijskim uradnikom. Torej je bil aparatič vendar nekaj vreden, se je tolažil inženir Vogel in žarek zadovoljstva in sreče je švignil preko njegovega obraza. Odkril mu je bil nečedne namene izvrška človeške družbe, ki bi ga bil prej ali slej gotovo olajšal za listnico. V policijski službi bi bil tak aparatič na mestu. Uradniki in agentje, seveda v civilni obleki, se pomešajo med družbo, med množico in kmalu dobe ptičke, ki imajo slabo vest in še slabše namene, v svojo pest.

Toda inženir Vogel je začel kakor vselej tako tudi to pot zadevo obračati in si jo ogledovati od vseh strani. Če bo aparatič dostopen policiji, bo dostopen še prej in v večji meri malopridnežem.

Kaj zamore aparatič na glavi takega malopridneža, si lahko vsakdo predstavlja. Vse bo tat, ropar, žepar izvohal brez posebnega truda, bral bo le tuje misli, pa bo odkrival najbolj tajna skrivališča, brez svetiljke se bo priplazil do zaklada. In ko bodo taki navihanci spoznali dobrote tega aparata, se bodo naučili v posebnih tečajih, da bodo mislili vedno nasprotno, tako da jih bodo imeli z aparatičem opremljeni čuvaji javnega reda za najbolj poštene državljanke.

Na ta način je odpadla še edina dobra lastnost «čudežnega očesa», ki jo je bil inženir Vogel po dolgem raziskovanju končno vendar le izteknil. V tem trenutku je bil inženir prepričan, da njegov izum ni za med svet, ker bi napravil mnogo zlega, a dobrega malo ali nič. In videl je, kako je ležal tovarnar Magnus na divanu, izreden doživljaj mu je bil izbuljil oči in privabil potne srage na od strahu pobeljen obraz, od groze mu je bil omrtvel jezik, da se je valil po ustih, iz katerih ni spravil več razumljive besede.

Veseli do večerje je minilo inženirja. Plačal je naročeno, a neizpito četrt in odšel. Mahnil jo je naravnost proti domu. V bližnji veži si je skrivaj snel aparatič z glave in ga spravil v notranji žep svojega jopiča.

Načrt je bil napravljen. Aparatiču so bile minute štete. Inženir Vogel je bil v tem trenutku podoben pravljичnemu kralju, ki žrtvuje svojega ljubljene sinčka, da reši svoje ljudstvo iz usodnih čarov zle čarovnice.

Doma so se zasvetile vse žarnice v delavnici. V največjem sijaju naj bi bil položen aparatič in njegova dva bratca na žrtvenik. Moderni očak Abraham, ki je vihtel svoj nož nad svojim sinom Izakom.

S spretno roko je odvil inženir pokrovček, vzal iz notranjščine ploščate škatlice ves mehanizem, ponovil operacijo tudi pri drugem in tretjem aparatiču, položil to, kar je izločil iz apa-

ratičev, na majhno nakovalo, en zamah in od aparatičev je ostalo le zdrobljeno drobovje in tri prazne škatlice, ki jih je hotel hraniti inženir kot spomin na trenutek, ko je bil oče opravil rabeljski posel. Pri spravljanju teh spominov je skoraj gotovo nekoliko preveč pritisnil na eno izmed teh škatlic in iz nje sta prišla glasova, podobna žabjemu regljanju.

V hipu se je vzbudil v nesrečnem očetu znanstvenik, raziskovavec. Odkod ta glasova, odkod taka glasova? Takoj je odvil zopet pokrovček, pregledal in opazil, da je ostala med obema stenama tanka žica, ki se je drgnila ob ploščo, kardarkoli se je škatlica stisnila. Na vsak pritisk je odgovarjala z regljanjem.

Raziskovavec je bil v svojem elementu. Ni dolgo študiral in že je dognal, da zavisi od premera žice visokost glasu. Čim debelejša žica, tem nižji glas. Pritrdil je različno žico v ostali dve škatlici, vsaka je dala drugačen glas od sebe in tako je imel v najkrajšem času inženir Vogel v svoji delavnici žabji tercet.

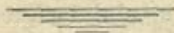
«Čudežno oko» je bilo ugasnilo, oslepelo je. Iz te slepote se je pa rodil nov izum.

Inženir Vogel je priglasil izum na patentnem uradu, stopil zopet v stike s tovarno, ki je izdelovala njegove miši in škržate, prodal ji svoj izum: igračko žabo in zopet so se usipali tisočaki v inženirjevo listnico.

Nova igračka je pa napravila med mladim svetom veliko veselja. Posebno v mestih, kjer se dvigujejo visoke hiše in kjer hrepene otroci na zatohlih dvoriščih po svežem zraku in po koščku prirode, jim je umetna žaba pričarjala s svojim regljanjem zelene travnike in loke z mlakami, nad vsem tem pa jasno modrino neba in vsepoysod svež in čist zrak. Celo otroci, kojih starši so bili revni in niso mogli razveseliti svojih malčkov z žabicami, so se razživali, saj so prihajali ljubki glasovi od srečnejših tovarišev, sose-

dov, sovrstnikov tudi do njihovih ušes. In če je kak tak otrok celo posodil revnejšemu soigravcu igračko, da je smel sam zaregljati na njo, potem je bila med obema izbrisana socialna razlika in oba sta bila vesela, zadovoljna, srečna.

Tako je komaj igračka žabica delila zadovoljstvo in srečo, čeprav le med nedolžno deco, česar ni bilo usojeno «čudežnemu očesu» med odraslimi.

SEZNAM IN RAZLAGA

preprostemu ljudstvu manj znanih besed in izrazov.

- akademija** = visoka šola; združenje umetnikov, učenjakov
akustičen = k akustiki, nauku o zvoku, spadajoč
anilin = iz premogovega katrana pridobljena oljnata, blagodiseča kemična spojina, ki se uporablja za izdelovanje barv
antipatija = nenaklonjenost; mrzenje (nasprotje simpatiji)
aparati (-iĉ) = priprava; orodje
avtomatiĉen = samogiben, nehoten
arbiter = razsodnik
bacil = paliĉasta glivica, povzročitelj najrazliĉnejših nalezljivih bolezni
bakanalije = praznik Bakha, boĝa vina iz starogrškega bajeslovja, in popivanje v njegovo slavo
bilanca = konĉni raĉun o dobiĉku in izgubi; sklepni raĉun
biolog = znanstvenik, ki se bavi z vedo o živih bitjih
borza = zbirališĉe trgovcev za sklepanje trgovskih opravil;
borzen = k borzi spadajoĉ
demonški = pošasten; vraĝji
dimenzija = izmer; razseĝnost
diploma = listina o podelitvi kakeĝa dostojanstva, plemstva; izpriĉevalo o konĉanih izpitih
divan = nizka poĉivalnica z vzglavnikom brez nog
drama = igrokaz
eksotiĉen = inostranski; inozemski; tuj
eleganca = okusna oblika, uglajenost, liĉnost v nastopu in obleki
elektroskop = priprava za ugotovitev elektrike v kakem telesu
element = prvina, ĉlen; **biti v elementu** = nahajati se v po naravi ali naĝnjenju prikladnem okroĝju
epizoda = stranski dogodek
estetiĉen = kar se nanaša na dober okus; okusen; lep
energija = krepkost; krepkovolĝnost; sila

- film** = tanka, upogibljiva opna iz celuloida (umetne roževine) za posnetke fotografičnih slik, ona omogoča kinematografske predstave, t. j. predstave z gibajočimi se slikami
- flora** = v kaki deželi ali kakem kraju domače rastline
- foliant** = večja, debelejša knjiga
- fotelj** = naslanjač
- galanten** = vljuden; pri ljuden; udvoren; udvorljiv (posebno proti ženskam)
- genij** = izredne od narave podarjene duševne zmožnosti; duševna stvariteljnost; lastnik teh zmožnosti; **genialen** = velemumen; bistroumen; stvariteljen
- grobijan** = neotesanec; sirovež
- halucinacija** = čudna zmota; pričut; prikazen; izmislek; slepljenje
- honorar** = častna plača; nagrada za stvari, ki se ne dajo z denarjem ceniti
- humor** = dobra volja; šaljivo, veselo razpo'loženje
- importiranka** = smotka iz inozemstva
- in spe** = v nadi; bržkone
- instrument** = priprava; orodje
- intenziven** = krepek; jak; močan
- justica** = pravosodje; **justičen** = pravosoden
- kaos** = zmešnjava; nered
- kavalirski** = viteški; plemenit
- Kišot** = vitez žalostne postave, junak znamenitega takratno viteštvo zasmehujočega romana, ki ga je spisal španski pisatelj Cervantes v začetku sedemnajstega stoletja
- klasičen** = priznane vrednosti; po vsebini in obliki popoln; vzoren
- klient** = varovanec; vsakdo, ki izroči kako zadevo odvetniku
- klub** = družba; društvo
- koleginja** = stanovska tovarišica; **kolegijalnost** = iskrenost med stanovskimi tovariši
- koncern** = ožja trgovska zveza mnogih večjih podjetij ene in iste vrste kakor tovaren, bank
- koncipient** = spisovavec pravnih listin; pravnik, ki se pripravlja na odvetniški izpit
- konzulent** = pravni svetovavec
- kopirni papir** = barvan papir, s katerim se napravljajo posnetki, snemki
- korespondenca** = izmenjava pisem; dopisovanje

- legendaren** = podoben pobožni, čudežni pripovedki
liker = fino, oslajeno, dišavno žganje
logičen = kar zadeva logiko, t. j. nauk o pravih mišljenja, znanost razuma; pravilno izvajanje
mandant = oseba, ki koga pooblasti
maturirati = delati zrelostni izpit ob koncu srednješolskega študija
mecen = dobrotnik; zaščitnik; prijatelj učenjakov in umetnikov (kakršen je bil Maecenas, ki je podpiral za časa rimskega cesarja Avgusta sodobne pesnike kakor Varija, Vergila, Horaca in druge)
mehanizem = gradnja; notranji ustroj; umetna sestava gonilne naprave
melodija = čuvstvo izražajoča vrsta glasov; napev
Merkur = bog trgovine v bajeslovju starih Rimljanov
misija = poslanstvo; naročilo
modistka = ženska, ki izdeluje in popravlja ženske klobuke
Morfej = bog spanja iz starogrškega bajeslovja
muze = božanske zaščitnice lepih umetnosti in znanosti iz grškega bajeslovja; modrice
muzikalen = godben; glasben
objekt = predmet; stvar (v nasprotju z opazujočim bitjem — subjektom)
oficial = čin pisarniškega uradnika
optičen = k optiki, nauku o svetlobi, spadajoč
paragraf = odstavek (§)
parfum = vonjava; dišava
park = lep, velik vrt s krasnimi nasadi
patentni urad = urad, ki izdaja listine, po kateri sme edino le izumitelj izkoriščati svoj izum skozi določeno dobo
pegaz = krilati konj grškega bajeslovja; konj modric in pesnikov
periculum in mora = v odlašanju tiči nevarnost
perpetuum mobile = že večkrat zasnovana, toda radi zakona o ohranitvi energije nemogoča naprava, ki bi zamogla svoje sile z lastnim gibanjem vedno obnavljati
pikolo = natarski vaječek
plisirani = enakomerno nabrani; enakomerno pletasti
pikantnost = rezkost; ostrost; dražljivost
pinč = majhna pasja pasma; pekinški pinč ima dolgo svilenolako dlako

- pojac** = (iz ital. bajazzo); glumač; pavliha
praksa = izvajanje; izurjenost
problem = (težko) razrešljiva naloga
procedura = pravno postopanje; pravni tek
prokurist = pooblaščenec v trgovskih in bančnih podjetjih
promenada = šetnja
psihološki = dušesloven
radio = brezžično prenašanje električnih valov z istočasnim izpreminjevanjem istih v glasove
rapsodija = prosta instrumentalna skladba, pri kateri so se vzeli napevi iz narodnih pesmi
referent = poročevavec
reforma = preosnova; preobrazba; preuredba
reklamen = kar služi reklami (javnemu priporočanju)
restavracija = gostilna, dobesedno popravljavnica
rigorozi = strogi izpiti, po katerih si pridobi vseučiliščnik doktorsko diplomo
riziko = nevarnost; opasnost; posebno še možnost, da se kako podjetje, ustanovljeno za dobiček, izjalovi, ponesreči
sarkazem = zbadljiv, skeleč, z zasmehom združen porog
serenada = večerna ali ponočna podoknica
sezona = doba (posebno zabav, gledaliških predstav, zdravljenja, kopanja itd.)
sine ira et studio = brez sovraštva in brez gorečnosti, nepristransko (navedek rimskega pisatelja Tacita v uvodu k spisu *Annales*)
simpatija = sočutje; naravna skladnost čuvstev; srčna naklonjenost (nasprotje antipatiji)
soliden = trden; zanesljiv
sorta = vrsta
sotto voce = poluglasno; priglumno
stenografirati = tesno brzo pisati; **stenogram** = s tako pisavo napisano besedilo
šef = načelnik; predstojnik
tarok = igra s posebnimi kvartami, med katerimi imajo pagat (I), mond (XXI) in škis veliko veljavo.
telepatija = dalekočutnost; možnost, občutiti postopke, ki so prostorno ali časovno od nas oddaljeni
tehnika = skupek pravil za izvajanje kake umetnosti
tercet = trospev

tip = vzor; značilna oblika

tragika = skupni učinek žalostnih dogodkov

toaleta = obleka

uniforma = istolična obleka oseb v enem in istem razmerju
(vojakov, uradnikov)

velox = nagel; hiter

veranda = uti podoben prizidek vzdolž liše

KAZALO.

Čuti uživajo	Str.	3
V delavnici raziskovalca	„	18
Sodnik raziskuje in sodi	„	31
Gospa nakupuje	„	49
Dve uri življenja veletrgovca	„	67
Vzoren drušivenik	„	85
Nova igračka	„	105
Seznam in razlaga manj znanih besed in izrazov	„	126